

VILNIAUS UNIVERSITETAS
TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR POLITIKOS MOKSLŲ INSTITUTAS

Martynas Kleinauskas

**LIETUVOS KULTŪRINĖ DIPLOMATIJA:
AMBICINGAS UŽSIENIO POLITIKOS INSTRUMENTAS AR TEORINĖ
POLITIKOS KONCEPCIJA?**

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovė:
Prof. dr. Dovilė Jakniūnaitė

Vilnius, 2019

Magistro darbo vadovo/ės išvados dėl darbo gynimo:

.....
.....
.....

.....
(data)

.....
(v., pavardė)

.....
(parašas)

Magistro darbas įteiktas gynimo komisijai:

.....
(data)

.....
(Gynimo komisijos sekretoriaus/ės parašas)

Magistro darbo recenzentas/ė:

.....
(v., pavardė)

Magistro darbų gynimo komisijos įvertinimas:

.....

Komisijos pirmininkas/ė:

Komisijos nariai:

BIBLIOGRAFINIO APRAŠO LAPAS

Kleinauskas M. Lietuvos kultūrinė diplomacija: ambicingas užsienio politikos instrumentas ar teorinė politikos koncepcija?: Tarptautinių santykių ir diplomatijos specialybės, magistro darbas / VU Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas; darbo vadovas prof. dr. Dovilė Jakniūnaitė, 2019. – 81 p.

Reikšminiai žodžiai: Lietuva, kultūrinė diplomacija, tarpvalstybiniai santykiai, užsienio politikos procesas, kultūros politika, tarpkultūriniai santykiai.

Šiame darbe vertinama, kaip Lietuvos užsienio politikos formavimo procese pasireiškia kultūrinės diplomatijos fenomenas. Darbe apžvelgiami teorinis ir praktinis kultūrinės diplomatijos lygmenys: įvertinami esminiai veikimo principai, nubrėžiamas procese dalyvaujančių institucijų žemėlapis, kristalizuojama Lietuvos politikos formuotojų ir įgyvendintojų deklaruojama kultūrinės diplomatijos koncepcija. Tyrimo eigoje daroma prielaida, kad Lietuvos kultūrinei diplomacijai keliami ambicingi tikslai užsienio politikos darbotvarkės kontekste, tačiau įvairūs instituciniai ir politiniai apribojimai lemia instrumento potencialo išnaudojimą praktikoje mažėjimą.

Pasitelkiant teorinėje dalyje išgrynintą kultūrinės diplomatijos sampratų schemą, tiriamojoje dalyje taip pat siekiama išsiaiškinti, kokie elementai yra būdingi Lietuvos kultūrinei diplomacijai, kaip jie skiriasi teisinėje, politikos sričių reglamentavimo dalyje, ir praktikoje, vertinant esamą fenomeno ryšį su valstybės vykdoma užsienio politika.

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

Patvirtinu, kad įteikiamas magistro darbas „Lietuvos kultūrinė diplomatija: ambicingas užsienio politikos instrumentas ar teorinė politikos koncepcija?“ yra:

1. Atliktas mano paties ir nėra pateiktas kitam kursui šiame ar ankstesniuose semestruose;
2. Nebuvo naudotas kitame Institute/Universitete Lietuvoje ir užsienyje;
3. Nenaudoja šaltinių, kurie nėra nurodyti darbe, ir pateikia visą panaudotos literatūros sąrašą.

Martynas Kleinauskas

Turinys

ĮVADAS	6
1. KULTŪRINĖS DIPLOMATIJOS FENOMENO TEORIZAVIMAS	10
1.1. Kultūrinės diplomatijos fenomeno vieta tarptautinių santykių disciplinoje.....	11
1.2. Kultūrinės diplomatijos sąvoka: pagrindiniai elementai	15
1.3. Kultūrinės diplomatijos tyrimai: metodologiniai iššūkiai ir galimybės	22
2. LIETUVOS KULTŪRINĖ DIPLOMATIJA: TEORINIO (REGLAMENTAVIMO) LYGMENS ANALIZĖ	25
2.1. Metodologiniai tyrimo aspektai.....	26
2.2. Lietuvos kultūrinė diplomatija ir jos reglamentavimas	28
2.2.1. Kultūros politiką reglamentuojantys dokumentai.....	29
2.2.2. Užsienio politiką reglamentuojantys dokumentai	34
3. KULTŪRINĖS DIPLOMATIJOS ANALIZĖ: KONCEPCIJOS IR INSTITUCINIO LYGMENS BŪKLĖ, PAGRINDINIAI IŠŠŪKIAI	39
3.1. Kultūrinės diplomatijos procesas.....	39
3.2. Pagrindiniai veikėjai	45
3.3. Kultūrinės diplomatijos turinys	48
3.4. Konceptijos ir institucinio lygmens iššūkiai	51
IŠVADOS	57
LITERATŪROS IR ŠALTINIŲ SĄRAŠAS	60
PRIEDAI	64
SUMMARY.....	81

IVADAS

Kultūrinė diplomatija nėra nauja tarpvalstybinių santykių praktika – nuo Šilko keliu į Europą gabentų meno kūrinių iki renesansinės Italijos teatro laikų šis fenomenas XXI amžiuje įgyja dar didesnę svarbą tarpvalstybinių santykių kontekste. Šiandien didžiosios valstybės naudojamos jau pakitusį tarptautinių santykių žodyną, kultūrinę diplomatiją naudoja kaip įrankį megzti glaudesnius santykius su kitomis valstybėmis, gerinti ir stiprinti bendradarbiavimą, galiausiai, kelti savo prestižą ir reputaciją tarptautinėje bendruomenėje. Akivaizdu, kad didieji tarptautinių santykių arenos žaidėjai - Prancūzija, JAV, Jungtinė Karalystė - kultūrinę diplomatiją yra ne tik institucionalizavę, tačiau ties šiuo užsienio politikos instrumentu telkia ir solidžius finansinius ir žmogiškuosius resursus, o masiškai vykdomos kultūrinės kampanijos ir projektai yra ne vien simboliniai paminėjimai ar *ad hoc* principu organizuojamos kultūros politikos išraiškos, tačiau nuolat vystomų ir tobulinamų plataus masto politinių strategijų rezultatai. Šiame XXI-ajame, viešumo (*angl.* publicity) amžiuje, kultūrinės diplomatijos tendencijos jau yra persikėlusios ir į vidutines bei mažąsias valstybes. Nuolat pabrėžianti savo sunkią, tačiau unikalią politinę istoriją, didžiuodamasi unikaliomis tradicijomis, papročiais ir viena seniausių kalbų, Lietuva taip pat bando įsivirtinti kultūrinės diplomatijos žemėlapyje ir nėra išimtis kitų valstybių atžvilgiu. Čia kyla bent keletas klausimų - kam valstybei reikalinga kultūrinė diplomatija? Koks jos vaidmuo ir tikslas užsienio politikoje? Šiame magistro darbe siekiama ištirti Lietuvos kultūrinės diplomatijos atvejį, įvertinant jos institucinę sąrangą ir vietą valstybės vykdomoje užsienio politikoje.

Temos aktualumas. Iš pirmo žvilgsnio kultūrinė diplomatija yra komplikuoatas ir pakankamai abstraktus teorinis konstruktas dažnai naudojamas tarptautinių santykių žodyne. Išsamiau išanalizavus akademinis tyrimus susijusius su kultūrine diplomatija, susidaro įspūdis, kad nemažai analizės laiko sunaudoja gausa akademinų bandymų apibrėžti šį fenomeną. Lakoniška ir seklu kultūrinę diplomatiją laikyti vien kultūrinių produktų, projektų ar pačios kultūros pristatymu kitoms valstybėms. Dažnai kultūrinė diplomatija veikdama per pakankamai apibrėžtas praktikas ir procesus turi ne tik bazinį tikslą supažindinti užsienio auditoriją su tam tikra nacionalinės kultūros išraiška, tačiau taip pat užima mediuomo, laidininko funkciją tarp skirtingų kultūrų (valstybių), tampa terpe tarpkultūriniam dialogui ir supratimui. Esminis kultūrinės diplomatijos veikimo principas yra latentinis, o ir rezultatai dažnai nėra taip lengvai matomi plika akimi. Būtent dėl šių fenomeno savybių kultūrinė diplomatija dažnai yra vertinama ne kaip atskiras reiškinys, tačiau kaip integrali diplomatinių santykių dalis, valstybės minkštosios galios instrumentas ar net natūralus tarp valstybių vykstančių kultūrinių mainų veikimo principas.

Vieni pirmųjų tyrimų ar bent jau teoriniai bandymai apibrėžti kultūrinės diplomatijos fenomeną sietini su dviejų plačiau akademinai bendruomenei žinomų ir tiriamų koncepcijų analize. 1965 m. E.

Gullion pirmą kartą apibrėžta viešosios diplomatijos sąvoka ir 1990 m. išleista amerikiečių neoliberalizmo teoretiko J. S. Nye knyga *Bound to Lead: The Changing Nature of American Power*, kurioje pradėtas vystyti minkštosios galios terminas - tai du teoriniai atspirties taškai, davę pradžią dabar jau plačiai naudojamai kultūrinės diplomatijos sampratai. Šaltojo karo pabaigoje, tarptautinių santykių sistemai susidūrus su dideliais pokyčiais ir iš esmės pasikeitus tarpvalstybinių santykių specifikai, pradėta daugiau dėmesio skirti kintančiai valstybių elgsenai, naudojamoms priemonėms ir instrumentams tarpusavio santykiuose. XX a. pabaigoje nusistovėjusių tradicinę galios santykių žodyną pradeda keisti teorijos, kuriose pagrindinis dėmesys skiriamas kitiems valstybių santykių aspektams - pradėdama analizuoti išaugusį diplomatijos vaidmenį, pasikeitusios jos veikimo principus ir praktikas, vis dažniau aptariamas augantis pilietinės visuomenės vaidmuo politinės darbotvarkės formavimo procese, greta valstybių tarptautinėje sistemoje identifikuojami nauji veikėjai (tarptautinės organizacijos, NVO ir pan.). Šiame pakitusiame tarptautinių santykių diskurse XX a. pabaigoje pamažu atsiranda vietos ir kultūrinės diplomatijos analizei - pradėti pirmieji tyrimai, analizuojantys kultūros vaidmenį valstybių santykiuose.¹

Nenuostabu, kad pirmieji kultūrinės diplomatijos tyrimai yra susiję su didžiųjų valstybių atveju analize. Būtent didžiosios valstybės, turėdamos pakankamus „kietuosius“ resursus, greičiausiai adaptavosi ir perprato kintančios tarptautinės sistemos tendencijas. Paskutiniaisiais praeito amžiaus dešimtmečiais matomas ženklus tyrimų skaičiaus augimas, skiriant dėmesį JAV, Prancūzijos, Jungtinės Karalystės ir kitų valstybių vykdomoms praktikoms, kurios apima viešosios diplomatijos, įvaizdžio formavimo ir minkštosios galios elementus.² Spartėjant technologinei pažangai ir peržengus XXI a. slenkstį, akademiniame diskurse pradėdama matuoti ne tik karinius valstybių pajėgumus, atsiranda minkštosios galios, valstybių prestižo ir patrauklumo reitingai.³ Įvykusi skaitmeninė revoliucija pastaraisiais metais dar labiau keičia tarptautinių santykių žodyną, skirtis tarp didžiųjų ir mažųjų galybių keičiama į mėgstamiausias, lankomiausias ar net įdomiausias valstybes. Būtent pastarojo dešimtmečio laikotarpiu pradėdama vis dažniau kalbėti apie valstybės įvaizdį, jo daromą įtaką tarpvalstybiniam santykiams. Šiame kontekste kultūrinė diplomatija yra ne tik didžiųjų ir galingiausių valstybių plačiai naudojamu instrumentas, tačiau tampa savita saviraiškos forma ir mažoms valstybėms, t. y. ir Lietuvai.

---

¹ Juliet A. Sablosky, „Reinvention, Reorganization, Retreat: American Cultural Diplomacy at Century's End, 1978-1998.” *The Journal of Arts Management, Law and Society*, 29(1), 1999, 38. Kevin V. Mulcahy, „Cultural Diplomacy and the Exchange Programs: 1938-1978.” *The Journal of Arts Management, Law and Society*, 29(1), 1999, 14. Frances S. Saunders, *The Cultural Cold War: The CIA and the World of Arts and Letters*, The New Press, 1999, 380.

² Pavyzdžiui, Frank A. Ninkovich, *The Diplomacy of Ideas: US Foreign Policy and Cultural Relations, 1938-1950*, Cambridge University Press, 1981, 166-167. Yale Richmond, *Cultural Exchange and the Cold War*, Pennsylvania State University Press, 2003, 156. James Pamment, *New Public Diplomacy in the 21st Century a Comparative Study of Policy and Practice*, Routledge, 2012, 68-75. Alan. K. Hendrikson, „Facing Across Borders: The Diplomacy of Voisinage”, *International Political Science Review*, 21(2), 2000, 122-125.

Egzistuoja skirtis tarp tyrimų, analizuojančių didžiųjų valstybių veiklą kultūrinės diplomatijos srityje ir mokslinių darbų, vertinančių vidutinių bei mažųjų valstybių santykį su naujomis diplomatijos formomis. Didžioji dalis kultūrinės diplomatijos studijų skirtos analizuoti didžiąsias valstybes, tuo tarpu vidutinių ir mažų valstybių kultūrinės diplomatijos analizės laukas – gana menkas ir fragmentiškas. Būtent dėl to šiame darbe pasirinkta analizuoti Lietuvos atvejį.

Kultūrinei diplomatijai gana giminingos viešosios diplomatijos ir minkštosios galios tyrimų sritys taip pat nepasižymi mokslinių tyrimu gausa tarptautiniu lygiu. Galima įvardinti nebent mokslinius darbus apie Rusijos minkštąją galią, kultūrinę propagandą ir vykdomą istorijos politiką, tačiau tai – labiau saugumo studijų objektas, be to, Lietuvos kultūrinės diplomatijos analizė šiuose tyrimuose lieka tarsi nuošalyje, apsiribojama situaciniu žiniasklaidos dėmesiu, pavienių klausimų analize ar ekspertų komentarais konkrečiomis temomis. Dėl to šis darbas yra aktualus, o taip pat ir naujas vykdomų kultūrinės diplomatijos tyrimų kontekste.

Tyrimo mokslinė problema. XXI a. tarpvalstybiniais santykiams keičiant savo pobūdį ir veikimo principus, kultūrinės diplomatijos fenomenas tampa svarbiu elementu formuojant valstybių užsienio politiką. Didžiosios valstybės, perpratusios šio instrumento potencialą, jį įtraukia ir naudoja kartu su klasikinėmis galios priemonėmis, taip užsitikrindamos ne tik karinį, kietaisiais resursais pagrįstą dominavimą, bet tuo pačiu ir lyderystę kultūrinių santykių terpėje. Matant augančią kultūrinės diplomatijos reikšmę valstybių užsienio politikoje, šiame tyrime pagrindinis dėmesys skiriamas Lietuvos kultūrinės diplomatijos vertinimui, siekiant išsiaiškinti, kaip Lietuvoje pasireiškia kultūrinė diplomatija ir kaip ji veikia platesniame valstybės užsienio politikos formavimo procese. Turint galvoje, kad Lietuva – maža valstybė, turinti labai ribotus resursus, formuluojamas magistro darbo probleminis klausimas: ar Lietuvos kultūrinė diplomatija yra rezultatyvus ir realią naudą valstybei teikiantis užsienio politikos instrumentas, ar vis dėlto tai tėra teorinis konstruktas, menkai teisplėtotas valstybės institucijų praktikoje ir neduodantis konkretaus rezultato?

Darbo objektas: Lietuvos kultūrinė diplomatija - jos samprata nacionaliniu lygmeniu, vaidmuo Lietuvos formuojamoje užsienio politikoje ir pasireiškimo formos bei principai.

Darbo tikslas: nustatyti, kokias mechanizmais yra formuojama Lietuvos kultūrinė diplomatija ir kokį vaidmenį ji atlieka platesniame Lietuvos užsienio politikos formavimo procese, skiriant dėmesį ne tik fenomeno raiškos principams ir turiniui, tačiau ir jos konceptualizavimui.

Darbo tikslui pasiekti iškelti šie **darbo uždaviniai:**

- 1) Suformuluoti teorinius rėmus kultūrinės diplomatijos analizei, įtraukiant ne tik galimą institucinę analizę, tačiau išplėtojant ir valstybinės kultūrinės diplomatijos konceptualizacijos principus;
- 2) Išsiaiškinti pagrindinius Lietuvos kultūrinės diplomatijos proceso veikimo principus;
- 3) Apibrėžti Lietuvos kultūrinės diplomatijos institucinį žemėlapį ir jo veiklos principus;

- 4) Nustatyti Lietuvos kultūrinė diplomatijoje naudojamus instrumentus, metodus ir praktikas;
- 5) Konceptualizuoti kultūrinės diplomatijos procese dalyvaujančių veikėjų formuojamą Lietuvos kultūrinės diplomatijos sampratą, esminius jos principus ir teigiamą arba neigiamą santykį su jai keliamais tikslais valstybės užsienio politikoje.

Tyrimo prielaidos:

1) Dėl valstybei būdingo kartais perdėto ir nepamatuotai ambicingo politinio aktyvumo tarptautinėje sistemoje bei ribotų turimų resursų (finansinių, žmogiškųjų ir kt.) Lietuvos kultūrinė diplomatija vykdoma tam tikroje interesų kolizijoje, kurioje nustatomi hiperbolizuoti ir nerealistiški tikslai turimam instrumentai, tačiau tam nėra skiriama pakankamai institucinių pajėgumų pasiekti numatytus politinius tikslus.

2) Lietuvos kultūrinė diplomatijos formavimo pagrindas priklauso nuo greičiau inertiško valstybės lūkesčio turėti tokį instrumentą dėl augančio instrumento populiarumo tarptautinėje sistemoje, sekant kitų valstybių pavyzdžiu, tačiau neturint aiškios strategijos ir sampratos, kokį vaidmenį kultūrinė diplomatija atlieka valstybės užsienio politikos formavimo procese.

Tyrimo metodai. Šiame magistriniame darbe pagrindiniai taikomi tyrimo metodai - aprašomasis ir analitinis, kurie atliekant mokslinės literatūros analizę, yra labiausiai tinkami teorinei analizės plėtotei ir fenomeno konceptualizavimui. Siekiant įvertinti Lietuvos kultūrinės diplomatijos tikslus, mechanizmo vietą ir raišką užsienio politikos formavimo procese, taip pat naudojama įvairių oficialių dokumentų analizė. Darbe taip pat numatyta atlikti pusiau struktūruotus interviu su aukšto rango pareigūnais iš valstybės institucijų, vadovaujančiais arba kultūrinės diplomatijos srytyje dirbančiais pagrindinių kultūrinių institucijų darbuotojais bei kitais kultūros sektoriaus atstovais. Šie interviu naudojami siekiant konceptualizuoti nacionalinę kultūrinės diplomatijos sampratą ir aiškiau nustatyti, kaip pats fenomenas yra vertinamas profesionalų-praktikų, veikiančių skirtingose kultūrinės diplomatijos vykdymo fazėse.

Darbo struktūra. Šis baigiamasis magistro darbas yra sudarytas iš įvado, trijų pagrindinių skyrių, išvadų, literatūros ir šaltinių sąrašo bei priedų. Pirmajame skyriuje nagrinėjamas kultūrinės diplomatijos fenomenas, apžvelgiant iš analizuojant su tyrimo problema susijusią mokslinę literatūrą, tyrimui aktualias teorines prieigas. Šioje dalyje aptariamos svarbiausios teorinės prieigos, tyrimai ir tarp jų egzistuojantys metodologiniai panašumai ir skirtumai, kurie padėtų apsibrėžti pasirinktos problemos tyrimo dizainą ir pasirinkti metodologiją. Šiame skyriuje, remiantis įgytomis teorinėmis žiniomis, taip pat išskiriami svarbiausi kultūrinės diplomatijos apibrėžimo elementai ir principai, kurie vėliau yra naudojami analizuojant Lietuvai būdingą fenomeno kultūrinės diplomatijos koncepciją.

Antrajame šio darbo skyriuje analizuojamas teorinis kultūrinės diplomatijos lygmuo Lietuvoje: analizė atliekama siekiant išsiaiškinti, kaip kultūrinės diplomatijos procesas atsispindi oficialiuose

valstybės institucijų dokumentuose, t. y. kaip teisiškai yra reglamentuojamas. Skyriuje atliekama analize siekiama atskleisti pagrindinių kultūrinės diplomatijos institucinių veikėjų įgyvendinamų politikos sričių santykį su kultūrinės diplomatijos procesu. Ypatingas dėmesys skiriamas informacijos paieškai, kuri padėtų identifikuoti, kaip stipriai kultūrinė diplomatija yra teisiškai institucionalizuota, kokį ryšį teoriniame lygmenyje turi su kitomis politikos sritimis.

Trečioje šio darbo dalyje analizės dėmesys nuo teorinio lygmens yra perkeliamas į praktinį. Šiame tyrimo skyriuje ryšį siekiama nustatyti pagrindinių valstybės institucijų, įstaigų ir kultūros sektoriaus veikėjų vaidmenį kultūrinės diplomatijos organizavimo procese, artimiau susipažinti su kultūrinės diplomatijos institucine sąranga ir jos veikimo specifika. Analizė atliekama, išsiaiškinant kas yra svarbiausi veikėjai kultūrinės diplomatijos procese, kokie jų vaidmenys ir tarpusavio santykiai. Greta institucinio žemėlapiu tiksliai siekiama nustatyti ir kultūrinėje diplomatijoje naudojamų praktikų specifika, naudojamų kultūrinių produktų tipą. Siekiant kritiškai įvertinti gaunamą informaciją iš viešai prieinamų institucijų ataskaitų ir kitų dokumentų, tyrime pasitelkiami ir pusiau struktūruoti interviu su politikos formuotojais ir įgyvendintojais. Šiais interviu siekiama atsiriboti nuo deklaratyvaus, oficialiuose dokumentuose aptinkamo diskurso, ir išgauti realias srities profesionalų nuostatas apie analizuojamo fenomeno santykį su valstybės užsienio politika, kritiškai įvertinti fenomeno veikimo principus, institucijų žemėlapi ir turinį. Tyrimo pabaigoje atliekamas vertinimas, skirtas nustatyti, kaip kultūrinės diplomatijos procese dalyvaujantys veikėjai patys vertina ir konceptualizuoja šį fenomeną, kokius pagrindinius elementus išskiria ir kokį vaidmenį priskiria kultūrinei diplomatijai valstybės vykdomos užsienio politikos atžvilgiu. Darbo pabaigoje pateikiamos tyrimą apibendrinančios išvados, naudotos literatūros sąrašas ir tyrimą sudarantys priedai.

1. KULTŪRINĖS DIPLOMATIJOS FENOMENO TEORIZAVIMAS

Akademiniam diskurse vienu didžiausių iššūkių, analizuojant kultūrinę diplomatiją tampa šio fenomeno apibrėžimas, siekis jį konceptualizuoti ir padaryti išmatuojamu. Plačiame akademinės literatūros lauke, kuriame analizuojama šio fenomeno reikšmė, galima identifikuoti gausybę akademinų ginčų ir nepersidengiančių metodinių modelių, kurie leidžia daryti išvadą dėl ypatingai fragmentuoto ir nevienalyčio akademinio diskurso susijusio su analizuojamu fenomenu. Skirtingomis teorinėmis priegomis vertinant atskirus kultūrinės diplomatijos fenomeno aspektus (turinį, principus, santykį su valstybės užsienio politika ir pan.) bei susiduriant su nišniais kultūrinės diplomatijos praktikų tyrimais, sunku pasiekti bendrą sutarimą dėl to, ką galima laikyti kultūrine diplomatija ir kas jau yra už fenomeno ribų. Kaip teigia vienas iš žymiausių fenomeno tyrėjų, S. Mark, iššūkiai analizuojant kultūrinės diplomatijos fenomeną kyla ne iš dažnai tarptautinių santykių diskurse pasitaikančių idėjinių nesutarimų, tačiau dėl paties objekto kompleksiško - net ir pasiekus matomą

dėmesį akademinė tyrimų kontekste, kultūrinė diplomatija yra sunkiai išmatuojamas ir apčiuopiamas konstruktas.⁴ Nekvestionuojant paties objekto svarbos šių dienų tarpvalstybinių kultūrinių ir diplomatinių santykių kontekste, užsienio politikos formuotojai susiduria su rimtu iššūkiu surasti apčiuopiamus argumentus, įrodančius kultūrinės diplomatijos naudą valstybės vykdomoje politikoje.⁵ Praktinis neapibrėžtumas, abstrakčiu žinojimu pagrįsta nauda ir su realizavimu susiję klausimai - tai tik dalis iššūkių su kuriais susiduria kultūrinės diplomatijos praktikai ir analitikai.

Papildomi iššūkiai analizuojant kultūrinės diplomatijos fenomeną kyla ir dėl pačios tarptautinių santykių disciplinos diskurso kaitos - tradiciniai teoriniai disputai keičiasi vietomis su naujais, kvestionuojamas tradicinių teorijų validumas šių dienų procesų vertinimui, kuriamos naujos paradigmos, pasitelkiami nauji tyrimo modeliai, keičiasi analizės problematika. Ši dinamika pamažu yra užfiksuojama ir akademinėje diskurse - kaip teigia J. Rosenberg, tarptautinių santykių disciplina jau nebegali išvengti permainingų susijusių su šių dienų pasaulio pažanga ir progreso tempu - būtina pamažu atsiriboti nuo poreikio ieškoti „didžiųjų universalių klausimų“ ir laikas universaliau pažiūrėti į pasauliui aktualias problemas.⁶ Tarpdiscipliniškumo poreikis, analizės lygmenų pasikeitimas yra tik dalis naujų principų tampančių tarptautinių santykių akademinė tyrimų dalimi.⁷ Kultūrinės diplomatijos fenomenas, jo neapibrėžtumas ir universalumas yra puikus pavyzdys, kuris tampa šių akademinė tendencijų objektu. Fenomeno savitumas iš vienos pusės kelią iššūkį rengiant akademinė tyrimą, tačiau taip pat atveria galimybes artimiau susipažinti su kintančiu tarptautinių santykių lauku, kuris neapsiriboją klasikinėse tarptautinių santykių teorijose siūlomais analizės instrumentais.

Įvertinus nevienalytį teorinį kontekstą, kuris gaubia pasirinktą analizės objektą, ir kintančius tarptautinių santykių disciplinos principus, šioje baigiamojo darbo dalyje bus skirtas dėmesys plačiau išanalizuoti pagrindinius teorinius klausimus, egzistuojančius nesutarimus tarp skirtingų teorinių prieigų bei suformuluoti metodologinį modelį, kuris padėtų atlikti tikslingą pasirinktos baigiamojo darbo problemos analizę.

1.1. Kultūrinės diplomatijos fenomeno vieta tarptautinių santykių disciplinoje

Nors kultūrinės diplomatijos fenomenas ir jo atsiradimas tarptautinių santykių disciplinos žodyne sutampa su laikotarpiu, kai buvo kuriami pagrindiniai teoriniai disciplinos kanonai, dėmesys šiam fenomenui ganėtinai ilgai buvo antraeilis ir nereikšmingas. Mažas dėmesys kultūrinei diplomatijai akademinėje diskurse sutapo su jau minėta problematika valstybių politikos

---

⁴ Simon L. Mark, „Rethinking cultural diplomacy: The cultural diplomacy of New Zealand, the Canadian Federation and Quebec.” *Political Science*, 62(1), 2010, 63-64.

⁵ Ten pat, 64.

⁶ Justin Rosenberg, „International Relations in the prison of Political Science.” *International Relations*, 30(2), 2016, 128-129.

⁷ Rosenberg, 128. Ty Solomon ir Brent J. Steele, „Micro-moves in International Relations theory.” *European Journal of International Relations*, 23(2), 2017, 270.

formavimo kontekste - politikos formuotojai iki galo nesugebėjo apibrėžti kultūrinės diplomatijos reikšmės vykdomai politikai, iššūkiu tapo ir fenomeno apibrėžimo klausimai - nesutarta, kas yra fenomeno ribos, kuo tai skiriasi nuo kitų teorinių konstrukčių. Sunku nustatyti, kada kultūrinė diplomatija kaip teorinė kategorija pradėta plačiau naudoti akademiniam diskurse. Praeito amžiaus 6-7 deš. akademinėje literatūroje ši konkreti sąvoka nebuvo plačiau aptariama nė vienoje iš pagrindinių teorijų (realizmas, liberalizmas, konstruktyvizmas). Nors realiame tarpvalstybinių santykių pasaulyje (veikusiam Šaltojo karo režimu) vyko aktyvios kultūrinės varžybos tarp dviejų supervalstybių SSRS ir JAV, kuriose aiškiai buvo galima įžvelgti kultūrinės diplomatijos praktinių išraiškų, to meto akademikai neskyrė žymaus dėmesio šių procesų analizei. Teorinio konteksto susikūrimas, kuriame būtų galima analizuoti kultūrinės diplomatijos fenomeną, net nėra tiesiogiai siejamas su diplomatijos studijų pradžia. Kultūrinės diplomatijos analizės ištakomis priimtina laikyti visai kito teorinio konstrukto sukūrimą ir pirmą panaudojimą, t. y. J. Nye pristatytą minkštosios galios sąvoką.

Praeito amžiaus 8-9 deš., vykstant aršioms realizmo ir liberalizmo teoriniams disputams, organiškai kūrėsi ir neoliberalizmo mokykla. Dėka dviejų amerikiečių mokslininkų - R. Keohane ir J. Nye - iki tol jau spėjęs atgyventi tarptautinių santykių žodynas buvo papildytas naujomis galios sampratomis, kurios provokavo iki tol nusistovėjusias tarpvalstybinių santykių normas ir principus. Būtent neoliberalizmo diskurse atsiranda vietos prielaidoms apie sparčiai kintantį tarpvalstybinių santykių profilį, kuris ne tik keičia užsienio politikos turinį, tačiau kvestionuoja ir alternatyvių instrumentų, praktikų egzistavimą ir naudojimą tarpvalstybinių santykių kontekste. J. Nye sukurtas minkštosios galios terminas sąlyginai atvertė naują puslapį tarpvalstybinių santykių tyrimuose, sukūrė pretekstą kiek vėliau atsirasti tokioms sąvokoms kaip kultūrinė diplomatija.

Kaip vienas iš teorijos apie valstybės minkštąją galią pionierių, savo darbuose J. Nye pirmasis pradėjo kalbėti apie platesnę galios sampratos būtinybę, naujus valstybių veikimo metodus ir instrumentus. Smunkant pasitikėjimui tarptautinėmis institucijomis ir matant alternatyvių tarptautinių formatų nepakankamumą užmegzti stabilius valstybių tarpusavio ir santykio su visuomenėmis ryšius, neoliberalizmo atstovai pradėjo plėtoti idėjas apie papildomų priemonių, naujų ryšių kūrimą, kuris nebuvo paremtas klasikinėmis galios koncepcijomis. Kalbėdamas apie minkštąją galią J. Nye identifikavo šio fenomenų svarbą įprastuose valstybių santykiuose.⁸ Amerikiečių mokslininkui minkštoji galia buvo suvokiama kaip valstybės galia priversti kitas valstybes norėti daryti tai, ko nori ji, naudojant neapčiuopiamas priemones (kaip pavyzdžiui, universalią populiariąją kultūrą ir kt. nematerialius instrumentus).⁹

---

⁸ Joseph S. Nye, „Soft Power.” *Foreign Policy*, 80, 1990, 153-171.

⁹ Joseph S. Nye, *Bound to Lead: The Changing Nature of American Power*, Basic Books, 1990, 31-35.

Vėlesniuose autoriaus darbuose jam apibrėžus kietosios galios fenomeną, aiškiau nubrėžta skirtis tarp klasikinės galios (kas remiantis J. Nye buvo valstybės kariniai ir ekonominiai resursai) ir naujosios minkštosios galios sampratos (kas anot autoriaus turi tris pagrindinius šaltinius: kultūrą, politines vertybes ir užsienio politiką).¹⁰ J. Nye pristatytas minkštosios galios teorinis konstruktas tuomet sukūrė teorinius rėmus, kuriuose kultūrai buvo suteiktas apčiuopiamas vaidmuo tarpvalstybinių santykių dinamikoje. J. Nye logikoje kultūra gali būti traktuojamas kaip instrumentas, kuris užtikrina glaudesnius tarpvalstybinius santykius ir tuo pačiu leidžia manipuluoti kitų valstybių elgesiu. Savo idėjas amerikiečių mokslininkas pagrindė konkrečiau JAV atvejo analize.¹¹ Nors J. Nye vėlesniuose savo tyrimuose apsiribojo bendresnio, iki galo neapibrėžto viešosios diplomatijos termino naudojimu, analizuodamas kintantį JAV galios profilį ir sąrangą, autorius pirmasis pradėjo aktualizuoti minkštosios galios ir įvairių jos priemonių naudojimą valstybių tarpusavio santykiuose. Šioje vietoje galima teigti, kad J. Nye išplėtotą galios sampratą yra tiesiogiai susijusi su kultūrinės diplomatijos, kaip fenomeno, atsiradimu. J. Nye darbuose išdėstyta logika sudarė teorinį precedentą formuoti kultūrinės diplomatijos studijoms - toks abstraktus fenomenas kaip kultūra buvo suvoktas kaip validus instrumentas, kuriuo valstybė gali naudotis formuodama savo santykius su kitomis valstybėmis.

Neoliberalizmui įgalinus akademinį diskursą kvestionuoti kultūros ir tarpvalstybinių santykių ryšį per minkštosios galios sampratą, kultūrinės diplomatijos ir tarptautinių kultūrinių santykių tematika tapo aktualesnė įvairiuose tyrimuose.¹² Neapsiribojant vien kultūrinės diplomatijos fenomeno analize, baigiantis paskutiniams praeito amžiaus dešimtmečiams įvairiais aspektais ir rakursais pradėta daugiau tyrinėti kultūros ryšį su tarptautinės politikos procesais, didesnio dėmesio sulaukė kultūrinių praktikų vaidmuo valstybių santykiuose. Remiantis C. Villanueva nuomone, tokio padidėjusio dėmesio, ypač kultūros vaidmeniui tarptautiniuose santykiuose, nereikėtų sieti vien su neoliberalizmo pristatytu minkštosios galios konstruktu.¹³ Retrospektyviai vertindamas praeito amžiaus akademinį diskursą, autorius pastebi, kad kultūros (ar kultūrinės diplomatijos) vaidmuo buvo puikiai suprantamas gerokai anksčiau tiek realizmo, tiek liberalizmo atstovų.¹⁴ Panašios pozicijos laikydamasis kultūrinės diplomatijos ekspertas S. Mark, vis dėlto atkreipia dėmesį į faktą, kad paskutiniais dešimtmečiais išaugęs dėmesys kultūros vaidmeniui tarptautiniuose santykiuose buvo

---

¹⁰ Joseph S. Nye, *Power in the Global Information Age: From Realism to Globalization*, Routledge, 2004, 11.

¹¹ Joseph S. Nye, *Bound to Lead*, 31-35. Joseph S. Nye, „Soft Power and American Foreign Policy.” *Political Science Quarterly*, 119(2), 2004, 255-270.

¹² Frank A. Ninkovich, *The Diplomacy of Ideas: US Foreign Policy and Cultural Relations 1938–1950*, Cambridge: Cambridge University Press, 1981, 3-6. Juliet A. Sablosky, „Reinvention, Reorganization, Retreat: American Cultural Diplomacy at Century's End, 1978-1998.”, *The Journal of Arts Management, Law and Society*, 29(1), 1999, 30-46. Akira Iriye, *Cultural internationalism and World order*, Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1997.

¹³ Cesar Villanueva, „Theorizing cultural diplomacy all the way down: a cosmopolitan constructivist discourse from an Ibero-American perspective.”, *International Journal of Cultural Policy*, 24(5), 2018, 682.

¹⁴ Ten pat, 683.

labiau paviršutiniškas ir orientuotas ne į patį fenomeną, tačiau konkrečių valstybių santykių ar konkrečios politikos srities vertinimą.¹⁵ Nepaisant to, kultūrinės diplomatijos fenomenas iš dalies gali būti siejamas tiek su realizmo, tiek su liberalizmo tradicija pagal tai, kas laikoma kultūrinės diplomatijos turiniu. C. Villanueva pastebi, kad kultūrinei diplomatijai sąlyginai atliekant vertybinio indoktrinavimo funkciją (pvz. JAV Šaltojo karo laikotarpiu vykdyta kultūrinė politika SSRS atžvilgiu) iš esmės randamas ryšys su realizmui įprastai priskiriamu valstybės elgesio modeliu, kai savo galia (kietąja ar minkštąja prasme) bandoma įrodyti viršenybę, daryti poveikį tarpvalstybiniams santykiams.¹⁶ Kita vertus, tokios kultūrinės praktikos kaip Šaltojo karo metais išpopuliarėjusi Fulbraito mainų programa (kuri kaip moksliniai mainai taip pat gali būti priskiriama kultūrinės diplomatijos sferai), iš esmės buvo paremta liberalizmui artima logika, pagal kurią valstybės siekia užmegzti abipusį kultūrinį dialogą, keistis žiniomis, skatinti individo lygmens bendradarbiavimą ir kitais būdais stiprinti institucinį bendradarbiavimą, atsiribojant nuo savanaudiškų tikslų.¹⁷ Šioje vietoje tenka sutikti su C. Villanueva, kad XX ir XXI a. jau išplėtotos kultūrinės diplomatijos sampratos nors ir nebuvo ypatingai plačiai naudojamos didžiųjų teorinių disputų kontekste, iš šių dienų perskeptyvos jos gali būti sąlyginai naudojamos, pavyzdžiui, liberalizmo ir realizmo teorijose, o galutinai yra įtvirtintos J. Nye minkštosios galios studijų kontekste.

Toliau nekvestionuojant kultūrinės diplomatijos kaip teorinio konstrukto suderinamumo ir adaptavimo klasikinėse tarptautinių santykių teorijose, šių dienų mokslininkai neišvengiamai susiduria su kitais iššūkiais, pavyzdžiui, pasirenkant tinkamiausius metodus ir analitinius instrumentus, padedančius vertinti šį specifinį fenomeną. Net ir sutariant, kad kultūrinė diplomatija gali rasti savo vietą tarptautinių santykių teoriniame lauke, su fenomenu susiję tyrimai atliekami su pasikartojančia logika, kuri sąlygoja panašius tyrimų rezultatus, akademinis suvokimas plečiasi horizontaliai (apimant daugiau skirtingų atvejų analizes, atsiribojant nuo naujų metodų ir teorinių prielaidų testavimo). Naujausi akademiniai darbai, skirti kultūrinės diplomatijos analizei, tampriai siejasi su šio poskyrio pradžioje minėta tarptautinių santykių disciplinos, kaip tokios, raida. Mokslininkai, tiriantys kultūros ir tarptautinių santykių tarpusavio ryšius ragina iš naujo peržvelgti metodologines tyrimų sąrangas, ieškoti naujų prieigos taškų, ypač akcentuojant tarpdiscipliniškumo poreikį ateities tyrimuose.¹⁸ Egzistuojant jau ganėtinai plačiam tyrimų laukui, atsiranda poreikis peržiūrėti iki šiol vykdytus tyrimus ir ieškoti naujų prieigos taškų. Mokslininkai kaip C. Villanueva, F. Carrijo, Gilbao ir D. Clarke sudaro gausėjančią mažumą, kuri kultūrinės diplomatijos tyrimus

---

¹⁵ Simon L. Mark, „A Comparative Study of the Cultural Diplomacy of Canada, New Zealand and India.” Daktaro disertacija, Auklando universitetas, 2008, 6.

¹⁶ Villanueva, 682.

¹⁷ Advisory Committee on Cultural Diplomacy, *Cultural Diplomacy: The Linchpin of Public Diplomacy - Report of Advisory Committee on Cultural Diplomacy*, U. S. Department of State, 2005, 4.

¹⁸ Villanueva, 386-387.

bando perkelti į tarpdisciplininių tyrimų lauką arba siūlo šiai dienai alternatyvias konstruktyvizmo, kultūrinių studijų ir postkolonializmo teorines prieigas.¹⁹ Šių ir kitų tyrimų pagrindinis rūpestis - istoriškai išliekantis kultūros veikimo neapibrėžtumas. Kaip teigia D. Clarke, valstybės yra įgalios ir net iš dalies priverstos pasitelkti naujus instrumentus (pavyzdžiui, skirtingas kultūrinės praktikas) siekiant atitinkamų politinių tikslų ar elementariai kurdamos tvarius tarpvalstybinius santykius šių dienų kontekste.²⁰ Šiandien taip pat iki galo neaišku, koks yra ryšys tarp transliuojamų kultūrinių žinučių ir auditorijų, kurioms šios žinutės yra transliuojamos.²¹ Galima daryti prielaidą, kad kultūrinė diplomatija gali būti kontroliuojama ją vykdant, tačiau kokius rezultatus ji pasieks konkrečios auditorijos atžvilgiu yra valstybių nekontroliuojama sritis. Suvokimas, kad valstybių skiriami resursai tokioms praktikoms kaip kultūrinė diplomatija, gali būti švaistomi vien dėl to, kad šiose praktikose užkoduotos žinutės bus perskaitytos ne taip ar interpretuotos klaidingai, kelia daug svarbių klausimų kultūrinės diplomatijos naudai atžvilgiu. Dėl šių priežasčių, paskutiniai analitiniai darbai yra dažniau orientuoti ne į „diplomatinių/institucinių“ kultūrinės diplomatijos dėmenį, tačiau koncentruojasi ties „kultūros“ dalimi: siūloma analizuoti konkrečių praktikų poveikį priimančioms auditorijoms, prisimenamos kolektyvinio identiteto tyrimo schemas, kultūrinė diplomatija tiriama ne iš ją kuriančios valstybės pusės, tačiau iš tų valstybių, kuriose ši veikla yra vykdoma.

Lietuvos atvejo analizei kol kas pakanka platesnės kultūrinės diplomatijos sampratos, kylančios iš neoliberalizmo tradicijos (minkštosios galios teorijų). Nekvestionuojant Lietuvos, net ir mažos valstybės, kultūrinio potencialo ir galimybių, vis dėlto negalima lygintis su Prancūzijos ir JAV keliamais kultūrinės diplomatijos standartais ir veikimo principais. Skirtingos valstybių patirtys ir jų istorinis palikimas (pvz. Prancūzijos kolonialistinė praeitis) apima gerokai platesnį ir tuo pačiu komplikuoatą kultūros vaidmenį tarpvalstybiniuose santykiuose. Apibendrinant galima daryti išvadą, jog kultūrinės diplomatijos fenomenas šių dienų akademiniam diskurse jau užima matomą vietą, identifikuojamas net progresyvus poreikis plėsti šios kategorijos analizę, tad šioje vietoje dar kartą galima akcentuoti Lietuvos atvejo analizės tikslumą šioje studijų kryptyje.

1.2. Kultūrinės diplomatijos sąvoka: pagrindiniai elementai

Išanalizavus ir įvertinus kultūrinės diplomatijos fenomeno ištakas ir santykį su klasikinėmis teorijomis nekyla abejonių dėl šio fenomeno svarbos tarpvalstybinių santykių kontekste. Vis dėlto, prieš pradėdant konstruktyvią analizę, kuri padėtų įvertinti pasirinktą Lietuvos atvejį, susiduriama su

---

¹⁹ Ten pat, 389. Fabricio Carrijo „A Theoretical and Methodological Proposal in Cultural Diplomacy Analysis. The case of the Brazilian Cultural Centre in Barcelona (2003-2013).“ Daktaro disertacija, Barselonos universitetas, 2016, 28. Eytan Gilbao, „Searching for a Theory of Public Diplomacy.“, *The Annals of the American Academy*, 2008, 75. David Clarke, „Theorising the role of cultural products in cultural diplomacy from a Cultural Studies perspective.“, *International Journal of Cultural Policy*, 22(2), 2016, 160-161.

²⁰ Clarke, 151.

²¹ Clarke, 153.

tendencingai pasikartojančia sąvokos apibrėžimo problema. Nuo praeito amžiaus 9 deš. pradėjusi populiarėti kultūrinės diplomatijos tyrimų sritis dažnai skyrė pagrindinį dėmesį šio koncepto kūrimui, tačiau net ir šiai dienai negalima kalbėti apie vientisą, centralizuotą apibrėžimą, kuris būtų plačiai ir nuosekliai naudojamas. Papildomų problemų kelia ne tik jau ne kartą šiame darbe minėta fenomeno specifika, tačiau ir nevienareikšmiškas kultūrinės diplomatijos lyginimas ir gretinimas su kitais panašiais terminais ir sąvokomis. Šioje baigiamojo darbo dalyje bus aptarti pagrindiniai bandymai konceptualizuoti analizuojamą fenomeną, siekiama išgryninti pagrindinius jo elementus ir kriterijus, kuriuos naudojant būtų galima toliau atlikti numatytą tyrimą.

Dažniausiai mokslinėje literatūroje pastaruosius tris dešimtmečius sutinkami du iš pažiūros skirtingi, tačiau vertingi apibrėžimai pasiūlyti britų kultūrinės diplomatijos praktiko (ilgalaikio Britų Tarybos darbuotojo, vėliau tapusio direktoriaus pavaduotoju) J. M. Mitchell ir amerikiečių politologo M. C. Cummings. Pirmasis 1986 m. problematiką susijusią su tiriamo fenomeno apibrėžimu savo knygoje „International Cultural Relations” pristatė britas J. M. Mitchell. Knygos įžangoje glaustai pateikdamas savo vertinimą apie tuometinę tarptautinės sistemos būklę, autoriaus aiškiai išdėsto pagrindines priežastis, dėl kurių jis nusprendė parašyti knygą dedikuotą kultūrinių santykių ir kultūrinės diplomatijos analizei. Anot jo, nepaisant išaugusio kultūros vaidmens valstybių santykiuose ir didėjančios jos įtakos formuojant įvairius politinius procesus, iki 9 deš. vidurio buvo neįmanoma aptikti bent kiek didesnę dėmesį šioms problemoms akademinėje literatūroje.²² Dėl kintančios įtampos dinamikos Šaltoko karo metu, pavyzdžiui, prasidėjus branduolinio ginklavimosi karštligei, 4-6 deš. akademinė literatūra orientavosi vien į saugumo, strateginių studijų kryptis.²³ Situacija nepakito ir 8 deš., įvykus didžiajai naftos krizei, po kurios sekė intensyvus tarptautinių ekonominių santykių sferos tyrinėjimas.²⁴ Siekiant pakeisti šią situaciją J. M. Mitchell tapo pirmuoju iškėlusiu ir aprašiusiu kultūros ir tarptautinių santykių sąryšio problematiką.

Vienu svarbiausiu darbu, kuris buvo nuveiktas autoriaus tyrimo kontekste, tai pirmą kartą apibrėžta skirtis tarp dviejų iš pažiūros panašių, tačiau skirtingą prasmę turinčių sąvokų t. y. kultūrinės diplomatijos ir (tarptautinių) kultūrinių santykių. Anot J. M. Mitchell, abu terminai iš principo perkelia kultūrą į tarptautinių santykių sritį, tačiau nepaisant jų sinonimiškumo, tarp jų egzistuoja aiškūs skirtumai.²⁵ Pačios kultūros sąvoka taip pat yra svarbi autoriui - ji suvokiama kaip tarpvalstybinių santykių kontekstas, kurio dėka per neformalizuotą kultūrinių praktikų kalba galima peržengti išsąsknijusius valstybių interesų skirtumus, užmegzti stipresnius ryšius, sukurti bendrumo jausmą.²⁶ Šio proceso eiga iš principo yra nekontroliuojama, tačiau skirtingos kultūros sklaidos

---

²² John M. Mitchell, *International Cultural Relations*, Allen & Unwin, 1986, x.

²³ Ten pat, xi.

²⁴ Mitchell, xii.

²⁵ Ten pat, 2.

²⁶ Ten pat, 3.

formos išsiskiria savo specifika ir principais. (Tarptautiniai) kultūriniai santykiai, apie kuriuos kalba mokslininkas pasižymi tam tikru neutralumu, t. y. veikimo principu, kuris išeina gerokai už tarpvalstybinių ar tarpinstitucinių santykių sferos. Autoriui (tarptautiniai) kultūriniai santykiai yra bendro pobūdžio santykiai, kurie vyksta ne tik tarp valstybių, tai gali būti ir kultūriniai mainai tarp individų, bendruomenių, organizacijų ir tų pačių valstybių.²⁷ Nors nėra detalizuojama, kokie galėtų būti šių bendresnių santykių pavyzdžiai jie aiškiai kontrastuoja su toliau pateikiamu kultūrinės diplomatijos apibrėžimu. Esminis kultūrinės diplomatijos apibrėžimo elementas yra iniciatyvos šaltinis, kuriuo įvardijamas valstybės ir jų institucijos.²⁸ Būtent oficialių valstybės institucijų veikla, kuri siejasi su kultūros naudojimu savo tikslams yra tapatinama su kultūrine diplomatija. Detaliau apibrėždamas kultūrinės diplomatijos sąvoką, autorius išskiria du fenomeno lygmenis: pirmuoju laikomi įvairūs tarpvalstybiniai dvišaliai ir daugiašaliai susitarimai, sutartys, kurie yra skirti formalizuoti, palengvinti ir skatinti kultūrinius santykius (pvz. Jungtinių Tautų švietimo, mokslo ir kultūros organizacijos (UNESCO) įsteigimo sutartis); antrajame lygmenyje išskiriamas pats kultūrinės diplomatijos procesas, kuriame yra realizuojami ir įgyvendinama oficialūs susitarimai ir sutartys.²⁹ Jei pirmasis lygmuo aprėpia politinį kultūrinės diplomatijos aspektą, antrajame išryškinamas praktinis lygmuo, įvedama valstybių atsakomybė savo diplomatiniais resursais formuoti politiką, kuri atitiktų nacionalinius valstybės interesus. Šiam kultūrinės diplomatijos apibrėžimui priskiriamas ir aiškus tikslas - kultūrinė diplomatija yra tikslingai formuojama valstybių institucijų siekiant sukurti teigiamą valstybės įvaizdį, kuris užtikrintų sklandžius diplomatinis santykius. Priešingai kultūrinei diplomatijai keliamiems instituciniams tikslams, pagrindinė (tarptautinių) kultūrinių santykių funkcija yra iki galo neapibrėžta, nes jie veikia organiškai ir yra nepriklausomi nuo valstybių formuojamos politikos.³⁰ Taip apibrėždamas kultūrinę diplomatiją J. M. Mitchell atkreipia dėmesį į du svarbiausius elementus, kurie skiria fenomeną nuo kitų teorinių konstrukčių. J. M. Mitchell apibrėžime svarbiausi kultūrinės diplomatijos elementai yra jos šaltinis (politinis/institucinis, formuojamos konkrečios valstybės institucijų) ir tikslas (instrumentinis kultūros naudojimas, siekiant fasilituoti tarpvalstybinius santykius ir sukurti teigiamą valstybės įvaizdį). Galiausiai savo išvalgomis autorius padaro naudingą skirtį tarp to, kas turėtų būti traktuojama kaip kultūrinė diplomatija ir to, kas yra organiškai kultūriniai santykiai.

M. C. Cummings kultūrinės diplomatijos apibrėžimas iš dalies siejasi su J. M. Mitchell konstruojama samprata ir kultūrinės diplomatijos analizės kontekste taip pat yra dažnai minimas ir aptariamas. Nors J. M. Mitchell apibrėžime yra užsiminama apie instrumentinį kultūrinės diplomatijos pobūdį, pats fenomenas labiau yra traktuojamas kaip platesnis procesas, kylantis ir

---

²⁷ Ten pat, 4.

²⁸ Ten pat, 5.

²⁹ Ten pat, 4-8.

³⁰ Mitchell, 5.

paraleliai veikiantis su kitomis valstybės veiklomis. Amerikiečių politologo M. C. Cummings apibrėžime vyrauja labiau instrumentinė nuostata analizuojamo objekto atžvilgiu. Anot autoriaus, kultūrinė diplomatija yra apsisikeitimas idėjomis, informacija, menu ir kitais kultūros elementais, vykstantis tarp valstybių ir jų visuomenių, siekiant, kad taip būtų stiprinamas abipusis vienas kito supratimas.³¹ Šioje formuluotėje akcentuojamas ne tik institucinis fenomeno šaltinis (kultūrinė diplomatija visada yra vykdoma valstybės institucijų), tačiau taip apibrėžiamas instrumentinis tikslas stiprinti tarpusavio supratimą bei kiek konkrečiau apibrėžiamas paties fenomeno turinys (tai informacijos, idėjų, meno produktų ir kitų kultūros elementų mainai). M. C. Cummings greta apibrėžimo pateikia ir labai naudingą įžvalgą apie pačios kultūrinės diplomatijos veikimo principą. Anot autoriaus, kultūrinė diplomatija gali veikti dviem kryptimis: vienos valstybės (jo pavyzdžiu sekant - JAV) dažnai vykdo vienkryptę kultūrinę diplomatiją, kuria siekiama sustiprinti pozityvų valstybės įvaizdį, neskiriant papildomo dėmesio kultūriniais mainams ir tarpkultūrinio bendradarbiavimo, tarpusavio supratimo gilinimui; kitų valstybių kultūrinė diplomatija yra, priešingai, dvikryptė su tikslu rasti kultūrinių panašumų, apsisikeisti reikšmingomis idėjomis ir vertybėmis, stiprinant abipusį vienas kitos supratimą ir bendradarbiavimą.³² Šioje vietoje vienkryptė kultūrinė diplomatija gali būti sugretinama ir su propaganda, kitose kontekstuose net įgyja kultūrinio imperializmo sampratą, tuo tarpu dvikryptė savo veikimo principu yra artimesnė tarptautiniams kultūriniais santykiams. Šis kultūrinės diplomatijos principas vēlesniuose tyrimuose sulaukė didesnio dėmesio ir sąlyginai išryškino skirtumą tarp mažųjų ir didžiųjų valstybių vykdomos kultūrinės politikos. Pastebėta, kad dalis didžiųjų valstybių yra labiau linkusios vykdyti vienkryptę diplomatiją, kuri labiau atitinka jai keliamus politinius tikslus, o mažosios valstybės yra labiau suinteresuotos užmegzti glaudesnius dvikrypčius santykius, padedančius siekti mažiau ambicingų politinių tikslų. Tiesa, vertindamas JAV patirtį, autorius nurodo, kad viena valstybė gali vykdyti kultūrinę diplomatiją tiek viena kryptimi, tiek dviem - tai dažniausiai priklauso nuo esamo tarpvalstybinių santykių konteksto ir užsienio politikos tikslų ir yra nebūtinai užkoduota valstybės dydyje.³³ Nepaisant M. C. Cummings apibrėžime atsiradusio papildomo aiškumo, kas gali būti traktuojama kaip kultūrinės diplomatijos praktika, fenomenas autoriaus tekste dažnai maišomas su kultūros politika, kultūriniais santykiais ir kitais terminais, kas sąlyginai apsunkina jo įžvalgų vertinimą.

Nepaisant tam tikrų apribojimų kylančių iš abiejų autorių tekstuose pasitaikančių dviprasmybių, tiek J. M. Mitchell, tiek M. C. Cummings, yra laikomi originalaus kultūrinės diplomatijos termino kūrėjais. Apibendrinant šių mokslininkų įžvalgas, tampa aišku, kad vienas

---

³¹ Milton C. Cummings, *Cultural Diplomacy and the United States Government: A Survey*, Centre for Arts and Culture, 2003, 1.

³² Ten pat, 2-3.

³³ Cummings, 13.

svarbiausių kultūrinės diplomatijos elementų yra jos institucinis pagrindas (dažnai apipavidalintas ir turintis įstatymine baze). J. M. Mitchell ir M. C. Cummings logikoje taip pat be galo svarbų vaidmenį atlieka kultūrinei diplomatijai priskiriami tikslai, kas autorių nuomone yra centruojama į valstybės įvaizdžio gerinimą ir bendrą tarpusavio supratimo gilinimą. Šie apibrėžimai yra puikus atspirties taškas tolimesniems tyrimams, o vertinant retrospektyviai tai yra ir bazinis pagrindas kitiems analitikams, bandžiusiems įvesti kultūrinės diplomatijos sąvoką į akademinį tarptautinių santykių diskursą.

Nors J. M. Mitchell ir M. C. Cummings pasiūlyti apibrėžimai gerokai aiškiau padeda identifikuoti, kas gali būti įvardijama kultūrine diplomatija, vėlesni akademiniai bandymai išplėtoti ir aiškiau konceptualizuoti fenomeną taip pat yra verti dėmesio ir atskiro įvertinimo. Pavyzdžiui, moksliniuose straipsniuose JAV diplomatė C. P. Schneider savo kultūrinės diplomatijos apibrėžimo pagrindu taip pat pasitelkia M. C. Cummings originalų apibrėžimą.³⁴ Tiesa, tarp kultūrinės diplomatijos funkcijų ji išvelgia ne tik galimybę valstybei sukurti išorės veikėjams patrauklų įvaizdį, anot autorės, tai taip pat yra puikus minkštosios galios pavyzdys, naudingas instrumentas, skirtas siekti valstybės užsibrėžtų užsienio politikos tikslų.³⁵ Analizuodama JAV kultūrinės diplomatijos būseną, autorė padaro įdomią išvalgą apie kultūrinės diplomatijos priklausomybę nuo aplinkui esančių grėsmių. Kaip pavyzdžius ji pasitelkia nacių propagandą vykdytą Lotynų Amerikoje II-ojo pasaulinio karo laikotarpiu, Šaltojo karo metais vykusias kultūrinės varžytuves tarp JAV ir SSRS.³⁶ Remiantis C. P. Schneider išvalgomis, galima daryti prielaidą, kad kultūrinės diplomatijos naudojimas ne visada yra sąlygojamas tokių idealistinių valstybės tikslų (pvz. gilinti tarpusavio supratimą, bendradarbiavimą), apie kurios rašo M. C. Cummings. Šioje vietoje C. P. Schneider logikoje kultūrinė diplomatija yra aiškiai apibrėžtas institucinis instrumentas, kuriuo galima naudotis ir kaip tam tikru ginklu prieš kylančias nekonvencines grėsmes. Dar daugiau, kultūrinė diplomatija gali neapsiriboti vien reaktyviu panaudojimu, tai gali būti ir tikslingai indoktrinuota priemonė, skirta proaktyviai perduoti savo nacionalines vertybes ir pagrindines valstybėje dominuojančio diskurso idėjas.³⁷ Vis dėlto, bandydama apibrėžti kultūrinės diplomatijos ir valstybės institucijų santykį, JAV diplomatė akcentuoja poreikį naudoti „ištiestos rankos“ principą, kuris turėtų būti įgyvendinimas, įsteigiant už kultūrinę diplomatiją atsakingas institucijas-tarpininkes (atskira kultūros agentūra, institutas ir pan.), kurios būtų finansuojamos valstybės institucijų, tačiau veiklos atžvilgiu turėtų daugiau laisvės net ir įgyvendinant įpareigotus politinius tikslus.³⁸ Tokia pozicija yra motyvuojama

---

³⁴ Cynthia P. Schneider, „Culture Communicates: US Diplomacy That Works.” Kn. Jan Melissen (sud.), *The New Public Diplomacy: Soft Power in International Relations*. Palgrave Macmillan, 2005, 147.

³⁵ Ten pat, 147.

³⁶ Schneider, 148.

³⁷ Schneider, 163.

³⁸ Cynthia P. Schneider, „Cultural Diplomacy: Hard to Define, but You'd Know It If You Saw It.”, *The Brown Journal of World Affairs*, 13(2), 2006, 194.

būtinybe užmaskuoti valstybės vaidmenį kultūrinėje diplomatijoje, taip išvengiant užsienio auditorijų atmetimo reakcijos bei užtikrinti, kad kultūra nebūtų per daug politizuota.

Savo ruožtu šiame darbe jau minėtas zelandiečių mokslininkas S. Mark laikosi šiek tiek palankesnės pozicijos labiau institucionalizuotos kultūrinės diplomatijos atžvilgiu. Anot jo, kultūrinė diplomatija turėtų būti vertinama kaip kultūros (kaip tokios) įdarbinimas, siekiant valstybės užsienio politikos ir diplomatijos tikslų.³⁹ Pritardamas tiek J. M. Mitchell, tiek M. C. Cummings pagrindinėms įžvalgoms, jis sutinka, kad pirmiausia tai priemonė skirta gerinti valstybės įvaizdį, tačiau argumentuodamas kultūros universalumu, jis išvelgia gerokai didesnę kultūrinės diplomatijos potencialą. Anot jo, kultūrinė diplomatija yra ne vien valstybės įvaizdžio kūrimas, tai taip pat programa, kurią galima naudoti siekiant stiprinti ir vidinę sanglaudą, įtraukiant visuomenėje esančias (tautines) mažumas.⁴⁰ Šioje vietoje, pasitelkdamas J. M. Mitchell pristatytą skiltį tarp kultūrinės diplomatijos ir (tarptautinių) kultūrinių santykių, S. Mark taip pat daro išvadą, kad M. C. Cummings (ir vietomis C. P. Schneider) matymas, jog pagrindinė kultūrinės diplomatijos paskirtis yra idealistinis siekis gerinti tarpvalstybinius santykius greičiau patenka į (tarptautinių) kultūrinių santykių sferą, kai tuo tarpu kultūrinė diplomatija yra svarbus institucinis instrumentas be išlygų skirtas naudoti valstybės vykdomos politikos tikslams pasiekti.⁴¹ Analizuodamas Naujosios Zelandijos kultūrinės diplomatijos strategiją, jis atkreipia dėmesį į institucijų strateginiuose dokumentuose akcentuojamą kultūrinės diplomatijos vaidmenį, kuris tiesiogiai siejamas ir su tarptautinės prekybos skatinimu, ir ekonominių ryšių tvirtinimu, ir santykių su diaspora gerinimu, galiausiai kitų užsienio politikos sričių realizavimu. Galima teigti, kad S. Mark koncepcijoje kultūrinės diplomatijos fenomenas yra integrali valstybės vykdomos užsienio politikos dalis. Aiškiai apibrėždamas kultūrinės diplomatijos poziciją valstybės užsienio politikos atžvilgiu, jis kiek daugiau nei kiti autoriai aptaria ir kultūrinės diplomatijos turinio klausimą. Anot autoriaus, kultūros diplomatijos pagrindinis įrankis yra kultūra, tad visi jai priklausantys elementai (menininkai, kūrybinės praktikos, kalba, akademiniai mainai ir t.t.) yra ir kultūrinės diplomatijos darbo sritis.⁴² Jis taip pat padaro naudingą įžvalgą ir į pačios kultūros specifiką, remiantis autoriumi, kintantis ir modernėjantis diplomatinis aparatas (ir konkrečiu atveju viešosios diplomatijos atsiradimas, kaip fenomeno) lemia tai, kad kultūros instrumentinis naudojimas užsienio politikos procese apima platesnį transliuojamo turinio spektrą - vis dažniau naudojamas kultūrinės praktikos yra populiariosios (nebe aukštosios, skirtos elitams) kultūros dalis. Šiai dienai, S. Mark pateiktos pastabos ir įžvalgos leidžia pakankamai išsamiai suvokti pagrindinius kultūrinės diplomatijos sąvokos elementus, fenomeno veikimo principus.

---

³⁹ Mark, *A Comparative Study of the Cultural Diplomacy*, 7.

⁴⁰ Ten pat, 9.

⁴¹ Ten pat, 5-9.

⁴² Mark, *A Comparative Study of the Cultural Diplomacy*, 10.

Siekiant susisteminti glaustai pristatytą skirtingų apibrėžimų turinį, pirmiausia galima identifikuoti tam tikrus pasikartojimus minimus kalbant apie pagrindinius kultūrinės diplomatijos elementus. Jau pirmuose J. M. Mitchell ir M. C. Cummings apibrėžimuose aiškiai nustatoma, kad kultūrinė diplomatijos šaltinis yra valstybės institucijos. Nors ir šiandien bandoma kelti klausimą koks turėtų būti vaidmuo tarp institucijų, jų formuojamos politikos ir kultūros, dauguma autorių sutinka, kad tai yra institucinė praktika su tam tikru teisiniu reglamentavimu ir atitinkama institucine sąranga.⁴³ Nors ne visos valstybės turi atskiras kultūrinės įstaigas (pavyzdžiui, Jungtinė Karalystė ir Britų Taryba), jos savo kultūrinę diplomatiją išlaiko ant plačių kultūros atašė tinklų, užsienyje veikiančių nacionalinių švietimo įstaigų ir kitų institucijų, veikiančių konkrečiame formuluojamos politikos kontekste. Egzistuojančiame kultūrinės diplomatijos analizės diskurse sutariama ir dėl fenomeno turinio - dauguma mokslininkų tai įvardija, kaip kultūros (visų formų ir rūšių) produktų naudojimą. Vienintelis keblumas išliekantis kultūrinės diplomatijos apibrėžime yra susietas su fenomeno paskirtimi ir iš jos kylančiu instrumentalizmo lygmeniu. Išanalizavus pagrindinius autorius, rašančius kultūrinės diplomatijos tematika, vis dar lieka neaišku, kiek dažnai fenomenas yra aiškiai apibrėžtas užsienio politikos instrumentas (stipriai politizuojantis kultūrą) ir kiek tai tendencinga praktika (organiška veikla kylanti iš tarpvalstybinių santykių) be aiškių politinių tikslų ir funkcijų.

Aptartų mokslininkų gretose aiškiai dominuoja dvi pozicijos - konkuruojančios kultūrinės diplomatijos sampratos, kurias galima įvardinti kaip „realistinę“ ir „liberalistinę“. Pirmoji yra aiškiau siejama su apibrėžtais valstybės užsienio politikos ar net nacionaliniais, strateginiais tikslais. Kultūrinė diplomatija šioje logikoje turi ypatingai instrumentinę funkciją. Tuo tarpu „liberalistinę“ logika akcentuoja idealistinį kultūrinės diplomatijos tikslą - stiprinti bendradarbiavimą, gilinti tarpusavio supratimą tarpvalstybinių santykių kontekste. Tokia kultūrinės diplomatijos praktika taip pat yra vykdoma institucijų, tačiau dėl žemesnio poreikio būti valstybiniu instrumentu, tai dažnai reiškiasi organiškai - peržengiant teisinius ir institucinius barjerus. Pagrindiniai „realistinės“ ir „liberalistinės“ kultūrinės diplomatijos sampratų skirtumai aiškiau pateikti autoriaus sudarytoje lentelėje:

„Realistinė“ kultūrinė diplomatija	„Liberalistinė“ kultūrinė diplomatija
Tikslas: siekti politinių, ekonominių, diplomatinių tikslų (pragmatinis).	Tikslas: tarpvalstybinių santykių gerinimas, tarpusavio supratimo stiprinimas (idealistinis).
Komunikavimo kryptis: dažniau vienpusė, nei dvipusė (siekis kultūriškai dominuoti).	Komunikavimo kryptis: dvipusė (siekis užmegzti tarpkultūrinį dialogą).

⁴³ Melissa Nisbett, „New perspectives on instrumentalism: an empirical study of cultural diplomacy.“, *International Journal of Cultural Relations*, 19(5), 2013, 557-575.

Turinys: visos kultūrinės praktikos (kurios naudingos siekiamiems tikslams pasiekti; kontroliuojama kultūrinės diplomatijos tinklui priklausančių institucijų).	Turinys: visos kultūrinės praktikos (nepriklausomai nuo institucijų dalyvavimo kultūrinės diplomatijos procese).
Iniciatyvos šaltinis: valstybės institucijos, atsakingos už politikos formavimo procesą, kitos joms pavaldžios institucijos.	Iniciatyvos šaltinis: institucijos ir kiti veikėjai (pvz. individualūs menininkai, kūrėjų kolektyvai, įvairios organizacijos ir t.t.).
Institucinis koordinavimas: politinės ir kultūrinės struktūros yra apjungtos aiškiais tarpusavio santykiais, egzistuoja hierarchija ir pavaldumo tinklai.	Institucinis koordinavimas: dominuoja <i>ad hoc</i> principu veikiančios tarpinstituciniai santykiai, koordinavimas nėra institucionalizuotas.
Kultūros santykis su valstybės politika: kultūra stipriai politizuota, kultūrinėje diplomatijoje naudojamos praktikos turi aiškias politines žinutes. Kultūra - instrumentas.	Kultūros santykis su valstybės politika: kultūra ir politika gali veikti išvien, atskirai ir persidengti. Kultūra ir politikos - atskiros terpės ir kontekstai, turintys bendrą sąlyčio tašką, darančių tik ribotą įtaką vienas kito atžvilgiu.
Kultūrinės diplomatijos procesas: aiškiai apibrėžtas, institucionalizuotas.	Kultūrinės diplomatijos procesas: iki galo neapibrėžtas, veikia ne tik instituciniu pagrindu, instituciniai kultūrinei diplomatijai būdingas <i>ad hoc</i> principas.
Santykis su užsienio politika: kultūrinė diplomatija yra užsienio politikos instrumentas, naudojamas siekti konkrečiai apibrėžtų tikslų tarpvalstybinių santykių kontekste.	Santykis su užsienio politika: kultūrinė diplomatija yra naudojama kaip vienas iš įrankių užsienio politikoje, tačiau procesui būdingas didesnis atstumas nuo politinės darbotvarkės. Kultūrinė diplomatija peržengia užsienio politikos sritį ir tampa kultūros ir kitų politikos sričių dalimi.

1 lentelė. Skirtis tarp dviejų kultūrinės diplomatijos sampratų (sudaryta autoriaus).

Pasiūlytos sampratos yra padiktuotos dominuojančių ir svarbiausių akademinėje literatūroje aptariamų idėjų ir bandymų apibrėžti kultūrinės diplomatijos fenomeną. Pateikta skirtis gali būti testuojama ir būti tikslinama, tačiau ji apibendrina svarbiausius fenomeno elementus ir veikimo principus. Anot šio darbo autoriaus, šios sampratos nėra baigtinės ir nors joms būdingas konkuravimas viena kitos atžvilgiu, svarbu pripažinti, kad skirtingos valstybės gali vykdyti tą pačią kultūrinę diplomatiją skirtingais būdais ir metodais. Abi sampratos gali būti taikomos skirtingų valstybių praktikų vertinimui, nes akivaizdu, kad valstybės vykdo skirtingas užsienio politikos strategijas, naudoja nevienodus instrumentus ir priemones. Ši išvesta skirtis bus toliau naudojama, siekiant nustatyti, kuriai sampratai artimesnė yra Lietuvos kultūrinė diplomatija, remiantis deklaruojamų politikos formuotojų ir įgyvendintojų nuostatų vertinimu paskutinėje šio darbo dalyje. Neatmetama, kad galima ir „hibridinis“ kultūrinės diplomatijos modelis, turintis tiek „realistinės“, tiek „liberalistinės“ sampratos bruožų.

1.3. Kultūrinės diplomatijos tyrimai: metodologiniai iššūkiai ir galimybės

Atlikta kultūrinės diplomatijos pozicijos tarptautinių santykių žodyne ir centralizuoto apibrėžimo paieška atskleidė ne tik su fenomenu susietus konceptualizavimo iššūkius, tačiau ir

galimus metodologinius sunkumus, kylančius tyrėjams, analizuojantiems kultūrinės diplomatijos tematiką. Kultūrinės diplomatijos tyrimų laukas, kaip parodė pirmieji šio darbo poskyriai, yra ženkliai orientuoti į apibrėžimo konceptualizavimą, bandymus identifikuoti kultūrinės diplomatijos poziciją kitų tarptautinių santykių fenomenų atžvilgiu. Nepaisant to, išanalizavus platesnį spektrą mokslinių straipsnių ir kitų akademinų šaltinių, didesnė dalis su kultūrinės diplomatijos fenomenu susijusių tyrimų yra pavienės atvejo analizės, grindžiamos dažnai unikaliais ir skirtingais metodologines dizainais ir deriniais, kurie gali būti panaudoti ir Lietuvoje analizės atveju.

Atlikta akademinų tekstų analizė atskleidžia, kad egzistuoja bent kelios dominuojančios tyrimų kryptys, kuriose taikomi skirtingi metodai ir analitiniai modeliai, naudojami vertinant atskirus kultūrinės diplomatijos aspektus. Vienas dažniausiai pasitaikančių modelių skaitytuose akademinuose tekstuose - institucinė analizė. Tokie autoriai kaip jau minėtas J. M. Mitchell arba A. Ichijo bei A. Kaya savo tyrimuose analizuoja konkrečių valstybinių (ir/arba kultūrinių) institucijų veiklą, veikimo sąlygas ir panašius aspektus.⁴⁴ Padarius išvadą, kad kultūrinė diplomatija yra valstybės įrankis, pagrindinis analizės dėmesys telkiamas į institucijas, kurios užsiima kultūrine veikla ir turi sąlyčio taškų su kultūrinių produktų eksportu ar pristatymu užsienio auditorijose. Pavyzdžiui, naudodamas diskurso ir lyginamąją analizę A. Ichijo savo straipsnyje analizuoja Britų Tarybos veiklą, jos institucinę sąrangą, santykį su kitomis valstybinėmis institucijomis.⁴⁵ Tokio tyrimo pagrindu tampa gausi oficialių dokumentų analizė, objektyvus institucinės veiklos tyrimas. Tekste atkreipiamas dėmesys į institucines priežastis dėl ko tokios institucijos yra kuriamos, analizuojama jų raida ir funkcijos. Savu ruožtu, A. Kaya, taip pat skiria dėmesį institucijomis, tačiau ji analizuoja NVO sektoriui priskiriamą Yunus Emre kultūrinių centrų veiklą užsienio valstybėse ir santykį su Turkijos įvaizdžio kūrimu kandidatūros ES kontekste.⁴⁶ Autorius taip pat remiasi gausia dokumentų analize, diskurso vertinimu.

Institucinė analizė akademinuose tekstuose išryškina skirti tarp įvairių kultūrinės diplomatijos institucinių sąrangų. Pavyzdžiui, dalis autorių renkasi analizuoti valstybės tiesiogiai finansuojamas ir išlaikomas institucijas (įvairias agentūras, kultūrinės atstovybes, diplomatinį korpusą), tuo tarpu kita grupė, kaip minėtas A. Kaya pavyzdys, analizuoja tiesiogiai su valstybe nesusietų ar bent jau tik dalinai priklausančių organizacijų veiklą ir veikimo principus. Akademinėje literatūroje galima rasti ir labai nišinių ir savitų kultūros diplomatijos interpretacijų ir tyrimų. Tokio tyrimo pavyzdys - graikų

---

⁴⁴ Mitchell, *International Cultural Relations*. Atsuko Ichijo, „Cultural diplomacy in the contemporary United Kingdom: the case of the British Council.“ Kn. Martina Topic ir Sinisa Rodin (sud.), *Cultural Diplomacy and Cultural Imperialism: European perspective(s)*. Peter Lang, 2012, 79-94. Ayhan Kaya ir Ayse Tecmen, „The Role of Yunus Emre Cultural Centres in Turkish Cultural Diplomacy.“ Kn. Martina Topic ir Sinisa Rodin (sud.), *Cultural Diplomacy and Cultural Imperialism: European perspective(s)*. Peter Lang, 2012, 95-117.

⁴⁵ Ichijo, 79-94.

⁴⁶ Kaya ir Tecmen, 95-117.

mokslininko A. Sakellariou straipsnis apie Graikų ortodoksų bažnyčios viešąjį diskursą ir jo santykį su šalies užsienio politikos diskursu. Atlikdamas diskurso analizę, autorius atskleidžia kaip iš pažiūros visiškai nuo valstybės institucijų atskirta bažnyčia, dėl tam tikros tradicinės socialinės sąrangos iš esmės gali daryti įtaką visuomenei formuojant tam tikras nuostatas užsienio (konkrečiai – ES) politikos klausimais.⁴⁷ Autoriaus atlikta analizė tiesiogiai nesisieja su kultūrinės diplomatijos fenomenu, tačiau ganėtinai išsamiai atskleidžia, kaip bažnyčios formuojamas diskursas daro realią įtaką politiniam diskursui užsienio politikos temomis. Tokio pobūdžio analizė padeda susikurti alternatyvius analitinius prieigos taškus ir praplėsti analizei galimų kultūrinės diplomatijos veikėjų spektrą. Susipažinus su keliomis dešimtimis įvairių autorių darbų ir tekstų, institucinė prieiga, kurioje kultūrinė diplomatija suvokiama kaip valstybės instrumentas atrodo dominuojanti ir didžioji dalis tokio pobūdžio darbų fokusuoja analizės problemą į institucijų veiklą, sąrangą ir kitus sisteminius aspektus, tačiau tai nėra vienintelė teorinės prieigos kryptis. Kitas pogrupis metodologinių tekstų gali būti siejamas su jau minėtu dalies mokslininkų identifikuotu poreikiu keisti kultūrinės diplomatijos tyrimų logiką ir didinti susidomėjimą konkrečių diplomatinių – kultūrinių praktikų analizei.

Nors kultūrinių praktikų analizė gali būti sunkiai vertinama ir sudėtingai susisteminama, tačiau kultūrinės diplomatijos tyrimų kontekste tokia metodologija yra ganėtinai populiarė. Mokslininkai kaip M. Szekely, M. Kefalaki ir kiti autoriai, kultūrinės diplomatijos analizę renkasi vykdyti per apibrėžtus praktikų tyrimus. M. Szekely pavyzdžiu, glaudžiai dirbdama su istorine medžiaga ir oficialių dokumentų vertinimu, analizuoja Vengrijos paviljono atidarymą 1900 m. Paryžiaus pasaulinėje parodoje.⁴⁸ Tyrimu autorė siekia įvertinti ir kritiškai aptarti tokios iniciatyvos sąlygas ir priežastis, nes būtent parodos metu kalba eina apie nacionalinį Vengrijos paviljoną atskirai nuo Austrijos-Vengrijos imperijos paviljono iš esmės demonstruojant tautinį nevienalytiškumą ir atskiriant vengrų tautos savitumą nuo konglomeruotos Austrijos-Vengrijos imperijos tapatybės. M. Kefalaki savo atveju atlieka *mikro* lygmens tyrimą – vertindama kaip Prancūzijos vykdoma frankofonijos politika veikia ir pamažu naikina savitą Korsikos salos kultūrinį identitetą.⁴⁹ Šis sunkiai išmatuojamas tyrimas iš esmės yra paremiamas pusiau struktūruotais interviu su Korsikos tradicinių amatų, kultūrinių centrų darbuotojais, programų dalyviais, įprastais gyventojais. Nors tai tik keletas metodologinių teksto pavyzdžių, jų pakanka atskleisti, kad siekiant įvertinti kultūrinę diplomatiją yra bandomi įvairūs tyrimų metodai ir instrumentai. Tai iš esmės lemia ne kartą jau minėtas paties

---

⁴⁷ Alexandros Sakellariou, „Greek Orthodox Church’s public discourse: Balancing between cultural hegemony and cultural diplomacy.” Kn. Martina Topic ir Sinisa Rodin (sud.), *Cultural Diplomacy and Cultural Imperialism: European perspective(s)*. Peter Lang, 2012, 203-218.

⁴⁸ Miklos Szekely, „Rebuilding History: The Political Meaning of the Hungarian Historical Pavilion at the 1900 Paris Universal Exhibition.” Kn. Martina Topic ir Sinisa Rodin (sud.), *Cultural Diplomacy and Cultural Imperialism: European perspective(s)*. Peter Lang, 2012, 51-66.

⁴⁹ Margarita Kefalaki, „Cultural imperialism and Cultural communication: Example of France and Corsica” Kn. Martina Topic ir Sinisa Rodin (sud.), *Cultural Diplomacy and Cultural Imperialism: European perspective(s)*. Peter Lang, 2012, 67-76.

fenomeno kompleksiskumas egzistuojantis tiek teoriniame lygmenyje (tarp mokslininkų), tiek praktikoje (tarp užsienio politikos formuotojų).

Apžvelgtas teorinis kultūrinės diplomatijos laukas atskleidžia platų spektrą tyrimo modelių, kuriais naudojantis būtų galima pradėti vertinti ir analizuoti specifinį Lietuvos kultūrinės diplomatijos atvejį. Šio baigiamojo darbo autorius išlieka skeptiškas kultūrinių praktikų analizės pasirinkimo, kaip tyrimo modelio, atžvilgiu. Prieš tai aptartų tyrimų, kuriuose vertinamo kultūrinės diplomatijos praktikos dažnai remiasi konstruktyvizmo logika, problematika siejama su bendrų identitetų formavimusi, kolonialistinės praeities ir tarpvalstybinių santykių ryšium su kultūrine diplomatija ir kitais klausimais. Teoriškai Lietuvos atveju taip pat įmanoma detalesnė analizė, kuri reaguodama į viešai užsienio politikos formuotojų išsakytas mintis apie Lietuvos priklausymą šiaurės valstybėms, galėtų būti nukreipta į analizę per kultūrinės diplomatijos prizmę, pavyzdžiui, ieškoti bendrų vertybių, savitų kultūrinių santykių būdingų tik tam tikram regionui. Vis dėlto, baiminantis Lietuvos, kaip mažos valstybės, ribota patirtimi vykdant kultūrinę diplomatiją, autoriui svarbesniu tampa poreikis išsiaiškinti, kaip apskritai kultūrinė diplomatija yra suvokiama ir naudojama platesniame Lietuvos užsienio politikos formavimo procese. Sekant dalį jau minėtų autorių, nuspręsta šiame baigiamajam darbe sukurti savitą metodologinį dizainą, kuriame būtų siekiama ne tik atlikti uždara institucinę analizę, kuri apimtų veikėjus dalyvaujančius atskirose kultūrinės diplomatijos kūrimo fazėse, bet taip remiantis išanalizuotų tyrimų pavyzdžiais atlikti ir kokybinį tyrimą, kuris padėtų atskleisti ir įvertinti konceptualizacijos aspektą Lietuvos kultūrinės diplomatijos atvejyje, bandant identifikuoti Lietuvai būdingus kultūrinės diplomatijos elementus ir veikimo principus. Sėkmingai atlikus šią analizę bus realizuotas tikslas identifikuoti, kaip Lietuvoje pasireiškia kultūrinės diplomatijos fenomenas, kaip jis veikia užsienio politikos kontekste ir kuriai iš teorinių sampratų (apibrėžtų antrajame teorinės dalies poskyryje) jį galima priskirti. Tokia metodologinė prieiga turėtų suteikti daugiau žinių ne tik apie institucinę kultūrinės diplomatijos sąrangą, bet taip pat atskleisti ir šio fenomeno poziciją ir koncepcinį įsivaizdavimą politikos formuotojų politinėje vaizduotėje ir strategijose.

2. LIETUVOS KULTŪRINĖ DIPLOMATIJA: TEORINIO (REGLAMENTAVIMO) LYGMENS ANALIZĖ

Išsamiai susipažinus ir įvertinus su kultūrinės diplomatijos fenomeno analize susijusį teorinį literatūros lauką, šiame darbe siekiama pritaikyti įgytas žinias ir tinkamai atlikti pasirinkto Lietuvos atvejo analizę. Šioje darbo dalyje pagrindinis dėmesys skiriamas išsiaiškinti, kaip kultūrinės diplomatijos procesas apibrėžiamas oficialiuose valstybės institucijų dokumentuose bei strateginiuose politikos formavimo dokumentuose. Atliekant pasirinktų dokumentų kokybinę turinio analizę, nustatoma, kaip oficialiai yra reglamentuojamas kultūrinės diplomatijos fenomenas, kaip

apibrėžiamas jo organizavimo procesas, pagrindiniai veikėjai ir turinys. Atsižvelgiant į faktą, kad analizuojami dokumentai gali būti apriboti bendresniu strateginiu ir politiniu diskursu ir jame naudojamu žodynu, trūkstama informacija apie smulkesnes kultūrinės diplomatijos proceso detales (pvz. turinys ir populiariausios procese taikomos kultūrinės praktikos ir projektai) yra numatyta gauti iš kitų informacijos šaltinių, pavyzdžiui, pusiau struktūruotų interviu su politikos formuotojais ir įgyvendintojais, dalyvaujančiais kultūrinės diplomatijos procese.

Ši magistrinio darbo dalis susideda iš dviejų poskyrių. Pirmajame poskyryje, siekiant pristatyti tyrimo pobūdį ir eigą, glaustai aptariami metodologiniai tyrimo aspektai ir tyrimo dizainas. Antrajame poskyryje pateikiama oficialių dokumentų analizė ir aptariamas kultūrinės diplomatijos reglamentavimo klausimas, skiriant dėmesį oficialiam, teisiniam kultūrinės diplomatijos proceso apibrėžimui.

2.1. Metodologiniai tyrimo aspektai

Šio baigiamojo darbo tyrimą galima išskaidyti į du platesnius segmentus: pirmajame tyrimo segmente numatyta išanalizuoti Lietuvoje kultūrinės diplomatijos formalųjį, teorinį (teisinį) lygmenį. Šiame segmente pagrindinis dėmesys skiriamas kultūrinės diplomatijos apibrėžimui ir pozicijai oficialiuose politikos formavimo dokumentuose, siekiama apibrėžti institucinę fenomeno sąrangą. Antrajame segmente, kombinuojant informaciją gautą iš oficialių ir svarbiausių politikos formavimo dokumentų ir atliktų pusiau struktūruotų interviu su ekspertais, analizuojamas realus kultūrinės diplomatijos fenomeno procesas ir santykis su valstybės formuojama užsienio politika. Segmente pagrindinis dėmesys skiriamas fenomeno konceptualizavimui, siekiant išsiaiškinti pagrindinius fenomeno principus ir kylančius koncepcijos ir institucinio lygmens iššūkius. Šiame darbo poskyryje glaustai pristatomi tyrimui pasirinkti moksliniai metodai ir jų paskirtis.

Pirmajame tyrimo segmente, kuriame siekiama įvertinti teisinį ir formalų kultūrinės diplomatijos pagrindą, yra naudojami du moksliniai tyrimo metodai, t. y. atliekama oficialių valstybės (ir kitų) institucijų dokumentų analizė ir kokybinė pusiau struktūruotų interviu su politikos formuotojais ir įgyvendintojais turinio analizė. Atliekant oficialių dokumentų analizę, vertinami viešai prieinami oficialūs dokumentai. Pagrindinis analizės dėmesys skiriamas svarbiausiems politikos formavimo dokumentams, t. y. analizuojami Užsienio reikalų ir Kultūros ministerijų strateginiai veiklos planai, LR Seimo priimtos Lietuvos kultūros politikos kaitos gairės ir kiti aktualūs dokumentai. Greta šių strateginių dokumentų yra analizuojami ir svarbiausi diplomatijos proceso veikimą reglamentuojantys įstatymai ir dokumentai, t. y. LR diplomatinės tarnybos įstatymas, LR specialiųjų atašė nuostatai ir Kultūros atašė darbo vadovas ir kiti aktualūs dokumentai.

Be atliekamos oficialių dokumentų analizės, siekiant surinkti išsamesnę informaciją apie kultūrinės diplomatijos turinį, taip pat atliekami pusiau struktūruoti interviu su pagrindiniais

kultūrinės diplomatijos formuotojais, savo srities ekspertais iš skirtingų valstybės institucijų. Remiantis šiuo tyrimo metodu, surenkama trūkstama informacija, kurios galima nerasti oficialiuose valstybės institucijų dokumentuose, kadangi didesnė jų dauguma yra strateginės ir planavimo paskirties. Taikant šiuos tyrimo metodus, užtikrinama kokybiška formalaus ir teisinio kultūrinės diplomatijos apibrėžimo analizė.

Antrajame tyrimo segmente (kuris šiame darbe pateikiamas kitame - trečiajame šio darbo skyriuje) siekiama išsiaiškinti, kaip konkrečiai veikia Lietuvos kultūrinė diplomatija ir koks jos santykis su valstybės vykdoma užsienio politika. Šioje tyrimo dalyje yra taikomi oficialių dokumentų ir pusiau struktūruotų interviu analizės tyrimo metodai. Interviu atliekamas su politikos formuotojais ir įgyvendintojais, kurie vienu ar kitu atžvilgiu dalyvauja kultūrinės diplomatijos procese. Interviu siekiama nustatyti, kaip realybėje yra vertinama kultūrinė diplomatija, kokios pagrindinės funkcijos ir tikslai yra nustatomi užsienio politikos formavimo procese, kokie pagrindiniai iššūkiai kyla koncepcijos ir instituciniame lygmenyse. Interviu klausimynas taip pat apima ir klausimus susietus su kultūrinei diplomatijai priskiriamais elementais (autorius lentelė Nr. 1, žr. 19 psl.). Vertinant gautus atsakymus iš ekspertų, tyrimo pabaigoje siekiama galutinai įvertinti, kokia kultūrinės diplomatijos samprata dominuoja strateginėje politikos formuotojų vaizduotėje.

Tyrimo metu buvo numatyta apklausti platų spektrą ekspertų dirbančių skirtingose valstybės institucijose. Tyrimo eigoje buvo išsiųsta 28 prašymai atlikti pusiau struktūruotus interviu. Iš visų siųstų prašymų buvo patvirtinta ne mažiau kaip pusė interviu, tačiau dalis jų buvo neįvykdyti aptarus tiriamą problemą ir potencialiems respondentams nurodžius jų ribotą kompetenciją atsakyti į parengtus klausimus, kiti ekspertai atsisakė dalyvauti interviu dėl laiko stokos ir užimtumo. Tyrimo pabaigoje buvo atlikti 8 pusiau struktūruoti interviu su institucijų atstovais (ministerijų padalinių vadovais, diplomatais, kultūros atašė tinklo nariais, valstybės tarnautojais), kurie tiesiogiai dirba kultūrinės diplomatijos srityje, ją formuojant ir įgyvendinant. Pagrindinės institucijos, kurių ekspertai buvo kalbinami siekiant surinkti reikiamą informaciją, yra Užsienio reikalų ministerija, Kultūros ministerija, Prezidento kanceliarija, Vyriausybės kanceliarija, Seimas, LR ambasada Izraelio Valstybėje, Lietuvos nacionalinė biblioteka. Užtikrinant tyrimo etiškumą, atliekant pusiau struktūruotus interviu su valstybės institucijų atstovais, informantams buvo pasiūlyta, esant pageidavimui, tyrimo rezultatų aptarime neskelbti juos identifikuojančios informacijos. Dalis informantų to pageidavo, todėl tyrime nėra skelbiami jų vardai ir pavardės, apsiribojama tik atstovaujamos institucijos pavadinimu.

Atliekamam tyrimui nėra pasirinktas konkretus laikotarpis, tačiau analizuojami oficialūs valstybės institucijų dokumentai apima laikotarpį nuo 2015 m. Remiantis iš anksto atlikta oficialių dokumentų peržiūra, pastebėta, kad kultūrinė diplomatija ar bendrai kultūros politikos tarptautiškumo klausimas oficialiuose dokumentuose tampa svarbus tik pastaraisiais metais. Nors kultūros

tarptautiškumo politika gali būti traktuojama kaip naujas terminas politiniame žodyne, pastebėtina, kad kultūrinė diplomatija gali būti rasta ir, pavyzdžiui, 2004 m. URM veiklos ataskaitoje.⁵⁰ Nepaisant fakto, kad kultūrinė diplomatija kaip terminas pradėtas naudoti net anksčiau nei prieš 15 metų oficialiuose valstybės institucijų dokumentuose, atlikus detalesnę oficialių dokumentų analizę, akivaizdu, kad net prabėgus pakankamai nemažai laiko, ši sąvoka nėra iki galo kristalizuota ir po šiai dienai gali kelti daug klausimų susijusių su jos paskirtimi, pozicija užsienio politikos atžvilgiu ir kitais vykdomų politikos sričių elementais. Tolimesne šio baigiamojo darbo dalimi bandoma išspręsti bent dalį kylančių neapibrėžtumų, tiesiogiai siejamų su kultūrinė diplomatija, tam pasitelkiant aktualiausius paskutinių penkerių metų institucijų veiklą reglamentuojančius dokumentus.

2.2. Lietuvos kultūrinė diplomatija ir jos reglamentavimas

Pradedant analizuoti kultūrinės diplomatijos formalų ir teisinį pagrindą susiduriama su identiška ir pasikartojančia apibrėžimo problematika. Peržvelgus platų spektrą įvairių oficialių valstybės institucijų dokumentų, tokio termino, kaip kultūrinė diplomatija, naudojimas yra ribotas ir nedažnas. Net svarbiausiose Užsienio reikalų ministerijos veiklą ir diplomatinę tarnybą reglamentuojančiuose dokumentuose, kultūrinės diplomatijos sąvoka, kaip tokia, yra minima pakankamai retai. Panaši situacija egzistuoja ir iš dalies šią sferą reglamentuojančiuose Kultūros ministerijos veiklos planuose ir kituose šiai ministerijai priskiriamos politikos sferą reglamentuojančiuose dokumentuose. Tai iš dalies gali sėtis su kultūrinės diplomatijos sąvokos naujumu platesniame tarptautinių santykių žodyne arba būti tiesiogiai susiję su svarbesniais instituciniais iššūkiais - kaip teigia savo straipsnyje apie Lietuvos ir Lenkijos kultūrinę diplomatiją ISM lektorė Giedrė Pranaitytė. Anot autorės, sekant konkrečiu Lietuvos ir Lenkijos kultūrinio bendradarbiavimo ir kultūrinės diplomatijos atveju, Lenkija efektyviai naudoja kultūrinę diplomatiją, kaip viena iš pagrindinių instrumentų, galinčių gerinti valstybės įvaizdį kitose valstybėse, tuo tarpu Lietuva tėra kultūros politikos formavimo etape, kuris apsunkina tokio instrumento kaip kultūrinė diplomatija plėtotę - nėra aišku ar kultūrinė diplomatija yra naudojama politikos formavimo žodyne, koks jos santykis su užsienio ir kultūros politikos sritimis.⁵¹ Kultūrinės diplomatijos termino naudojimo stoka oficialiuose dokumentuose gali būti signalas apie mažą ir neišvystytą kultūrinės diplomatijos praktikos taikymą užsienio politikos formavimo procese, tačiau būtų klaidinga teigti, kad Lietuvoje kultūrinė diplomatija neturi jokio pagrindo ir neregistruojama oficialiuose valstybės institucijų dokumentuose. Neužsidarant dėl semiotikos kylančiuose termino apibrėžimuose,

---

⁵⁰ Užsienio reikalų ministerija, 2004 m. veiklos ataskaita. <<https://www.urm.lt/default/lt/2004m-veiklos-ataskaita>> [Žiūrėta 2019 04 10].

⁵¹ Ieva Gajauskaitė, „Kultūrinė diplomatija ir dvišalis Lietuvos ir Lenkijos bendradarbiavimo patirtys.“, *Politikos mokslų Almanachas*, 18, 2015, 112-115.

analizuojamose dokumentuose galima rasti jau pažįstamų tarpvalstybinių kultūrinių santykių, tarpkultūrinių santykių terminų ir naujų, kaip pavyzdžiui, kultūros politikos tarptautiškumo, kurie naudojami siekiant apibrėžti ir nustatyti kultūros ir užsienio politikos tarpusavio santykį ir ryšį. Kita vertus, svarbu neignoruoti fakto, kad Lietuvos kultūros politikos, kaip tokios, raida yra vis dar brandos etape ir susiduria su daug teisinio reglamentavimo ir praktinių iššūkių, kurie galimai daro įtaką ir kultūrinės diplomatijos koncepcijos kūrimui Lietuvos politikos formuotojų vaizduotėje.

2.2.1. Kultūros politiką reglamentuojantys dokumentai

Pagrindinė institucija vykdanči ir tuo pačiu savo teisės aktais reglamentuojanti Lietuvos kultūros politiką ir jos išvestines politikos sritis yra Kultūros ministerija ir prie jos veikiančios šakinės institucijos (pavyzdžiui, Lietuvos kultūros institutas ar Lietuvos kultūros taryba). Nenuostabu, kad svarbiausiuose šių skirtingų institucijų dokumentuose skiriamas pagrindinis dėmesys būtent kultūros politikai apibrėžti ir nustatyti pagrindines institucijų veiklos gaires ir vykdomos politikos turinį. Nors kultūrinę diplomatiją yra įprasta vertinti per užsienio politikos prizmę, neatsiejamas fenomeno ryšys su kultūros politika turi būti sistemingai apžvelgtas ir įvertintas, užtikrinant šio tyrimo nuoseklumą.

Analizuojant didžiąją dalį su kultūros politika susijusių dokumentų, svarbu atkreipti dėmesį į tuos dokumentus, kuriuose yra aptariamas ir apibrėžiamas kultūros tarptautiškumo ir/ar santykio su tarptautiniais valstybių ryšiais aspektas. Šioje vietoje pradėti tikslinga nuo 2010 m. Lietuvos Respublikos Seimo patvirtintų kultūros kaitos gairių, kurios yra vienas svarbiausių strateginių, kultūros politiką reglamentuojančių dokumentų. Šiuo dokumentu buvo siekiama atnaujinti Lietuvos kultūros politikos modelį. Siekiant tikslo, dokumente išvardijama 10 svarbiausių politikos kaitos gairių, numatomų kaip politikos kryptys, kurių įgyvendinimas turėtų užtikrinti apčiuopiamas permainas kultūros politikos formavimo raidoje.

Nenuostabu, jog atnaujinant valstybinį kultūros modelį, viena iš pagrindinių gairių yra numatomas poreikis Lietuvai konceptualiai ir kryptingai skleisti savo kultūrą užsienyje.⁵² Dokumente nėra aiškiai nurodoma ar pateikiama kultūrinės diplomatijos samprata, tačiau aprašoma politinė nuostata, kad Lietuvos kultūra turi būti aktyviau pristatoma užsienyje, nes būtent „kultūrų dialogas rodo šalies politinį, ekonominį stabilumą, leidžia pažinti jos gyventojų vertybes, gyvenimo būdą, kūrybingumą ir išprusimą, skatina idėjų ir informacijos mainus, ugdo kitų kultūrų savitumo suvokimą.“⁵³ Dokumente taip pat akcentuojama ir tokios politikos nauda didinant kultūros atvirumą, stiprinant politinius ir ekonominius ryšius, gerinant Lietuvos įvaizdį. Nors gairėse formuluojama kultūros sklaidos užsienyje nuostata yra pateikiama kaip kultūros politikos principas, tai taip pat siejasi ir su kultūrinei diplomatijai teorijoje įprastai priskiriamomis funkcijomis - gerinti

⁵² LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMAS. *Lietuvos kultūros politikos kaitos gairės: 2010 m. birželio 30 d. Nr. XI-977* [interaktyvus] [Žiūrėta 2019 04 10]. Prieiga per: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.377620>.

⁵³ *Lietuvos kultūros politikos kaitos gairės*, 6.

tarptautinius ryšius, tarpusavio supratimą ir šalies įvaizdžio kūrimą. Dokumente atkreipiamas svarbus dėmesys ir į kultūros sklaidai kylančius iššūkius - Lietuvos valstybė neturi aiškių kultūros sklaidos užsienyje kryptių ir tikslų, nėra vieningos koordinuojančios institucinės sistemos, kuri galėtų efektyviai vykdyti šiuos procesus.⁵⁴ Nors dokumente numatomas įsipareigojimas stiprinti kultūros užsienyje sklaidą, sukuriant politinę darbotvarkę (kryptis ir tikslus) ir institucijų koordinavimo sistemą, detaliau nepateikiama informacija apie galimas tokios politikos kryptis ir kitus realizavimo aspektus. Nepaisant ribotos nuorodos į ateities darbus, siejamus su Lietuvos kultūros sklaida užsienyje, dokumente ganėtinai aiškiai akcentuojamas Lietuvos, kaip valstybės, poreikis ir nauda aktyviai skleisti savo kultūrą užsienyje ir taip gerinti savo įvaizdį, stiprinti politinius ir ekonominius ryšius su kitomis užsienio valstybėmis. Tokia formuluotės logika iš esmės atitinka įprastai kultūrinei diplomatijai keliamus tikslus ir funkcijas, tad dokumente aptariamas kultūros sklaidos užsienyje aspektas gali būti interpretuojamas kaip užsienio politikos dalis, nors kultūros sklaida *per se* neturėtų būti laikoma kultūrine diplomatija. Šioje vietoje svarbu akcentuoti vykdomai kultūrinei veiklai iškeliamus tikslus, apie kuriuos dokumente nėra plačiau rašoma.

Tokios formuluotės kaip „kultūros sklaida užsienyje“ arba „kultūros tarptautiškumo politika“ yra dažnai vartojamos ir kituose, naujesniuose kultūros politiką reglamentuojančiuose dokumentuose, t. y. Kultūros ministerijos parengtose strateginiuose veiklos planuose. Pastebėtina, kad pradedant 2015 - 2017 m. Kultūros ministerijos strateginiu veiklos planu ir baigiant naujausia šio dokumento redakcija, skirta 2019 - 2021 m. laikotarpiui, kultūrinės diplomatijos sąvoka taip pat nėra paminima nė karto, vietoje jos dažniau naudojamos minėtos „kultūros sklaida užsienyje“ arba „kultūros tarptautiškumo politika“ formuluotės. Šiuose dokumentuose, kaip ir Seimo pristatytų Kultūros kaitos gairių atveju, yra toliau formuojama kultūros politikos modelis, kur vienintelis sąryšis su kultūrine diplomatija yra kuriamas per nuostatas dėl Lietuvos kultūros sklaidos užsienyje proceso. Pirmuose trijuose analizės dokumentuose, kultūros santykis su tarptautiniais santykiais apibrėžiamas per strateginį tikslą „skatinti Lietuvos profesionaliojo meno kūrybą, meno ir kultūros sklaidą Lietuvoje ir užsienyje, užtikrinti autorių teisių ir gretutinių teisių aukšto lygio apsaugą, plėtoti kūrybines industrijas“.⁵⁵ Iš formuluotės iki galo nėra aišku, kas turėtų būti vertinama kaip kultūros sklaida, deklaruojamas tik bendrinis valstybės lūkestis aktyviai skleisti savo kultūrą užsienyje. Šis

---

⁵⁴ Ten pat, 7.

⁵⁵ LR KULTŪROS MINISTERIJA. (2015-2017) *Metų strateginis veiklos planas: 2015 m. sausio 26 d. Nr. IV-37, 2.* [interaktyvus] [Žiūrėta 2019 04 10] Prieiga per: <https://lrkm.lrv.lt/lt/administracine-informacija/planavimo-dokumentai/strateginiai-veiklos-planai/kulturos-ministro-valdymo-sriciu-strateginiai-veiklos-planai>. LR KULTŪROS MINISTERIJA. (2016-2018) *Metų strateginis veiklos planas: 2016 m. sausio 21 d. Nr. IV-36, 4.* [interaktyvus] [Žiūrėta 2019 04 10] Prieiga per: <https://lrkm.lrv.lt/lt/administracine-informacija/planavimo-dokumentai/strateginiai-veiklos-planai/kulturos-ministro-valdymo-sriciu-strateginiai-veiklos-planai>. LR KULTŪROS MINISTERIJA. (2017-2019) *Metų strateginis veiklos planas: 2017 m. gegužės 10 d. Nr. IV-643, 2.* [interaktyvus] [Žiūrėta 2019 04 10] Prieiga per: <https://lrkm.lrv.lt/lt/administracine-informacija/planavimo-dokumentai/strateginiai-veiklos-planai/kulturos-ministro-valdymo-sriciu-strateginiai-veiklos-planai>.

lūkestis yra argumentuojamas reguliariai ir identiškai pasikartojančias nuostata, kurioje išskiriami pagrindiniai tokio veiksmo (kultūros sklaidos užsienyje) tikslai. Remiantis Kultūros ministerijos strateginio planavimo dokumentais, gerinant kultūros sklaidą užsienyje siekiama: pirmiausia, didinti nacionalinės kultūros atvirumą; antra, stiprinti kultūrinius, politinius bei ekonominius ryšius tarp skirtingų valstybių; trečia, gerinti Lietuvos įvaizdį. Įvardijami tikslai stiprinti tarpvalstybinius santykius bei pozityvaus valstybės įvaizdžio kūrimas, kaip ir aptartų Kultūros kaitos gairių atveju, atitinka įprastai kultūrinei diplomatija keliamus tikslus. Nors viena vertus būtų galima interpretuoti, kad dokumentuose naudojama „kultūros sklaida užsienyje“ formuluotė atitinka ir bazinį kultūrinės diplomatijos apibrėžimą, iš analizuojamų tekstų galima suprasti, kad numatoma „kultūros sklaida užsienyje“ kultūros politikos kontekste yra suvokiama kaip tiesiog pačios kultūros viešinimas užsienyje. Kultūros sklaida yra plačiau suprantama kaip kultūros politikos dalis, vykdomos politikos tikslas savaime, neturintis papildomai savyje užkoduotų kitų tikslų ar funkcijų, kaip įprastai kultūrinė diplomatija dažnai turi užsienio politikos atžvilgiu.

Panaši tendencija atsispindi ir vėlesniuose strateginio planavimo dokumentuose, kuriuose dar aiškiau apibrėžiama kultūros sklaidos užsienyje ir pačios kultūros santykis su tarptautiniais santykiais. 2018 - 2020 m. strateginiame veiklos plane išskiriama net atskira rubrika, skirta apibūdinti Lietuvos kultūros tarptautiškumo politiką.⁵⁶ Šioje vietoje svarbu atkreipti dėmesį į tai, jog dokumente minima kultūros tarptautiškumo politika yra atskiriama nuo diplomatinių, ekonominių ir kitų įprastai kultūrai iš užsienio politikos perspektyvos priskiriamų instrumentinių funkcijų.⁵⁷ Greta to, dokumente yra bandoma apibūdinti ir kultūros tarptautiškumo politikos institucionalizaciją - skiriant dėmesį kultūros atašė veiklos apibūdinimui. Nors dokumente pateikiamas lakoniškas kultūros atašato apibūdinimas, aprašoma, kad šio tinklo pagrindinė funkcija yra tarpininkauti skirtingoms institucijoms kultūros sklaidos procese, būti instrumentu, galinčiu palengvinti administracinius ir logistinius valstybių kultūrinių mainų aspektus.⁵⁸ Tokios formuluotės viena vertus leidžia aiškiau suvokti politikos formuotojų keliamą poreikį kultūrai sąveikauti ne tik nacionaliniame, tačiau ir tarpvalstybiniame kontekste, tačiau išlieka visiškai neaišku, kokį vaidmenį kultūros politikoje atlieka kultūrinė diplomatija. Nors kultūros sklaidos užsienyje, kaip procesui, keliami tikslai iš dalies siejasi su įprastai kultūros diplomatijai priskiriamomis funkcijomis, tačiau sunku įvertinti kokį ryšį šis procesas turi su valstybės formuojama užsienio politika. Šiuose ir kitose Kultūros ministerijos dokumentuose kultūros politikos kontekste kultūros sklaida yra siejama su pačios valstybės kultūros viešinimu užsienio auditorijoms, diplomatinius ir užsienio politikos tikslus paliekant nuošalyje.

---

⁵⁶ LR KULTŪROS MINISTERIJA. (2018-2020) *Metų strateginis veiklos planas: 2018 m. vasario 21 d. Nr. IV-192*, 20. [interaktyvus] [Žiūrėta 2019 04 10] Prieiga per: <https://lrkm.lrv.lt/lt/administracine-informacija/planavimo-dokumentai/strateginiai-veiklos-planai/kulturos-ministro-valdymo-sriciu-strateginiai-veiklos-planai>.

⁵⁷ (2018-2020) *Metų strateginis veiklos planas: 2018 m. vasario 21 d. Nr. IV-192*, 20.

⁵⁸ Ten pat, 25.

Svarbu akcentuoti, kad minėtuose politiniuose dokumentuose, dažniau kalbama apie kultūrą iš atskiros politinės srities perspektyvos, kurioje kultūrai suteikiamas ne instrumento vaidmuo, priešingai, kultūriniai santykiai labiau traktuojami kaip tam tikros kultūros politikos rezultato dalis. Kitais žodžiais sakant, kultūra ministerijos kuruojamoje kultūros tarptautiškumo politikoje yra traktuojamas kaip objektas, o ne instrumentas ir tai yra įtvirtinama formuluojant tarptautiškumo politikos koncepciją.

Skirtis tarp kultūros, kaip kultūrinės diplomatijos instrumento ir kultūros tarptautiškumo politikos objekto, yra gerai iliustruojama ir 2016 m. Kultūros ministerijos užsakytoje galimybių studijoje „Lietuvos kultūros tarptautiškumo politikos formavimo ir įgyvendinimo tobulinimas“. Viešosios politikos ir vadybos instituto parengtoje analizėje kultūros tarptautiškumo politika yra apibūdinama, kaip gerokai platesnė sąvoka, kuri apima platų kultūros politikos formavimo spektrą, kuriame vykdoma įvairi veikla, siekiant skirtingų valstybės kultūrinių, ekonominių, socialinių ir net diplomatinių tikslų ne tik valstybės, bet ir pačios kultūros labui.⁵⁹ Analizėje įvertinant teisinį kultūros politikos reglamentavimą ir skirtingą institucijų vaidmenį kultūros formavimo procese, nustatoma, kad kultūros tarptautiškumo politika yra kito lygmens elementas - tai viena iš horizontaliųjų valstybės politikos sričių, kai tuo tarpu kultūrinė diplomatija turėtų būti vertinama kaip vienas iš daugelio instrumentų, naudojamų kitoje valstybės politikos (užsienio, tarptautinių santykių) srityje.⁶⁰ Šis tyrimas iš dalies padeda aiškiau atskirti kultūrinę diplomatiją kaip vieną iš sudedamųjų tiek kultūros, tiek užsienio politikos dalių bei aiškiau apibrėžia patį kultūros politikos formavimo procesą, kurio centre kultūra yra objektas, tačiau ne priemonė ar instrumentas. Šioje vietoje tenka pripažinti, kad kultūros ministerijos ir su jos vykdomos politikos sritimi susiję dokumentai iš esmės labai menkai siejasi su kultūrinės diplomatijos reglamentavimu. Pagrindiniais strateginio planavimo dokumentais yra plėtojama kultūros politikos samprata, kurioje kultūrai priskiriamas ne instrumentinis, tačiau pagrindinio politikos objekto vaidmuo. Tokioje logikoje aptariamas kultūros sklaidos užsienyje tikslas derėtų būti vertinamas ne kaip kultūrinė diplomatija, tačiau kaip savaiminis kultūros ministerijos tikslas viešinti pačią kultūrą, o ne siekti nacionalinių valstybės tikslų (per vykdoma užsienio politiką).

Egzistuojančią skirtį tarp Kultūros ministerijos proaktyviai formuojamos kultūros tarptautiškumo politikos ir kultūrinės diplomatijos, aiškiai apibendrina po minėtos Viešosios politikos ir vadybos instituto parengtos studijos išvadų priimta Kultūros tarptautiškumo politikos koncepcija. Šiame dokumente, kurį iš principo galima laikyti naujaisiu kultūros tarptautiškumo ir sklaidos užsienyje politikos srityje, aiškiau apibrėžiamas santykis tarp dviejų iš pažiūros skirtingų,

---

⁵⁹ Viešosios politikos ir vadybos institutas, „Lietuvos kultūros tarptautiškumo politikos formavimo ir įgyvendinimo tobulinimas. Galimybių studija.“ Vilnius: UAB PPMI Group, 2016, 8.

⁶⁰ Viešosios politikos ir vadybos institutas, „Lietuvos kultūros tarptautiškumo politikos formavimo ir įgyvendinimo tobulinimas. Galimybių studija.“, 39.

tačiau glaudžiai susijusių sąvokų. Kultūros tarptautiškumo politikos koncepcijoje nustatyta, jog formalizuota ir instituciškai koordinuojama kultūros tarptautiškumo politika gali ir atneša akivaizdžią grąžą valstybei bent keturiose politikos srityse (išskiriant kultūrinę, socialinę, ekonominę ir diplomatinę vertes).⁶¹ Nors dokumente pagrindinis dėmesys skiriamas būtent politikos koncepcijos apibūdinimui, esamos problematikos įvertinimui ir pasiūlymų pateikimui, dokumentas padeda kiek aiškiau suvokti ir dar tik kuriamos naujos kultūros tarptautiškumo politikos santykį su kultūrine diplomatija. Dokumente aiškiai nustatoma, kad kultūros tarptautiškumo politika yra horizontali politikos sritis (įtraukianti ne visas, bet dalį suinteresuotų ministerijų), tuo tarpu kultūrinė diplomatija yra įvardijama kaip įrankis pasitelkiamas „valstybės žinomumui užsienyje stiprinti ir teigiamam valstybės įvaizdžiui formuoti, diplomatiniams santykiams plėtoti<...>”.⁶² Kultūros tarptautiškumo politikos koncepcijoje įtvirtinama nuostata, kad kultūros politika turi gerokai bendresnius tikslus, kurie tarptautiškumo politikos srityje tiesiogiai siejasi su Lietuvos kultūros sklaidos užsienyje užtikrinimu, o šiame kontekste veikia ir kultūrinė diplomatija. Šioje vietoje kultūrinė diplomatija taip pat gali būti laikoma kultūros sklaida užsienyje, tačiau jos tikslų kitoniškumas ir įgyvendinimo specifika ją perkelia iš tarptautiškumo politikos srities į užsienio politikos sritį. Tokia nuostata yra dominuojanti praktiškai visuose su kultūros politika siejamuose dokumentuose.

Pabaigai svarbu pažymėti, kad kultūros politikoje diktuojamas siekis pačią kultūrą skleisti kaip produktą ir daryti ją labiau žinomą kitų kultūrų atžvilgiu atsispindi ir kituose kultūros politikos formavimo dokumentuose ar su šia veikla susijusių kitų institucijų taisyklėse. Jau minėto kultūros atašė tinklas, kaip pavyzdys, yra reglamentuojamas Kultūros atašė darbo vadovo aprašu. Nors dokumente išsamiai pristatoma kultūros atašė institucinė sąranga (Lietuvos atveju tinklas susideda iš trylikos specialiųjų kultūros atašė paskirtų į dvylika užsienio valstybių, žr. Priedas Nr. 1 „Kultūros atašė tinklo sąrašas”), pagrindiniai veiklos principai (atašė skyrimo tvarka, institucinio pavaldumo aspektai, veiklos specifika ir kt.), vertinant iš užsienio politikos perspektyvos sunku rasti apčiuopiamų sąlyčio taškų su atašė tinklo veikla kultūrinės diplomatijos lauke. Kaip formuluojama dokumente, pagrindinė kultūros atašė veiklos sritis siejasi su bendro pobūdžio pagalba Lietuvos menininkams, kultūros ir kūrybinėms įstaigoms bei kolektyvams, siekiant užtikrinti galimybes pasiekti tarptautinę kultūros rinką.⁶³ Dokumente tarp svarbiausių kultūros atašė funkcijų įvardijamas veiksmingas tarpininkavimas tarp kultūros ir kūrybinių sektorių profesionalų ir užsienio valstybių kultūros

---

⁶¹ LR KULTŪROS MINISTERIJA. *Kultūros tarptautiškumo politikos koncepcija: 2018 m. gruodžio 18 d. Nr. IV-977, 2-3.* [interaktyvus] [Žiūrėta 2019 04 12] Prieiga per: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/a0a3e11003d611e98a758703636ea610?jfwid=q8i88lp51>.

⁶² Ten pat, 4.

⁶³ LR KULTŪROS MINISTERIJA. *Kultūros atašė darbo vadovas: 2015 m. gegužės 26 d. Nr. IV-329, 3.* [interaktyvus] [Žiūrėta 2019 04 12] Prieiga per: <https://lrkm.lrv.lt/uploads/lrkm/documents/files/Kulturos%20atase%20darbo%20vadovas.pdf>.

institucijų, akcentuojamas bendradarbiavimo stiprinimas ir informacijos rinkimas bei dalinimasis, kas iš esmės patenka į kultūros (tarptautiškumo) politikos sritį. Tiesa, priešingai nei kituose kultūros politiką reglamentuojančiuose dokumentuose kultūrinė diplomatija, kaip terminas, yra minima šiame darbo vadove vieną kartą. Svarbu pažymėti, kad prie kultūros atašė priskiriamų funkcijų nurodomas ir uždavinys „prisidėti prie kultūros diplomatijos tikslų įgyvendinimo”.⁶⁴ Tokia formuluotė iš dalies paneigia prieš tai dėstytą nuostatą, anot kurios, kultūros atašė vaidmuo kultūrinėje diplomatijoje yra ribotas ir nežymus. Tai taip pat patvirtina Kultūros tarptautiškumo politikos koncepcijoje įtvirtintą skirtį tarp tarptautiškumo politikos kaip atskiros politikos srities (kurioje kultūros atašė tinklas atlieka svarbią tarpininkavimo funkciją) ir kultūrinės diplomatijos kaip užsienio politikos įrankio (kuriame tas pats kultūros atašė tinklas veikia labiau simboliškai, *ad hoc* principu). Vis dėlto, dokumente nustatyta formuluotė leidžia daryti neginčijamą prielaidą, kad kultūros atašė teoriškai dalyvauja ne tik kultūros politikai priskiriamoje veikloje susijusioje su kultūros sklaida, tačiau taip pat veikia ir kultūrinės diplomatijos procese, tiesa, oficialūs dokumentai leidžia interpretuoti, kad vaidmuo dažniau yra techninis ir simboliškas.

Apibendrinant, galima daryti išvadą, kad visi kultūros politiką formuojantys dokumentai iš principo pirmiausia reglamentuoja institucijų veiklas ir procesus susijusius su kultūros tarptautiškumo politikos sritimi. Kadangi kultūros tarptautiškumo politikoje pati kultūra yra suvokiama, kaip objektas, pagrindiniuose strateginio planavimo dokumentuose naudojamos formuluotės skiria dėmesį pačios kultūros viešinimui užsienio valstybėse, nesuteikiant kultūrai papildomų funkcijų užsienio politikos atžvilgiu. Kultūros politiką reglamentuojančiuose dokumentuose kultūrinė diplomatija yra traktuojama, kaip vienas iš užsienio politikos instrumentų, kuris padeda siekti konkrečių valstybės tikslų. Nuostatos įtvirtintos Kultūros atašė darbo vadove sąlyginai leidžia teigti, kad egzistuojantis atašė tinklas, nors ir didžiąją dalį savo veiklos laiko atlikdamas administracines tarpininkavimo, informavimo ir organizavimo funkcijas, taip pat dėl priklausomybės nuo diplomatinės atstovybės vadovybės turi galimybę prisidėti ir prie vykdomų kultūrinės diplomatijos veiklų, administruojamų Užsienio reikalų ministerijos. Nepaisant to, atlikta analizė indikuoja, kad kultūros tarptautiškumo politika tik sąlyginai siejasi su kultūrine diplomatija, apsiribojant institucinio lygmens sąlyčio taškais (pavyzdžiui, Kultūros ministerijos ir jos institucijų epizodinis įsijungimas į kultūrinės diplomatijos veiklas).

2.2.2. Užsienio politiką reglamentuojantys dokumentai

Nors tiek atlikta teorinė kultūrinės diplomatijos fenomeno analizė, tiek ištirti kultūros politiką reglamentuojantys dokumentai diktuoja tendenciją kultūros diplomatiją priskirti užsienio politikos sričiai, šiai dienai Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija neturi oficialaus dokumento,

---

⁶⁴ Ten pat, 5.

skirto konkrečiai kultūrinės diplomatijos reglamentavimui. Šioje vietoje situacija yra labai artima ir kultūros politikai - nors fenomeno egzistavimas yra nepaneigiamas, apie jį galima sužinoti tik atskiromis dalimis interpretuojant skirtingus teisės aktus, kuriuose tiriamo objektu atžvilgiu gausu lakoniškumo, nėra detalizuojami svarbiausi fenomeno elementai ir detalės.

Pradedant pagrindiniais Užsienio reikalų ministerijos veiklą reglamentuojančiais dokumentais, kultūrinės diplomatijos sąvoka yra naudojama pakankamai retai. Pavyzdžiui, pagrindiniame diplomatinę tarnybą reglamentuojančiame dokumente, Lietuvos Respublikos Diplomatinės tarnybos įstatyme, ši sąvoka nėra apskritai naudojama. Vienintelis išvestinis sąlyčio taškas tai formuojama nuostata įstatymo 9 straipsnyje, kuris reglamentuoja LR diplomatinės atstovybės užsienio valstybėje funkcijas. Remiantis šio straipsnio 6 punktu, diplomatinė atstovybė „skatina Lietuvos Respublikos ir šios valstybės draugiškus santykius ir dalyvauja plėtojant <...> kultūrinį <...> bendradarbiavimą <...>”.⁶⁵ Svarbiausiame pačios ministerijos kaip institucijos veiklą reglamentuojančiame dokumente, LR Užsienio reikalų ministerijos nuostatuose, yra įtvirtinta nuostata, pagal kurią ministerija „pagal kompetenciją dalyvauja formuojant ir įgyvendinant valstybės informacinę, viešosios diplomatijos ir kultūros politiką užsienyje”.⁶⁶ Pagal šią formuluotę galima konstatuoti tik faktą, jog ministerija dalyvauja kultūros politikos, kaip tokios, formavimo procese, tačiau koks ministerijos vykdomos politikos santykis su kultūrine diplomatija išlieka neapibrėžtas ir neaiškus.

Kita svarbi Užsienio reikalų ministerijos veiklą reglamentuojanti dokumentų grupė yra dvišaliai, daugiašaliai ir kitokio pobūdžio susitarimai su užsienio valstybėmis ir tarptautinėmis institucijomis bei organizacijomis. Negausi dalis šių dokumentų gali būti sąlyginai susieti su kultūrine diplomatija. Šie dokumentai tai įvairūs dvišaliai ir daugiašaliai tarpvalstybiniai susitarimai tarp Lietuvos ir kitų užsienio valstybių dėl aktyvesnio bendradarbiavimo kultūros srityje. Remiantis originaliu J. M. Mitchell kultūrinės diplomatijos apibrėžimu, tokie ir panašūs susitarimai jau gali būti traktuojami kaip pirmo lygmens kultūrinė diplomatija ar jos politikos teisine dalimi, iš kurios kyla praktinės iniciatyvos, apibrėžiami specifiniai tarpvalstybinių santykių aspektai.⁶⁷ Lietuvos atveju, tokie oficialūs susitarimai egzistuoja su 36 užsienio valstybėmis. Nėra tikslinga analizuoti kiekvieno susitarimo individualiai, nes tai yra labai panašaus pobūdžio formalūs susitarimai, kurie yra įprastai dvišaliu principu pasirašyti dviejų bendradarbiaujančių Vyriausybių. Didžioji dauguma šių susitarimų yra traktuojami kaip siekis formalizuoti dviejų valstybių santykius kultūros srityje. Daugumoje dokumentų vyrauja beveik identiškos teksto formuluotės, panaši turinio seka, nėra didesnių skirtumų, visos sutartys vidutiniškai yra 3-5 puslapių apimties. Nors šie dokumentai

---

⁶⁵ LR SEIMAS. *Lietuvos Respublikos diplomatinės tarnybos įstatymas: 1998 m. gruodžio 29 d. Nr. VIII-1012, 3.* [interaktyvus] [Žiūrėta 2019 04 14] Prieiga per: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.70992/asr>.

⁶⁶ Ten pat, 3.

⁶⁷ Mitchell, 3.

vykdomos užsienio politikos atžvilgiu yra labiau deklaratyvios, jose įtvirtinami iš esmės pagrindiniai kultūrinės diplomatijos principai. Daugelyje šių dokumentų sistemiškai įtvirtinama nuostata, kad šiais dokumentais siekiama stiprinti dvišalius (ar valstybių santykius) ryšius, plėtoti abipusį supratimą, užtikrinti sklandų bendradarbiavimą įvairiose kultūros srityse.⁶⁸ Valstybės keliamiems tikslams pasiekti, dokumentuose įsipareigojama skatinti skirtingų kultūrinių institucijų bendradarbiavimą, keistis su kultūra susijusia informacija, puoselėti tarpkultūrinius mainus per konkrečių ekspertų, menininkų ir kitų sričių profesionalų vizitus susitarimo valstybėse. Nors šie susitarimai gali būti traktuojami kaip dalis Lietuvos vykdomos kultūrinės diplomatijos, tai dažniausiai yra deklaratyvūs, politiniai dokumentai, kuriuose nėra detalizuojamas nei pats kultūrinės diplomatijos procesas, nei jo turinys, nors jose aiškiai suformuluojami pagrindiniai kultūrinės diplomatijos tikslai. Nors pats sutarčių egzistavimas gali būti interpretuojamas kaip tam tikru valstybės lūkesčiu plėtoti kultūrinę diplomatiją konkrečių valstybių atžvilgiu, dokumentuose formuluojamas turinys visgi yra labiau politinis ir deklaratyvus, kuriame pateikiama labai mažai arba išvis nepateikiami jokia svarbi informacija apie tarp valstybių vykstančią kultūrinę diplomatiją. Susitarimuose nėra apibrėžiamas ir aiškus kultūrinės diplomatijos modelis, jo veikimo principai. Nepaisant šių dokumentų ribotumo, tai natūraliai tampa bent iš dalies kultūrinės diplomatijos pagrindu Lietuvos atveju. Visgi, dėl dokumentų formato, tai negali būti traktuojama kaip pagrindiniais kultūrinę diplomatiją reglamentuojančiais dokumentais.

Kaip ir kultūros ministerijos atveju, Užsienio reikalų ministerijos strateginio planavimo dokumentai yra naudingiausi šio baigiamojo darbo analizės atžvilgiu. Laikantis tuo paties požiūrio kaip ir kultūros ministerijos dokumentų atžvilgiu, šiame darbe tikslinga ir pakankama aptarti paskutinių penkerių metų ministerijos strateginius veiklos planus, siekiant identifikuoti, kaip jose yra reglamentuojama ir/ar apibūdinama kultūrinė diplomatija.

Pradedant 2016 - 2018 m. strateginiu veiklos planu, kultūrinė diplomatija yra įvardijama kaip viena iš priemonių, kuria siekiama realizuoti viena iš veiklos plane numatytų uždavinių patenkančių į pagrindinę ministerijos veiklos programą „Užsienio politikos formavimas ir įgyvendinimas“.⁶⁹ Šioje pagrindinėje ministerijos veiklos programoje yra išskiriama 10 pagrindinių politikos tikslų, prie kurių kiekvieno yra numatomi mažesnės apimties uždaviniai su įvardintomis konkrečiomis priemonėmis tuos uždavinius įgyvendinti. Šiame tikslų, uždavinių ir priemonių sąrašė kultūrinė diplomatija, kaip priemonė, yra pozicionuojama ties aštuntu ministerijos tikslu „Stiprinti viešąją diplomatiją“ ir tikslui suformuluotu uždaviniu “Siekti didesnio Lietuvos visuomenės ir tarptautinės

---

⁶⁸ Pavyzdžiui, LR VYRIAUSYBĖ IR PRANCŪZIJOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖ. *Susitarimas dėl bendradarbiavimo kultūros, švietimo, mokslo, technologijų ir technikos srityse: 2003 m. balandžio 04 d. Nr. 30-969, 1-3.* [interaktyvus] [Žiūrėta 2019 04 14] Prieiga per: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.227663>.

⁶⁹ LR UŽSIENIO REIKALŲ MINISTERIJA. (2016-2018) *Metų strateginis veiklos planas: 2016 m. sausio 13 d. Nr. V-8, 19.* [interaktyvus] [Žiūrėta 2019 04 16] Prieiga per: <https://urm.lt/default/lt/veikla/planavimo-dokumentai>.

bendruomenės informuotumo apie Lietuvą ir jos užsienio politiką”.⁷⁰ Šioje vietoje svarbu akcentuoti, kad dokumente nėra pateikiamas išsamus kultūrinės diplomatijos apibrėžimas, tačiau ganėtinai aiškiai nustatoma šio fenomeno vieta formuojamoje užsienio politikoje. Pirmiausia, kultūrinė diplomatija yra tiesiogiai siejama su ministerijos vykdoma viešąją diplomatiją. Antra, kultūrinė diplomatija yra suvokiama kaip priemonė (instrumentas), kuriuo siekiama aiškiai apibrėžto vykdomai politikai iškelto tikslo - visuomenės ir tarptautinės bendruomenės informuotumo didinimas apie Lietuvos užsienio politiką. Galiausiai kultūrinė diplomatija yra traktuojama kaip kultūrinės diplomatijos renginių organizavimas, t. y. kultūrinė diplomatija yra suprantama kaip tam tikras spektras kultūrinių renginių, kurie yra organizuojami ministerijos (per diplomatines atstovybes) ryšium su užsibrėžtais užsienio politikos tikslais. Lyginant su klasikiniu kultūrinei diplomatijai keliamu tikslu stiprinti valstybės įvaizdį užsienyje, veiklos plane minima kultūrinė diplomatija yra artimiau siejama su viešosios diplomatijos informavimu tikslu.

Vėlesniuose Užsienio reikalų ministerijos strateginiuose veiklos planuose kultūrinė diplomatija, kaip fenomenas, yra traktuojamas beveik identiška. Tiesa, svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad vėlesniuose planavimo dokumentuose dalis „Užsienio politikos formavimas ir įgyvendinimas” programos tikslų yra performuluoti. Vietoje vienodai 2016 - 2018 m. ir 2017 - 2019 m. veiklos planuose numatyto tikslo „Stiprinti viešąją diplomatiją”, 2018 - 2020 m. ir 2019 - 2021 m. veiklos planuose keliami tikslai yra „Užtikrinti Lietuvos visuomenės ir tarptautinės bendruomenės informuotumą ir paramą Lietuvos užsienio politikai”.⁷¹ Pagrindiniai šiems numatytiems tikslams išskelti uždaviniai yra „Stiprinti išorinę ir vidinę komunikaciją, formuoti ir įgyvendinti kultūrinę diplomatiją”.⁷² Nors šioje vietoje kultūrinė diplomatija yra pozicionuojama ne tik kaip priemonė (kultūrinių renginių organizavimas), tačiau taip pat iškeliamas kaip politikos uždavinys, toks formulavimas iš esmės nesuteikia daugiau aiškumo, kaip konkrečiai kultūrinė diplomatija yra formuojama, kas yra jos pagrindiniai veikėjai. Kita vertus, svarbiausiuose užsienio politiką reglamentuojančiuose dokumentuose, kultūrinė diplomatija yra aiškiai apibrėžiama kaip vienas iš politikos instrumentų, padedantis formuoti teigiamą valstybės įvaizdį užsienio valstybėse.

***

Lyginant Užsienio reikalų ir Kultūros ministerijų veiklą reglamentuojančius dokumentus galima padaryti keletą svarbių išvalgų kultūrinės diplomatijos atžvilgiu. Didžioji dalis dokumentų, reglamentuojančių Kultūros ministerijos vykdomą kultūros politiką pagrindinį dėmesį skiria ne

---

⁷⁰ Ten pat, 21.

⁷¹ LR UŽSIENIO REIKALŲ MINISTERIJA. (2018-2020) *Metų strateginis veiklos planas: 2018 m. sausio 5 d. Nr. V-6, 31.* [interaktyvus] [Žiūrėta 2019 04 16] Prieiga per: <https://urm.lt/default/lt/veikla/planavimo-dokumentai>. LR UŽSIENIO REIKALŲ MINISTERIJA. (2019-2021) *Metų strateginis veiklos planas: 2019 m. vasario 12 d. Nr. V-44, 14.* [interaktyvus] [Žiūrėta 2019 04 16] Prieiga per: <https://urm.lt/default/lt/veikla/planavimo-dokumentai>.

⁷² Ten pat, atitinkamai 35 ir 16.

kultūrinei diplomatijai, tačiau kultūros tarptautiškumo politikai. Pastaruosius tris metus, kultūros politikos formuotojai skyrė nemažą dėmesį plėtojant ir bandant apibrėžti tarptautiškumo dėmenį kultūros politikos srityje. Apčiuopiamas rezultatas - praeitų metų gruodį patvirtinta Kultūros tarptautiškumo politikos koncepcija, kurioje be esamos situacijos analizės, įtvirtintos pagrindinės gairės pagal kurias turėtų būti formuojama ši politikos sritis. Kultūros ir tarptautinių santykių atžvilgiu, koncepcijoje dominuoja logika ir suvokimas, kad tarptautiškumo politikos tikslas yra puoselėti efektyvesnę Lietuvos kultūros sklaidą užsienyje. Šioje logikoje kultūra nėra suvokiama kaip priemonė ar instrumentas, tai yra pačios politikos objektas. Svarbų vaidmenį kultūros tarptautiškumo politikoje atliekantis kultūros atašė tinklas, kolektyviškai priklausantis nuo Kultūros ir Užsienio reikalų ministerijos vykdomų politikų sričių, pirmiausia savo darbu prisideda prie proaktyvios Lietuvių kultūros sklaidos užsienyje, tuo tarpu veikia užsienio politikos srityje yra priklausoma nuo paskirtoje valstybėje vykdoma diplomatinės atstovybės kultūrinės diplomatijos veikla. Svarbu pažymėti, kad kultūros atašė tinklas nėra tiesioginis ir pagrindinis veikėjas, formuojantis kultūrinę diplomatiją valstybės užsienio politikos kontekste.

Priešingai Kultūros ministerijos kultūros politikos suvokimui, Užsienio reikalų ministerija nors ir ribotai, tačiau kultūrą identifikuoja kaip priemonę, instrumentą, kuriuo galima siekti užsibrėžtų užsienio politikos tikslų. Nepaisant to, oficialiuose Užsienio reikalų ministerijos dokumentuose skiriamas dėmesys kultūrinei diplomatijai yra nežymus ir neišplėtotas. Nors svarbiausiuose užsienio politikos formavimo dokumentuose lakoniškai yra identifikuojama kultūrinės diplomatijos paskirtis, nėra nustatomi instrumento tikslai ir konkretus ryšys su vykdoma užsienio politika. Teoriniame lygmenyje Lietuvoje atveju kultūrinei diplomatijai keliamas tik bendrinis užsienio politikos tikslas: gerinti valstybės įvaizdį užsienio valstybėse. Tai iš dalies leidžia daryti prielaidą, kad bent jau teoriniame lygmenyje, remiantis oficialiais institucijų dokumentais, Lietuvos kultūrinės diplomatijos samprata yra grindžiama „liberalistine“ logika, apsiribojant instrumento naudojimo siekiant ne plataus spektro užsienio politikos tikslų, tačiau centruojant dėmesį į valstybės įvaizdžio stiprinimą ir tarpkultūrinių santykių gerinimą.

Apibendrinant, galima teigti, kad atlikus oficialių dokumentų analizę, iki galo sunku išgryninti Lietuvos kultūrinės diplomatijos koncepciją teoriniame lygmenyje. Akivaizdu tai, kad tai yra Užsienio reikalų ministerijos vykdomos srities procesas. Neginčijama ir tai, kad Lietuvoje kultūrinė diplomatija pirmiausiai teisiškai traktuojama kaip viešosios diplomatijos elementas, kurio pagrindinis politinis tikslas yra valstybės įvaizdžio stiprinimas tarpvalstybinių santykių kontekste. Išsamesnis kultūrinės diplomatijos santykis su vykdoma užsienio politika nėra apibrėžtas daugumoje strateginių veiklos planavimo dokumentų. Išlieka neaišku, kokį vaidmenį kultūrinė diplomatija atlieka platesniame užsienio politikos formavimo procese, kaip praktiniame lygmenyje vykdoma kultūrinė veikla yra sujungiamą su politine darbotvarke. Kita vertus, atlikta analizė leidžia daryti prielaidą, jog

teisiniame lygmenyje dominuoja „liberalistinė“ kultūrinės diplomatijos samprata. Neatmestina, kad realybėje vykdoma kultūrinė diplomatija turi tam tikrą atotrūkį nuo to, kas yra užfiksuota oficialiuose valstybės institucijų dokumentuose, tad tolimesnė analizė turėtų būti kreipiama link praktinio kultūrinės diplomatijos lygmens vertinimo.

3. KULTŪRINĖS DIPLOMATIJOS ANALIZĖ: KONCEPCIJOS IR INSTITUCINIO LYGMENS BŪKLĖ, PAGRINDINIAI IŠŠŪKIAI

Atlikta pagrindinių kultūros ir užsienio politikos dokumentų analizė, atskleidžia, kad kultūrinė diplomatija yra nevienodai traktuojama dviejose skirtingose politikos srityse. Pastebimas ryšys tarp kultūros tarptautiškumo politikos ir užsienio politikos kontekste vykdomos kultūrinės diplomatijos nevienareikšmiškai pozicionuoja kultūros, kaip tokios, ryšį su tarpvalstybiniais santykiais. Ši skirtis lemia ir skirtingą institucijų požiūrį į tai, kaip kultūrinė diplomatija yra formuojama, kas yra pagrindiniai jos veikėjai ir turinys. Šioje tyrimo dalyje apžvelgiamas praktinis kultūrinės diplomatijos lygmuo, akcentuojant teisiniuose dokumentuose deklaruojamus vykdomo proceso, veikėjų ir turinio aspektus bei pasinaudojant informacija, gauta iš politikos praktikų ir ekspertų pusiau struktūruotų interviu metu. Tyrimo pabaigoje skiriamas papildomas dėmesys įvertinti kaip pagrindiniai kultūrinės diplomatijos veikėjai konceptualizuoja analizuojamą fenomeną (įvertinant esminius fenomeno principus ir teigiamą arba neigiamą santykį su jai keliamais tikslais valstybės užsienio politikoje). Sėkmingai atlikus šią analizę bus realizuotas tikslas identifikuoti, kaip Lietuvoje pasireiškia kultūrinės diplomatijos fenomenas, kaip jis veikia užsienio politikos kontekste ir kuriai iš teorinių sampratų (apibrėžtų antrajame teorinės dalies poskyryje) jį galima priskirti. Tokia metodologinė prieiga turėtų suteikti daugiau žinių ne tik apie institucinę kultūrinės diplomatijos sąrangą, bet taip pat atskleisti ir šio fenomeno poziciją ir koncepcinį įsivaizdavimą politikos formuotojų politinėje vaizduotėje ir strategijose.

3.1. Kultūrinės diplomatijos procesas

Išanalizuoti institucijų veiklą reglamentuojantys dokumentai tik iš dalies suteikia naudingos informacijos apie kultūrinės diplomatijos organizavimo procesą. Strateginiai veiklos planai, kuriuose išdėstomi pagrindiniai Užsienio reikalų ministerijos tikslai, uždaviniai ir priemonės, leidžia daryti prielaidą, kad kultūrinės diplomatijos procesą planuoja ir koordinuoja Užsienio reikalų ministerija. Nepaisant to, lakoniškos formuluotės neišplėtoja aiškios schemos, pagal kurią yra planuojama kultūrinės diplomatijos veikla. Įvardijant kultūrinės diplomatijos rezultatus, strateginiuose veiklos planuose dažniausiai minima būtent esamo diplomatinio atstovybių tinklo veikla. Tai iš dalies leidžia

daryti prielaidą, kad Užsienio reikalų ministerijos vykdoma kultūrinė diplomatija yra pirmiausia tiesiogiai vykdoma per būtent šių atstovybių veiklą, jų tinklą. Deja viešai pasiekiamą informaciją nepadeda aiškiau suprasti kaip ir ar apskritai procese veikia kitos svarbios institucijos, koks jų vaidmuo procese, kaip pati ministerija vykdo kultūrinę diplomatiją praktiniame lygmenyje.

Sąlyginai panaši situacija aptinkama ir Kultūros ministerijos veiklą reglamentuojančiuose dokumentuose. Tiek strateginiai veiklos planai, tiek kiti dokumentai neplėtoja aiškaus proceso aprašymo. Kalbant apie kultūros tarptautiškumo politiką užuominų apie vykstantį politikos procesą galima rasti nebent jau ne kartą minėtoje galimybių studijoje, kuri buvo atlikta Viešosios politikos ir vadybos instituto. Pateikiamoje studijoje yra nubraižomas pagrindinių kultūros tarptautiškumo politikos veikėjų žemėlapis, kuriame Kultūros ministerija yra identifikuojama kaip pagrindinės šios politikos srities formuotojas.⁷³ Savu ruožtu tokios institucijos kaip Lietuvos kultūros institutas ir jo administruojamas Lietuvos kultūros atašė tinklas iš esmės yra patys svarbiausi veikėjai, kurie realizuoja Kultūros ministerijos nustatomus politinius tikslus.⁷⁴ Žemėlapyje taip pat numatomas ir kitų institucijų dalyvavimas politikos formavimo procese. Remiantis juo, Ūkio ministerija ir Užsienio reikalų ministerija (pastaroji per savo diplomatinį atstovybių tinklą) taip pat įsitraukia į kultūros tarptautiškumo politikos formavimo ir įgyvendinimo procesą.⁷⁵ Tiesa, kaip teigia studijos autoriai, šis įsitraukimas yra ribotas ir dažnai pagrįstas *ad hoc* informacijos pasikeitimu. Dar daugiau, Užsienio reikalų ministerijos įsitraukimas į vykdomą kultūros formavimo politiką dažniausiai vyksta per šiai dienai ganėtinai mažą kultūros atašė tinklą, veikiantį tik 13-oje diplomatinį atstovybių iš 57. Apibendrinant kultūros tarptautiškumo politikos įgyvendinimo procesą, tyrimo autoriai iškelia ir akcentuoja koordinavimo trūkumą ir institucijų iki galo neapibrėžtus tarpusavio santykius, bendrose veiklose atsikartojantį *ad hoc* bendradarbiavimo principą, kuris apsunkina struktūruoto ir apibrėžto politikos formavimo proceso egzistavimą.⁷⁶ Tokio modelio nebuvimas iš esmės tampa pagrindine rekomendacija ateityje kurti efektyviai veikiantį koordinacinį mechanizmą, kuriame suvienijant suinteresuotų institucijų atstovus būtų nuosekliau vykdoma formuojama politika. Kultūros ministerijos vykdomoje politikoje progresas iš dalies yra matomas, nes patvirtinus Lietuvos kultūros tarptautiškumo politikos koncepciją buvo apibrėžtas ir integruotos tarpinstitucinės grupės įkūrimas, kuris turėtų palengvinti šį kultūros politikos formavimo procesą, tačiau tame pačiame dokumente nėra iki galo aišku, kaip konkrečiai yra pakeičiama aptariamo proceso eiga. Kadangi įvairūs viešai prieinami dokumentai suteikia labai mažai naudingos informacijos ir žinių apie kultūrinės

---

⁷³ Viešosios politikos ir vadybos institutas, „Lietuvos kultūros tarptautiškumo politikos formavimo ir įgyvendinimo tobulinimas. Galimybių studija.“, 42.

⁷⁴ Ten pat, 44-45.

⁷⁵ Ten pat, 48-49.

⁷⁶ Viešosios politikos ir vadybos institutas, „Lietuvos kultūros tarptautiškumo politikos formavimo ir įgyvendinimo tobulinimas. Galimybių studija.“, 50.

diplomatijos procesą, yra gerokai efektyviau įvertinti atliktų pusiau struktūruotų interviu metu surinktą informaciją iš ekspertų dirbančių užsienio ir kultūros politikos srityse.

Nors šio tyrimo kontekste buvo atlikta keleta pusiau struktūruotų interviu su skirtingų institucijų atstovais, šioje dalyje vertinant kultūrinės diplomatijos procesą tiksliausia yra pasiremti tik Užsienio reikalų ir Kultūros ministerijų atstovų pateikta informacija. Kalbant su abiejų institucijų atstovais, iš kurių visi vienu ar kitu aspektu savo darbe tiesiogiai susiduria su kultūrine diplomatija (ar Kultūros ministerijos atstovo atveju - kultūros tarptautiškumo politika), tendencingai akcentuotas oficialios kultūrinės diplomatijos proceso schemos trūkumas ir pačiame procese aiškiai jaučiamas struktūros nebuvimas ir tarpinstitucinės koordinacijos trūkumas.⁷⁷ Iš principo, abiejų institucijų atstovai įvardijo, kad kultūrinės diplomatijos iniciatyva ir formavimas prasideda būtent Užsienio reikalų ministerijoje. Užsienio reikalų ministerijos atstovas patvirtino, kad vykdomos kultūrinės diplomatijos kryptys dažnai neapsiriboja vien ministerijai keliamais užsienio politikos tikslais ryšyje su Vyriausybės politine programa. Vykdam kultūrinę diplomatiją, labai dažnai atsižvelgiama į įvairius Seimo nutarimus, kuriuose apibrėžiamos įvairių svarbių įvykių, metinių ir kitų progų minėjimo kampanijos. Šie nutarimai dažnai tampa pagrindu kultūrinės diplomatijos darbotvarkei, vykdomai Užsienio reikalų ministerijos. Kaip pavyzdį galima pateikti praeitais metais ypatingai plačia apimtimi organizuotą Lietuvos 100-mečio kampaniją, kuri natūraliai tapo ir viena iš pagrindinių kryptų vykdam kultūrinę veiklą diplomatinėse atstovybėse. Kitais atvejais, dažnai koordinuojamasi su kitomis institucijomis, vykdomos bendros veiklos, tiesa apie jų organizavimo principus atliktų interviu metu buvo nedetalizuojama. Atlikti interviu su politikos formuotojais ir įgyvendintojais atskleidžia, kad praktiniame lygmenyje kultūrinė diplomatija nėra tampriai surišta su vykdoma valstybės politika. Apklausti Užsienio reikalų ministerijos atstovai patikslino, kad esamas resursų stygius kultūrinę diplomatiją “nuleidžia” į *ad hoc* įvairių minėjimų ir švenčių lygmenį, kur pagrindinė instrumento funkcija tampa komunikavimas ir kultūros demonstravimas. Tenka pripažinti, kad jungtis tarp nustatytų užsienio politikos tikslų ir kultūrinės diplomatijos praktikų taikymo šiems tikslams pasiekti yra tik epizodinė. Vykdoma veikla nėra prioriterizuojama užsienio politikos tikslų pagrindu. Ribota vykdomos kultūrinės diplomatijos priklausomybė nuo užsienio politikos tikslų atsispindi ir praktiniame, įgyvendinimo lygmenyje.

Vienas iš kalbintų Užsienio reikalų ministerijos atstovų tyrimo metu sutiko pateikti ministerijos lygmens schemą, pagal kurią yra dažniausiai praktiškai vykdoma kultūrinė diplomatija. Šiame praktiniame lygmenyje, nors ir nėra jokio oficialaus dokumento ar tvarkos, kuri reglamentuotų visą procesą yra sukurta nusistovėjusi sutartinė tvarka, kurios laikomasi vykdam dažniausiai visas kultūrinės veiklas diplomatinėse atstovybėse. Anot Užsienio reikalų ministerijos atstovo, pirmiausia

---

⁷⁷ Informantas Nr. 4, interviu su autoriumi, Vilnius, 2018 balandžio 23 d. Informantas Nr. 5, interviu su autoriumi, Vilnius, 2018 balandžio 26 d.

ministerija informuoja diplomatinės atstovybes apie prioritetines temas (priderintas prie Seimo ar Vyriausybės nutarimų dėl minimų progų) ir kviečia teikti pasiūlymus įvairiems kultūriniam projektams.⁷⁸ Ministerijai surinkus visus pasiūlymų sąrašus, prasideda vertinimo etapas, po kurio atrenkami projektai, kurie labiausiai atitinka numatytas kultūrinės diplomatinės kryptis. Šie projektai turi būti dar sykį peržiūrėti juos pateikusių diplomatinių atstovybių, išgryninami jų realizavimo planai ir kaštai. Paskutiniame etape šiems išgrynintiems projektams yra suteikiamas ministerijos finansavimas ir įvykdžius projektą yra atliekama tam tikra įsivertinimo procedūra, kurioje vertinama projekto sėkmė, auditorijos skvarba ir poveikis. Tiesa, atlikto interviu metu pažymėta, kad schemos teisinis neapibrėžtumas turi privalumą. Egzistuojanti praktika leidžia kultūrinę diplomatiją vykdyti organiškai ir pagal poreikį. Užsiminta, kad ne visada iniciatyvų šaltiniu tampa diplomatinių atstovybių veikla, ganėtinai dažnai Vilniuje veikiantis Užsienio reikalų ministerijos bendradarbiavimas su įvairiais kultūros sektoriaus veikėjais leidžia ministerijai teikti pasiūlymus tam tikrų projektų realizavimui konkrečiose diplomatinėse atstovybėse, taip užtikrinant dvikryptę, organišką kultūrinės diplomatinės proceso dinamiką.

Išskiriant kultūrinės diplomatinės proceso neapibrėžtumą, Užsienio reikalų ir Kultūros ministerijų atstovai interviu metu akcentavimo ir kitus, svarbius Lietuvai būdingus kultūrinės diplomatinės proceso ypatumus. Pirma, sutarus, kad iniciatyvos centras yra Užsienio reikalų ministerija, taip pat pritarta, kad kultūrinės diplomatinės procesas apima ir kitas institucijas, jų vykdomą veiklą. Įdomiu kultūrinės diplomatinės aspektu būtų galima įvardinti kultūros atašė tinklo formavimo specifiką. Nors atliktas oficialių dokumentų tyrimas, atskleidė, kad yra klaidinga Lietuvos kultūros atašė tinklą laikyti vienu iš pagrindinių kultūrinės diplomatinės veikėjų, Kultūros ministerijos atstovas pasidalino naudinga įžvalga apie politinį tinklo formavimo aspektą. Anot atstovo, nors dabar veikiantis kultūros atašė tinklas ilgą laiką formavimosi ganėtinai organiškai ir nuosekliai, jo kūrimosi procese neišvengta ir akivaizdžiai strateginių politinių interesų.⁷⁹ Kaip teigia tyrimo metu kalbintas Kultūros ministerijos atstovas, pirmosios atašatų geografinės kryptys - Rusija, Lenkija, Švedija - buvo sąlygotos kultūrinio lauko ryšių, gerai pažįstamų rinkų specifikos, artumo regionui priežasčių.⁸⁰ Tolimesnė tinklo plėtra natūraliai buvo orientuota į naujų galimybių ir potencialo paieškas, tad buvo sistemingai siekiama *įsikurti* valstybėse, kurios turėjo ypatingai išpuoselėtą ir aktyvų kultūrinį lauką, taip nuspręsta įsteigti savo atašatus Berlyne, Londone ir Paryžiuje. Vis dėlto, kalbant apie tokias valstybes kaip JAV ir Kinija, atstovas teigia matantis labiau politinius (ir ekonominius) interesus ir kultūrinę diplomatiją (per kultūros atašė) kaip instrumentą siekiant šių tikslų.⁸¹ Nekvestionuojant sėkmingo lietuvių atašė darbo minimuose valstybėse, tenka pripažinti, kad dalis tinklo žemėlapiu ne

---

⁷⁸ Informantas Nr. 4, interviu su autoriumi, Vilnius, 2018 balandžio 23 d.

⁷⁹ Informantas Nr. 5, interviu su autoriumi, Vilnius, 2018 balandžio 26 d.

⁸⁰ Informantas Nr. 5, interviu su autoriumi, Vilnius, 2018 balandžio 26 d.

⁸¹ Informantas Nr. 5, interviu su autoriumi, Vilnius, 2018 balandžio 26 d.

visada yra ir buvo formuojamas vien kultūriniais sumetimais. Šio tyrimo metu Kultūros ministerijos atstovas patvirtino, kad dalis kultūrinės diplomatijos jau prasidėjo ir kultūros atašė tinklo žemėlapiu kūrimo metu. Su respondentais kalbant apie kitus kultūrinės diplomatijos veikėjus, pateiktuose atsakymuose vyrauja nuostata, kuri leidžia daryti išvadą, kad kultūrinės diplomatijos procesas nėra iš apačios į viršų ar priešingai judantis procesas. Lietuvos atveju kultūrinė diplomatija veikia plačių tarpinstitucinių tinklų pagrindu, kur nors ir stokojama aiškios struktūros ir hierarchijos iš valstybės institucijų perspektyvos Kultūros ir Užsienio reikalų ministerijos užima svarbiausius vaidmenis.

Kitas Lietuvos kultūrinės diplomatijos procesui būdingas principas siejasi su plačiu *ad hoc* tarpinstitucinio bendradarbiavimo aspektu.⁸² Vykdamas įvairias kultūrinės diplomatijos kampanijas, dažnai remiamasi asmeniniais kontaktais, įvairiomis asmeninėmis pažintimis. Maža dalis tarpinstitucinių santykių, pavyzdžiui, ministerijų su Lietuvos kultūros institucijomis, yra formaliai apibrėžtos ir reglamentuojamos tarpinstituciniais susitarimais. Dauguma bendradarbiavimo iniciatyvų organizuojamos *ad hoc* principu, naudojant turimus informacinius resursus ir asmeninius, profesionalius kontaktus. Šioje vietoje svarbiu kultūrinės diplomatijos proceso elementu tampa pavienių asmenybių ir jų lyderystės vaidmuo. Abiejų ministerijų atstovai sutiko, kad tiek diplomatinėse atstovybėse, tiek ministerijose, labai svarbu turėti tam tikrą pritarimą ir lyderystę kultūrinės diplomatijos srityje aukščiausiu lygmeniu.⁸³ Kaip teigia Užsienio reikalų ministerijos atstovas, aktyviausios diplomatinės atstovybės dažniausiai yra tos, kurios turi lanksčius vadovus (ambasadorius), vertinančius ne tik *kietąją* diplomatiją, tačiau suprantantys ir norintys naudoti alternatyvius diplomatinis įrankius tokius kaip kultūra ar viešoji diplomatija.⁸⁴ Kita vertus, kol kas neegzistuojant struktūruotai kultūrinės diplomatijos proceso schemai, dažnai jos realizavimas lieka priklausomas nuo asmeninių diplomatinė atstovybių vadovų preferencijų ir turimų resursų, kas platesniame kontekste, bendrą vykdomą kultūrinę diplomatiją daro sporadiška, ne visada nuoseklia, dažnai veikiančią *ad hoc* režimu.

Galiausiai paskutinis aiškiau apibrėžtas kultūrinės diplomatijos proceso bruožas siejasi su praktiniais šio procese realizavimo aspektais. Anot Užsienio reikalų ministerijos atstovo, sėkmingiausios kultūrinės diplomatijos kampanijos priklauso nuo dviejų pakankamai praktinių įgyvendinimo detalių.⁸⁵ Pirmiausia, veiksmingiausia ir imliausia auditorija kultūrinei diplomatijai yra laikoma platesnė tarptautinė bendruomenė, kuri dažnai egzistuoja didelių tarptautinių organizacijų viduje. Būtent kultūrinė diplomatija vykdoma diplomatinė atstovybių prie įvairių tarptautinių organizacijų turi ne tik geresnę prieigą prie platesnės tarptautinės bendruomenės, bet pats

---

⁸² Informantas Nr. 4, interviu su autoriumi, Vilnius, 2018 balandžio 23 d.

⁸³ Informantas Nr. 4, interviu su autoriumi, Vilnius, 2018 balandžio 23 d. Informantas Nr. 5, interviu su autoriumi, Vilnius, 2018 balandžio 26 d.

⁸⁴ Informantas Nr. 5, interviu su autoriumi, Vilnius, 2018 balandžio 26 d.

⁸⁵ Informantas Nr. 4, interviu su autoriumi, Vilnius, 2018 balandžio 23 d.

organizavimo procesas yra palengvinamas reguliariomis kultūrinėmis iniciatyvomis kylančiomis organiškai iš tokių organizacijų veiklos ir rutinos. Anot Užsienio reikalų ministerijos atstovo, kultūrinė diplomatija yra gerokai lengviau organizuojama būtent tokiam instituciniame kontekste, nes priešingai dvišalių diplomatinių atstovybių atžvilgiu, jų veikla yra apribota tiek pakankamai siaura auditorija (dažnai apsiribojančia negausiu užsienio partnerių tinklu ir intensyviu bendradarbiavimu su vietos lietuvių bendruomene), tiek turimais žmogiškaisiais resursais ir turimais ryšiais su kitais užsienio valstybės veikėjais.⁸⁶ Kitas, tai pat labai svarbus kultūrinės diplomatijos elementas yra bendradarbiavimas su kitomis užsienio diplomatinėmis atstovybėmis. Anot Užsienio reikalų ministerijos atstovo, geriausiais kultūrinės diplomatijos pavyzdžiais būtų galima įvardinti tas iniciatyvas, kurios yra organizuojamos kartu su kitų valstybių diplomatinėmis atstovybėmis.⁸⁷ Tokiomis sėkmės istorijomis būtų galima įvardinti daugelį projektų, kuriuose dalyvaujama Baltijos šalių formatu, įtraukiant trijų valstybių diplomatinį personalą. Anot atstovo, tokios iniciatyvos yra labai naudingos dėl labai paprastos priežasties - sėkmingas bendradarbiavimas tokio pobūdžio renginiuose natūraliai sukuria pasitikėjimą vienas kitu, stiprina tarpusavio ryšius ir ilgalaikėje perspektyvoje dažniausiai tendencingai skatina tolimesnį bendradarbiavimą ne tik kultūros, tačiau ir kitose - politinėse ir diplomatinėse srityse.⁸⁸

Atlikta kokybinė oficialių dokumentų ir pusiau struktūruotų interviu metu gautos informacijos analizė atkleidžia ganėtinai nevienalytį kultūrinės diplomatijos vaizdinį. Pirmiausia, teisinio reglamentavimo lygmenyje, galima rasti labai mažai naudingos informacijos apie esminius proceso veikimo principus - didesnis dėmesys gali būti skirtas nebent oficialiuose dokumentuose išryškėjančiai skirčiai tarp jau aptartos kultūros tarptautiškumo politikos koncepcijos ir praktinių kultūrinės diplomatijos principų. Gerokai naudingesni šioje vietoje yra realiai atlikti interviu su dviejų pagrindinių kultūrinės diplomatijos institucijų atstovais. Asmenys tiesiogiai dirbantys kultūrinės diplomatijos srityje padeda atskleisti tam tikras proceso charakteristikos, kurios negali būti vertinamos vien oficialių dokumentų pagrindu. Ekspertų paprašius nurodyti kultūrinės diplomatijos procesui būdingas savybes, gauti atsakymai leidžia daryti prielaidą dėl keletos esminių ypatybių būdingos Lietuvos vykdomai kultūrinei diplomatijai.

Pirma, pats kultūrinės diplomatijos procesas nėra iki galo apibrėžtas ir institucionalizuotas. Nepaisant dominuojančio tarpinstitucinio sutarimo, kad kultūrinė diplomatija yra užsienio reikalų ministerijos koordinuojama politikos sritis, pats procesas neturi aiškios struktūros, o tai sąlygoja neapibrėžtumą ir strateginiame, tarpinstitucinių santykių lygmenyje. Net ir ministerijos lygmenyje, Užsienio reikalų ministerija šiai dienai kultūrinę diplomatiją organizuoja pakankamai laisva schema,

---

⁸⁶ Informantas Nr. 4, interviu su autoriumi, Vilnius, 2018 balandžio 23 d.

⁸⁷ Informantas Nr. 4, interviu su autoriumi, Vilnius, 2018 balandžio 23 d.

⁸⁸ Informantas Nr. 4, interviu su autoriumi, Vilnius, 2018 balandžio 23 d.

kuri nėra aiškiai apibrėžta ir reglamentuojama - kultūrinė diplomatinė atstovybių veikla vyksta organiškai, išlaikant ryšį su Užsienio reikalų ministerijos formuojama politika, tačiau paliekant galimybes diplomatinėms atstovybėms inicijuoti veiklas savo nuožiūra. Svarbu pažymėti, kad iki galo nėra aiški jungtis tarp kultūrinės diplomatijos ir realių užsienio politikos tikslų. Kalbinant Užsienio reikalų ministerijos atstovus, susidaro įspūdis, kad kultūrinė diplomatija veikia ne užsienio politikos kontekste, tačiau greta jos. Kitaip tariant, kultūrinė diplomatija dažniau yra nukreipiama įvairių minėjimų ir švenčių organizavimo kryptimi ir nėra tapatinama su konkrečiais užsienio politikos tikslais. Galima daryti prielaidą, kad kultūrinės diplomatijos instrumentinis potencialas yra išnaudojamas tik valstybės žinomumo didinimui, minint įvairias valstybines progas, retkarčiais pakeičiant vykdomą kultūrinę veiklą kultūros eksportu. Sąsajos su konkrečiais užsienio politikos tikslais iš dalies yra menkos ir dėl turimų resursų ir riboto strateginio dėmesio "iš viršaus".

Galiausiai vertinant kultūrinės diplomatijos procesą instituciniame lygmenyje, kita vertus, būtina akcentuoti, kad Lietuvos kultūrinė diplomatija neveikia vakuume. Tai tinklinis procesas - įtraukiantis platų sąrašą įvairių institucijų, kurios tarpusavyje palaiko *ad hoc* principu susiformavusius santykius ir yra stipriai priklausomos nuo asmeninių politikos formuotojų preferencijų. Geriausiai tokie procesai veikia platesnėse tarptautinėse auditorijose, bendradarbiaujant su kitomis institucijoms, ypač pabrėžiant užsienio kultūrinės diplomatijos institucijų veiklą.

3.2. Pagrindiniai veikėjai

Išanalizuoti institucijų veiklą reglamentuojantys dokumentai kaip ir kultūrinės diplomatijos proceso organizavimo atveju suteikia ganėtinai mažai naudingos informacijos apie pagrindinius veikėjus kultūrinės diplomatijos procese. Atlikus kultūrinės diplomatijos proceso tyrimą, galima daryti išvadą, jog pati svarbiausia, centrinė institucija yra Užsienio reikalų ministerija su savo 57 diplomatinėmis atstovybėmis. Nepaisant šio akivaizdaus fakto, detaliau apibrėžti visą institucinę kultūrinės diplomatijos žemėlapią yra sudėtinga. Viena vertus, būtų galima pasiremti jau aptarta kultūros tarptautiškumo politikos vystymui skirta galimybių studija ir ten pateiktu kultūros tarptautiškumo politikos institucijų žemėlapiu, tačiau tai būtų klaidinantis žingsnis, įvertinant akivaizdinę atskirtį tarp kultūros politikos ir kultūros diplomatijos, kuri ne kartą buvo akcentuota šiame darbe. Aptartas *ad hoc* principas bendradarbiaujant skirtingoms institucijoms kultūrinės diplomatijos srityje taip pat apsunkina aiškaus institucinio žemėlapiu sudarymą. Atlikta kultūrinės diplomatijos proceso analizė atskleidžia, jog Lietuvoje kultūrinės diplomatijos procesui būdinga tinklinė struktūra, kurioje atliekant skirtingus vaidmenis dalyvauja daug veikėjų, tarp kurių egzistuoja ne visada institucionalizuoti santykiai, nemažai iniciatyvų organizuojamos *ad hoc* principu užmezgamu bendradarbiavimu, nėra centralizuotos schemos, pagal kurią būtų planuojama valstybės kultūrinė diplomatija. Šioje vietoje, siekiant bent iš dalies sukonkretinti kultūrinės diplomatijos

veikėjų žemėlapi, vėl naudinga remtis įvairių kultūrinės diplomatijos institucijų atstovų pateikta informacija pusiau struktūruotų interviu metu.

Atlikus 8 pusiau struktūruotus interviu su pagrindinių valstybės institucijų atstovais, išryškėja tam tikros tendencijos, kas politikos formuotojų ir įgyvendintojų akimis gali būti laikoma kultūrinės diplomatijos veikėjais. Be centrinį vaidmenį atliekančios Užsienio reikalų ministerijos su jai pavaldžiu diplomatinė atstovybių tinklu, Kultūros ministerija taip pat yra dažniausiai identifikuojama kaip viena iš svarbiausių veikėjų kultūrinės diplomatijos procese. Greta jos, minimos ir įvairios kultūros politikos įgyvendinimo srityje veikiančios institucijos (dažniausiai minimas Lietuvos kultūros institutas, Lietuvos kino centras, Lietuvos kultūros taryba ir kultūros atašė tinklas).⁸⁹ Dėl jau minėto problematiško ryšio tarp kultūrinės diplomatijos ir kultūros politikos, skirtingų ministerijų atstovai nevienareikšmiškai interpretuoja savo vaidmenį analizuojamame kultūrinės diplomatijos procese. Užsienio reikalų ministerijos atveju, Kultūros politikos formuotojai ir įgyvendintojai (Kultūros ministerija kartu su kultūros politiką įgyvendinančiomis institucijomis) yra natūraliai suvokiami kaip kultūrinės diplomatijos dalis, tuo tarpu Kultūros ministerija vengia tiesiogiai tapatintis su kultūrine diplomatija ir jos atstovai pabrėžia esamą skirtį tarp jų vykdomos kultūros politikos ir instrumentinio kultūros naudojimo užsienio politikos kontekste.⁹⁰ Nepaisant to, kitų institucijų atstovų akimis, užsienio ir kultūros politikos formuojančios ir įgyvendinančios institucijos turi būti traktuojamos be išimčių, kaip pagrindinės veikėjos kultūrinės diplomatijos srityje.⁹¹

Nors skirtingų institucijų atstovai, pateikia nežymiai skirtingus vertinimus dėl veikėjų, kurie jų nuomone veikia kultūrinės diplomatijos lauke, tendencingai veikėjų sąrašė minimos ir tokios institucijos kaip Seimas, Vyriausybės kanceliarija ir Prezidento institucija. Aptariant kultūrinės diplomatijos procesą su Užsienio reikalų ministerijos atstovu, akcentuota, kad Seimas, nors ir nebūdamas tiesiogiai atsakingas už užsienio politikos formavimą, per nutarimus, kuriais tvirtinamos tam tikros kultūrinės programos, įvairūs metiniai minėjimai, skelbiami šventinių progų atminimo planai, taip prisideda prie kultūrinės diplomatijos proceso.⁹² Tyrimo metu kalbinta parlamentare pritarė tokiai nuomonei ir sutiko, kad Lietuvos Respublikos Seimas nors ir netiesiogiai, tačiau tam tikra dalimi prisideda prie kultūrinės diplomatijos formavimo.⁹³ Tiesa svarbu pažymėti, jog seimo narė vertina valstybės parlamento vaidmenį labiau kaip minimalų, pasireiškiantį nereguliariai per

---

⁸⁹ Informantas Nr. 1, interviu su autoriumi, Vilnius, 2018 balandžio 09 d. Informantas Nr. 4, interviu su autoriumi, Vilnius, 2018 balandžio 23 d. Informantas Nr. 3, interviu su autoriumi, Vilnius, 2018 balandžio 23 d.

⁹⁰ Informantas Nr. 5, interviu su autoriumi, Vilnius, 2018 balandžio 26 d. Informantas Nr. 7, interviu su autoriumi, Vilnius, 2018 balandžio 29 d.

⁹¹ Informantas Nr. 2, interviu su autoriumi, Vilnius, 2018 balandžio 16 d. Informantas Nr. 3, interviu su autoriumi, Vilnius, 2018 balandžio 23 d. Informantas Nr. 8, interviu su autoriumi, Vilnius, 2018 balandžio 29 d.

⁹² Informantas Nr. 4, interviu su autoriumi, Vilnius, 2018 balandžio 23 d.

⁹³ Informantas Nr. 6, interviu su autoriumi, Vilnius, 2018 balandžio 29 d.

parlamentinę diplomatiją ir minėtus nutarimus. Panašų vaidmenį, anot Užsienio reikalų ministerijos atstovų, atlieka ir Vyriausybės kanceliarija, o ypatingai glaudus bendradarbiavimas vyksta su šiuo metu dirbančia Valstybės įvaizdžio formavimo grupe.⁹⁴ Priešingai nei kitos institucijos, Prezidentūra nebuvo paminėta daugumos apklaustų institucijų atstovų (vienintelis Vyriausybės atstovas ją įvardija, kaip kultūrinės diplomatijos veikėją ryšium su Prezidento institucijai priskiriama užsienio politikos įgyvendinimo funkcija), tačiau pokalbio su šios institucijos atstovu buvo pažymėta, jog Prezidento institucijai priklausanti užsienio politikos formavimo funkcija natūraliai siejasi ir su kultūrine diplomatija, nors praktinis šios veiklos įgyvendinimas dažnai išlieka aukščiausio valstybės vadovo asmeninio pasirinkimo teise ir preferencija.⁹⁵

Identifikavus sąlyginai aiškų valstybės institucijų veikimą kultūrinės diplomatijos procese, svarbu pažymėti, kad labai aktyvų įgyvendinimo vaidmenį atlieka eilė skirtingų kultūros institucijų, kaip, pavyzdžiui, Nacionalinis dramos teatras, Nacionalinė biblioteka ir kt. Apie glaudžius tarpusavio santykius kultūrinės diplomatijos srityje patvirtino tiek Užsienio reikalų ministerijos atstovės, tiek vienintelė kultūros institucijos atstovė, kuri sutiko duoti interviu Lietuvos Nacionalinės bibliotekos vardu.⁹⁶ Anot šių institucijų atstovų, tokios institucijos kaip Nacionalinė biblioteka yra labai aktyvios kultūrinės diplomatijos įgyvendintojos. Lietuvos atveju, sekant kitų valstybių pavyzdžiu, politikos įgyvendintojų akimis ir remiantis pačios institucijos pozicija, tokios atminties išsaugojimo erdvės kaip biblioteka yra suvokiama kaip puiki arena, kurioje galima organizuoti aktyvią kultūrinę diplomatiją, įvairius renginius skirtingoms auditorijoms (interviu metu su Nacionalinės bibliotekos atstove akcentuotas glaudus bendradarbiavimas ne tik su Lietuvos institucijomis, tačiau ir pagrindiniais užsienio kultūrinės diplomatijos veikėjais Lietuvoje - Britų taryba, Gėtės institutu ir kitais).⁹⁷ Nors tyrimo metu nepavyko susitarti dėl pokalbių su kitų kultūros institucijų atstovais, Užsienio reikalų ministerijos atstovai patvirtino, kad būtent kultūrinės diplomatijos srityje su didžiąja dauguma institucijų ministerija palaiko labai glaudžius santykius ir vykdo daug bendrų veiklų.⁹⁸ Pakankamai lankstus kultūrinės diplomatijos kaip fenomeno traktavimas institucijose lemia ir tai, jog daugelio institucijų atstovų nuomone, nėra poreikio apibrėžti ir formalizuoti pagrindinių kultūrinės diplomatijos veikėjų sąrašo. Tarp daugumos apklaustų institucijų atstovų vyrauja nuostata, kad kultūrinė diplomatija yra organiška ir ne visada nuo institucijų priklausoma veikla. Pažymėta, jog kultūrinėje diplomatioje ne visada svarbiausias vaidmuo atitinka aiškiai apibrėžtam, struktūruotam institucijų tinklui, priešingai, Lietuvoje atveju labai dažnai kultūrinė diplomatija yra paremta

---

⁹⁴ Informantas Nr. 1, interviu su autoriumi, Vilnius, 2018 balandžio 09 d. Informantas Nr. 4, interviu su autoriumi, Vilnius, 2018 balandžio 23 d.

⁹⁵ Informantas Nr. 2, interviu su autoriumi, Vilnius, 2018 balandžio 16 d.

⁹⁶ Informantas Nr. 1, interviu su autoriumi, Vilnius, 2018 balandžio 09 d. Informantas Nr. 4, interviu su autoriumi, Vilnius, 2018 balandžio 23 d. Informantas Nr. 8, interviu su autoriumi, Vilnius, 2018 balandžio 29 d.

⁹⁷ Informantas Nr. 8, interviu su autoriumi, Vilnius, 2018 balandžio 29 d.

⁹⁸ Informantas Nr. 4, interviu su autoriumi, Vilnius, 2018 balandžio 26 d.

įvairiomis privačiomis kultūros ir politikos institucijų iniciatyvomis, dažnai pavieniai kultūriniai projektai yra vykdomi individų, privačių mecenatų.

Apibendrinant glaustai apžvelgtą Lietuvos kultūrinės diplomatijos veikėjų spektrą, susiduriama su ta pačia problematika, kaip ir proceso analizės atveju. Gauti atsakymai iš pusiau struktūruotų interviu su pagrindinių kultūrinės diplomatijos institucijų atstovais dar kartą patvirtinta, jog Lietuvos atveju dabartinis kultūrinės diplomatijos procesas veikia tarpinstitucinio tinklo principu. Šis tinklas apima visas pagrindines institucijas, kurios formuoja ir įgyvendina kultūros ir užsienio politiką, t. y. Kultūros ir Užsienio reikalų ministerijos, Vyriausybės kanceliarija, Prezidentūra, Seimas ir kitos joms pavaldžios įstaigos ar jų tinklai (diplomatinių atstovybių ir kultūros atašė tinklai). Svarbu pažymėti ir tai, kad šiame tinkle veikia ir daug skirtingų kultūros institucijų ir įstaigų, deja, turint galimybę apklausti tik vienos įstaigos atstovę, plačiau nekvestionuojamas šių įstaigų veikimo rolė kultūrinės diplomatijos procese. Vienas svarbiausių minėto institucijų tinklo veikimo aspektų yra *ad hoc* tarpinstitucinis bendradarbiavimas. Nors Užsienio reikalų ministerija jau yra pradėjusi procesus, kurių eigoje numatoma į kultūrinę diplomatiją įterpti daugiau struktūros ir formalizuoti procesą, šiandien kultūrinės diplomatijos laukas yra ganėtinai savarankiškai ir organiškai veikiantis procesas. Tai lemia ir platų kultūrinės diplomatijos veikėjų tinklo egzistavimą. Centrinė institucinė kultūrinės diplomatijos ašis Lietuvoje yra Užsienio reikalų ministerija su savo diplomatinių atstovybių tinklu. Šis tinklas neveikia vakuume - egzistuoja reguliarus ir efektyvus bendradarbiavimas su kitomis į kultūrinę diplomatiją įsijungiančiomis institucijomis iš kultūros ir valstybinio sektoriaus, plačiai paplitęs bendradarbiavimas su įvairiais privačiais kultūros veikėjais ir mecenatais. Lietuvos kultūrinės diplomatijos institucinei sąrangai tinkamiausias apibūdinimas yra tarpinstitucinės tinklas, kuris veikia ta pačia logika, kuri yra būdinga jau pirmoje šio darbo dalyje aptartai liberalistinei kultūrinės diplomatijos sampratai, kurioje valstybės institucijos net ir užimdamos centrinį vaidmenį politikos formavime yra žymiai priklausomos ir nuo kitų - kultūros ir privataus sektorių veikėjų.

3.3. Kultūrinės diplomatijos turinys

Tyrimo metu apžvelgti oficialūs institucijų dokumentai konkrečiai neapibrėžia, kas gali būti laikoma kultūrine diplomatija iš jos turinio perspektyvos. Remiantis Užsienio reikalų ministerijos strateginiais veiklos planais, kultūrinės diplomatijos veikla yra traktuojama kaip įvairūs kultūriniai renginiai organizuojami pačioje ministerijoje ir 57 Lietuvos diplomatinėse atstovybėse. Ieškant viešai prieinamos informacijos apie šiuos renginius ir jų turinį, sunku rasti detalesnių aprašymų ir ataskaitų. Įprastai tokio pobūdžio renginiai yra anonsuojami užsienio valstybių spaudoje ir kitose informacijos šaltiniuose. Renginiams įvykus, priklausomai nuo jų masto ir sėkmės, apie juos paskelbiama pranešimo spaudai formatu oficialioje Užsienio reikalų ministerijos interneto svetainėje. Kadangi šio darbo tikslas nėra orientuotas į kultūrinę diplomatija laikomų renginių analizę, šio tyrimo autoriaus

nuomone nėra naudinga vertinti pavienius renginius, vietoje to, yra tikslinga ir pakankama tyrimo rėmuose tik glaustai apžvelgti šių renginių specifiką ir formatą.

Naudingiausiu informacijos šaltiniu, kuriame atsispindi kultūrinės diplomatijos turinys yra įvairios ministerijos pateikiamos jos veiklos ataskaitos. Užsienio reikalų ministerijos atveju, šie veiklos ataskaitos dokumentai dažniausiai nedetalizuoja, kokio pobūdžio renginiai yra vykdomi kultūrinės diplomatijos kontekste. Pradedant 2012 metų veiklos ataskaita ir baigiant praėjusių, 2018 metų, ataskaita, tendencingai visuose tokio pobūdžio dokumentuose bent maža dalimi yra užsiminama apie vykdytas kultūrinės diplomatijos programas ir jų turinį. Dažniausiai tai keliais sakiniais pateikiamos išvados apie tai, kas buvo įvykdyta, akcentuojant kiekybinį kultūrinių renginių rodiklį. Remiantis viešai prieinamomis ataskaitomis, per pastaruosius 7 metus išnaudodama savo diplomatinį atstovybių tinklą, Užsienio reikalų ministerija įvykdė daugiau nei 700 įvairaus formato kultūrinės diplomatijos renginių (žr. žemiau lentelė Nr. 2 „Užsienio reikalų ministerijos suorganizuotos kultūrinės diplomatijos veiklos, 2012 - 2018 m. laikotarpiu”).

Metai	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Įgyvendintos veiklos	95	89	116	141	110	11	175

Lentelė Nr. 2. Užsienio reikalų ministerijos suorganizuotos kultūrinės diplomatijos veiklos, 2012-2018 m. laikotarpiu (sudaryta autoriaus).

Be šių kiekybinių veiklos rodiklių iš esmės nėra pateikiama daugiau informacijos apie pačius renginius. Tik keletoje ataskaitų galima rasti kiek daugiau informacijos apie vykdomos kultūrinės diplomatijos turinį: 2013 m. ataskaitoje minima, kad kultūrinės diplomatijos projektai apėmė įvairius lietuviškos muzikos, kino, meno, pristatymo, atmintinų datų minėjimo ir istorinės atminties renginius bei konferencijas istorinėmis temomis; 2014 m. ataskaitoje prie įvykdytų kultūrinės diplomatijos veiklų taip pat išskiriama ir Lietuvą ir jos istoriją garsinančių leidinių leidyba, pristatymas; paskutinėje, 2018 m. ataskaitoje skirtingai nuo kitų, skiriama kiek daugiau dėmesio svarbiausiems kultūrinės diplomatijos projektams - bendros Baltijos šalių šimtmečių pristatymo projektai (pvz. jungtiniai trišaliai šventiniai koncertai Ukrainoje, Ispanijoje), aprašoma keliuose JAV miestuose eksponuota menininko Ray Bartkaus instaliacija „Sodai”.⁹⁹ Nors ši viešai pateikiama informacijai pilnai neatskleidžia viso spektro veiklų, kurios ministerijoje yra laikomos kultūrinės diplomatijos dalimi, akivaizdu, kad didžioji dalis įvairių kultūrinių praktikų yra naudojama, kaip kultūrinės diplomatijos instrumentai.

⁹⁹ LR UŽSIENIO REIKALŲ MINISTERIJA. *2013 Metų veiklos ataskaita: 2014 m. vasario 27 d.*, 30. [interaktyvus] [Žiūrėta 2019 04 20] Prieiga per: <https://urm.lt/default/lt/veikla/veiklos-ataskaita>. LR UŽSIENIO REIKALŲ MINISTERIJA. *2014 Metų veiklos ataskaita: 2015 m. vasario 27 d.*, 48. [interaktyvus] [Žiūrėta 2019 04 20] Prieiga per: <https://urm.lt/default/lt/veikla/veiklos-ataskaita>. LR UŽSIENIO REIKALŲ MINISTERIJA. *2018 Metų veiklos ataskaita: 2019 m. kovo 1 d.*, 28. [interaktyvus] [Žiūrėta 2019 04 20] Prieiga per: <https://urm.lt/default/lt/veikla/veiklos-ataskaita>.

Pusiau struktūruotų interviu metu surinkta informacija patvirtina tas pačias kultūrinės diplomatijos turinio tendencijas. Anot abiejų interviu metu Užsienio reikalų ministerijos atstovų, dažniausiai praktikoje pasitaikančios kultūrinės diplomatijos veiklos yra įvairios parodos, gastronominiai pristatymai, lietuvių atlikėjų koncertai, lietuviškų knygų vertimų pristatymai, filmų peržiūros, dalyvavimas ir valstybės pristatymo kampanijų organizavimas įvairiuose tarptautiniuose renginiuose ir mugėse, įvairių sričių ekspertų mainai.¹⁰⁰ Tokios kultūrinės veiklos iš esmės nesiskiria savo forma ir turiniu nuo tų, kurias vykdo kultūros atašė įgyvendindami jiems priskirtą kultūros sklaidos užsienyje funkciją. Dėl šios priežastis kalbinti ekspertai pažymi tam tikrus iššūkius kylančius su kultūrinės diplomatijos veikla. Pirmiausia, vykdant platų spektrą įvairių kultūrinių veiklų yra sunku nubrėžti apčiuopiamą liniją tarp to, kas gali ir kas negali būti laikoma kultūrinės diplomatijos objektu. Dar daugiau, anksčiau analizuotame Lietuvos kultūrinės diplomatijos procesui būdingas tik ribotas kultūrinės diplomatijos instrumentinio potencialo išnaudojimas - jau aptarta, kad dauguma kultūrinės diplomatijos veiklų dažnai tampa įvairių minėjimų ir švenčių programos dalimi arba paprasčiausiai yra veikla susijusi su kultūros eksportu.

Šią problemą pastebi ir kitų institucijų atstovai, pavyzdžiui, kalbintas Vyriausybės atstovas indikuoja, kad dauguma kultūrinės diplomatijos veiklų dažniausiai remiasi kultūros eksportu, kas dažniausiai laikoma kultūros politikos srities tikslu.¹⁰¹ Papildomu iššūkiu tampa ir tiesioginių sąsajų trūkumas tarp vykdomų kultūrinių veiklų ir konkrečių užsienio politikos tikslų. Šiai dienai vykdomos kultūrinės diplomatijos dažniausiai aprėpia tik valstybės įvaizdžio formavimo ir žinomumo didinimo dėmesį. Kaip teigia dalis apklaustų politikos formuotojų, vykdoma kultūrinė diplomatija yra organiška ir ne visada būna suderinta su užsibrėžtais valstybės užsienio tikslais.¹⁰² Tokia situacija tendencingai atskleidžia jau aptartus kultūrinės diplomatijos proceso iššūkius. Lietuvos kultūrinė diplomatija pradedant procesu ir baigiant transliuojamu turiniu stokoja bendros strategijos ir ilgalaikio planavimo. Dauguma skirtingų institucijų atstovų, indikuoja, kad siekiant efektyvesnės kultūrinės diplomatijos būtina aktualizuoti ją aukščiausiam politiniame lygmenyje. Nors visų kalbintų atstovų nuomone sutampa dėl analizuojamo instrumento svarbos valstybės vykdomoje politikoje, taip pat tendencingai pasigendama aiškios ir išgrynintos darbotvarkės, kurioje būtų sistemingai planuojama kultūrinės diplomatijos veikla, jos prioritetai ir tikslai.

Apibendrinant, reikia pažymėti, kad šiuo metu Užsienio reikalų ministerija yra pradėjusi procesą, kuriuo siekiama bent jau ministerijos lygmenyje parengti dokumentą, kuriame būtų įtvirtintos esminės kultūrinės diplomatijos gairės, įvardijant jos prioritetines sritis, pagrindinius

---

¹⁰⁰ Informantas Nr. 1, interviu su autoriumi, Vilnius, 2018 balandžio 09 d. Informantas Nr. 4, interviu su autoriumi, Vilnius, 2018 balandžio 23 d.

¹⁰¹ Informantas Nr. 3, interviu su autoriumi, Vilnius, 2018 balandžio 23 d.

¹⁰² Informantas Nr. 2, interviu su autoriumi, Vilnius, 2018 balandžio 16 d. Informantas Nr. 3, interviu su autoriumi, Vilnius, 2018 balandžio 23 d. Informantas Nr. 4, interviu su autoriumi, Vilnius, 2018 balandžio 23 d. Informantas Nr. 5, interviu su autoriumi, Vilnius, 2018 balandžio 26 d.

tikslus ir santykį su vykdoma užsienio politika. Tokio dokumento sukūrimas gali iš esmės padėti pradėti kultūrinės diplomatijos institucionalizavimo procesą, tačiau išeinant iš teisinio reglamentavimo ribų, kaip rodo šio tyrimo rezultatai, būtina atkreipti dėmesį ir į svarbius tarpinstitucinio bendradarbiavimo iššūkius, kylančius iš tarpinstitucinės koordinacijos trūkumo, riboto politikos formuotojų dėmesio ir neapibrėžto kultūrinės diplomatijos vaidmens institucijų kuruojamose politikos srityse. Paskutinėje šio darbo dalyje, atitrūkus nuo atliktos praktinio lygmens analizės, remiantis atliktų interviu metu surinkta ekspertų pateikta informacija, siekiama kristalizuoti galimą kultūrinės diplomatijos sampratą, kuria būtų galima vadovautis, kuriant tolimesnius institucionalizacijos postūmius Lietuvos kultūrinės diplomatijos formavimo atžvilgiu.

3.4. Konceptijos ir institucinio lygmens iššūkiai

Išsamiai išanalizuotas teisinis kultūrinės diplomatijos pagrindas ir atlikti pusiau struktūruoti interviu su svarbiausių kultūrinės diplomatijos institucijų atstovais atskleidžia esminius iššūkius pasireiškiančius ne tik instituciniame fenomeno lygmenyje, tačiau žymi ir problemas susijusias su neapibrėžta valstybės kultūrinės diplomatijos samprata. Atlikta Lietuvos kultūrinės diplomatijos proceso, veikėjų ir turinio analizė parodė, kad nors praktiniame lygmenyje yra bandoma aktyviai formuoti tikslingus procesus, šio instrumento naudojimas nėra iki galo reflektuojamas užsienio politikos formavimo kontekste. Neaiškus ir iki galo neapibrėžtas kultūrinės diplomatijos santykis su vykdoma valstybės užsienio politika kelia nemažai problemų, kurios apima skirtingus institucinius, administracinius ir koncepcinius lygmenis.

Pirmas žingsnis siekiant formuoti efektyvią kultūrinę diplomatiją turėtų sietis su aiškiu kultūrinės diplomatijos sampratos parengimu, kuriuo galėtų vadovautis visos procese dalyvaujančios institucijos ir kiti valstybinio ir kultūros sektorių veikėjai. Atlikta kultūrinės diplomatijos fenomeną reglamentuojančių dokumentų analizė nėra naudinga siekiant apibrėžti ir išgryninti dominuojančią kultūrinės diplomatijos sampratą Lietuvos užsienio politikos formavimo kontekste. Neturint teisinio pagrindo, iš kurio būtų galima interpretuoti ir nustatyti kultūrinės diplomatijos sampratą, kuri yra naudojama Lietuvos politikos formuotojų, tyrimo eigoje tapo svarbu pusiau struktūruotu interviu metu nustatyti, kokiomis nuostatomis vadovaujasi skirtingų institucijų atstovai vertindami ir bandydami apibrėžti kultūrinės diplomatijos fenomeną.

Atliekant interviu su tiksline kultūrinės diplomatijos veikėjų grupe pastebėta, kad daugumoje institucijų vyrauja panašus suvokimas apie tai, kas turėtų būti traktuojama kaip valstybės vykdoma kultūrinė diplomatija. Visi apklaustų institucijų atstovai interviu metu pabrėžė instrumentinį kultūrinės diplomatijos potencialą. Tiesa, iki galo nėra sutariama dėl šio instrumento paskirties. Dalis institucijų tai traktuoja kaip priemonę, skirtą kurti palankesnius tarpusavio santykius su kitomis

valstybėmis, didinti valstybės žinomumą ir matomumą tarptautinėje arenoje.¹⁰³ Institucijose, atsakingoms už užsienio politikos formavimą (Užsienio reikalų ministerija, Prezidentūra), kultūrinės diplomatijos potencialias yra suprantamas plačiau ir dažnai siejamas su minkštąja valstybės galia, kuri padeda ne tik stiprinti išorinį valstybės įvaizdį užsienyje, tačiau taip pat yra integrali užsienio politikos dalis - instrumentas, kuris padeda siekti konkrečių užsienio politikos tikslų.¹⁰⁴ Tarp tokių tikslų interviu metu kalbinti institucijų atstovai įvardija ir dvišalių santykių stiprinimą, naujų tarpvalstybinių koalicijų kūrimą įvairių bendrų problemų sprendimo kontekste, akcentuotas ir savito naratyvo bei vertybių skleidimas.¹⁰⁵ Nors dalis apklaustų atstovų kultūrinę diplomatiją lengvai gretina ir sieja su valstybės minkštąja galia bei epizodiškai akcentuoja įtakos plėtrą tarpvalstybinių santykių kontekste, bendrai pateikiamas įsivaizdavimas yra artimesnis šio magistrinio darbo teorinėje dalyje išgrynintai „liberalistinei“ kultūrinės diplomatijos sampratai.

Apibendrinant atliktų interviu su ekspertais gautus atsakymus ir ypatingai atkreipiant dėmesį į respondentų išreikštą nuomonę apie svarbiausius elementus, kurie turėtų būti priskiriami Lietuvos kultūrinės diplomatijos sampratai, ties didžiąja dauguma aspektų, pateikti atsakymai ir vertinimai sutapo su šio darbo rėmuose pristatyta teorine „liberalistine“ kultūrinės diplomatijos samprata. Tiesa, dalis Lietuvos atvejui būdingų sisteminių elementų, apie kurios leidžia vertinti informacija aptinkama oficialiuose valstybės institucijų dokumentuose, ir dalies atstovų pasisakymas už kietesnes kultūrinės diplomatijos funkcijas nulėmė, kad institucijų atstovų strateginėje vaizduotėje matoma kultūrinės diplomatijos samprata turėtų būti tarpinis variantas tarp aptartų „realistinės“ ir „liberalistinės“ sampratų. Remiantis interviu metu surinktų ekspertų įžvalgomis, Lietuvos kultūrinei diplomatijai yra būdingi šie elementai (žr. lentelė Nr. 3 „Teorinių ir Lietuvos kultūrinės diplomatijos sampratų panašumai ir skirtumai“):

„Realistinė“ kultūrinė diplomatija	Lietuvos kultūrinė diplomatija	„Liberalistinė“ kultūrinė diplomatija
Tikslas: siekti politinių, ekonominių, diplomatinių tikslų (pragmatinis);	Tikslas/-ai: Lietuvos įvaizdžio stiprinimas ir žinomumo didinimas; tarpvalstybinių santykių gerinimas; Lietuvos interesų gynimas tarptautinėje sistemoje;	Tikslas: tarpvalstybinių santykių gerinimas, tarpusavio supratimo stiprinimas (idealistinis);
Komunikavimo kryptis: dažniau viapusė, nei dvipusė (siekis kultūriškai dominuoti);	Komunikavimo kryptis: dvipusė - praktikoje aktyviai veikiantis bendradarbiavimas tarp Lietuvos ir užsienio kultūrinės diplomatijos institucijų;	Komunikavimo kryptis: dvipusė (siekis užmegzti tarpkultūrinį dialogą);

¹⁰³ Informantas Nr. 5, interviu su autoriumi, Vilnius, 2018 balandžio 26 d. Informantas Nr. 7, interviu su autoriumi, Vilnius, 2018 balandžio 29 d.

¹⁰⁴ Informantas Nr. 4, interviu su autoriumi, Vilnius, 2018 balandžio 23 d. Informantas Nr. 2, interviu su autoriumi, Vilnius, 2018 balandžio 16 d. Informantas Nr. 3, interviu su autoriumi, Vilnius, 2018 balandžio 23 d.

¹⁰⁵ Informantas Nr. 1, interviu su autoriumi, Vilnius, 2018 balandžio 09 d. Informantas Nr. 3, interviu su autoriumi, Vilnius, 2018 balandžio 23 d.

Turinys: visos kultūrinės praktikos (kurios naudingos siekiamiems tikslams pasiekti; kontroliuojama kultūrinės diplomatijos tinklui priklausančių institucijų);	Turinys: daug skirtingų kultūrinių praktikų (ne visada turinčių aiškius politinius tikslus), organiška turinio sklaida, už kurią atsakingos ne tik institucinės valstybės, tačiau ir privatūs veikėjai;	Turinys: visos kultūrinės praktikos (nepriklausomai nuo institucijų dalyvavimo kultūrinės diplomatijos procese);
Iniciatyvos šaltinis: valstybės institucijos, atsakingos už politikos formavimo procesą, kitos joms pavaldžios institucijos;	Iniciatyvos šaltinis: dažniausiai valstybės institucijos, tačiau aktyvi kultūrinė diplomatija reiškiasi ir privačių iniciatyvų pagrindu;	Iniciatyvos šaltinis: institucijos ir kiti veikėjai (pvz. individualūs menininkai, kūrėjų kolektyvai, įvairios organizacijos ir t.t.);
Institucinis koordinavimas: politinės ir kultūrinės struktūros yra apjungtos aiškiais tarpusavio santykiais, egzistuoja hierarchija ir pavaldumo tinklai;	Institucinis koordinavimas: <i>ad hoc</i> principu veikiantis bendradarbiavimas; daugumos institucijų atstovai deklaruoja koordinacijos trūkumą ir institucionalizacijos poreikį;	Institucinis koordinavimas: dominuoja <i>ad hoc</i> principu veikiantys tarpinstituciniai santykiai, koordinavimas nėra institucionalizuotas;
Kultūros santykis su valstybės politika: kultūra stipriai politizuota, kultūrinėje diplomatijoje naudojamos praktikos turi aiškiais politines žinutes. Kultūra - instrumentas;	Kultūros santykis su valstybės politika: kultūra kultūrinės diplomatijos kontekste yra traktuojama kaip instrumentas, tačiau vykdoma veikla išlieka nepriklausoma ir silpnai susieta su politiniais tikslais;	Kultūros santykis su valstybės politika: kultūra ir politika gali veikti išvien, atskirai ir persidengti. Kultūra ir politikos - atskiros terpės ir kontekstai, turintys bendrų sąlyčio taškų, darančių tik ribotą įtaką vienas kito atžvilgiu;
Kultūrinės diplomatijos procesas: aiškiai apibrėžtas, institucionalizuotas.	Kultūrinės diplomatijos procesas: egzistuoja iki galo neapibrėžtas institucijų tinklas; procesas paremtas <i>ad hoc</i> tarpinstituciniu bendradarbiavimu.	Kultūrinės diplomatijos procesas: iki galo neapibrėžtas, veikia ne tik instituciniu pagrindu, instituciniai kultūrinei diplomatija būdingas <i>ad hoc</i> principas.

3 lentelė. Teorinių ir Lietuvos kultūrinės diplomatijos sampratų panašumai ir skirtumai (sudaryta autoriaus, remiantis pusiau struktūruotais interviu su institucijų atstovais).

Lyginant respondentų pateiktus atsakymus ir jų deklaruojamą sampratą su šio darbo pradžioje išvestomis teorinėmis sampratomis, matyti, kad Lietuvą būtų galima traktuoti kaip tarpinį variantą, kuriame didžioji dauguma kultūrinės diplomatijos veiklos principų yra artimesni „liberalistinei“ sampratai, tačiau kalbant apie tam tikrus iššūkius ir ypač bandant išgryninti pagrindinius tikslus, kurie turėtų būti keliami valstybės vykdomai kultūrinei diplomatijai, dalis kalbintų atstovų pasisako už didesnę instrumentalizmą ir užsienio politikos tikslų realizavimą, ne tik apsiribojant bendriniais įvaizdžio formavimo ir žinomumo siekiais. Tiesa, dauguma kalbintų atstovų sutiko, kad ambicinga kultūrinė diplomatija turi būti pagrįsta ne tik ambicingais politiniais uždaviniais, tačiau ir atitinkamu politiniu dėmesiu ir gausesniais resursais. Kaip matyti iš lentelės, nepaisant pakankamai vientiso daugumos institucijų įsivaizdavimo koncepciniu lygmeniu, kaip turėtų būti formuojama Lietuvos kultūrinė diplomatija, tiek atilikta oficialių dokumentų analizė, tiek surinkta informacija interviu metu, indikuoja, kad reali kultūrinės diplomatijos būklė susiduria su daug skirtingų institucinių ir sisteminių iššūkių ir problemų ne tik idėjiniame, tačiau ir praktiniame lygmenyje.

Apibrėžimo ir formalizuoto santykio su vykdoma užsienio politika stoka. Dauguma kalbintų institucijų atstovų kolektyviškai sutaria, kad prieš organizuojant ir keliant bet kokius ambicingus

tikslus bet kurioje politikos srityje, yra būtina nusistatyti pagrindinius tikslus, apibrėžti konkretiems instrumentams keliamus uždavinius. Dalis respondentų pasigenda formalizuoto kultūrinės diplomatijos apibrėžimo Lietuvos politiniame žodyne. Atlikta oficialių dokumentų analizė parodo, kad išties sunku iki galo išgryninti, kokia veikla turėtų būti traktuojama kaip kultūrinė diplomatija. Kultūros ir Užsienio reikalų ministerijos atstovai interviu metu akcentavo, kad šiuo metu jau yra vykdomas tam tikras proveržis - Užsienio reikalų ministerija yra atsakinga už Kultūrinės diplomatijos gairių dokumento rengimą.¹⁰⁶ Tikėtina, kad šis dokumentas yra rengiamas lokaliai ir bus orientuotas tik į Užsienio reikalų ministerijos veiklą. Krištiškai vertinant problemas su kuriomis susiduria Užsienio reikalų ministerija ir Kultūros ministerija derindamos savo veiklą kultūrinės diplomatijos ir kultūros politikos srityse, būtų labai tikslinga ir naudinga šioms gairėms skirti horizontalų institucinį dėmesį. Jose turėtų būti įtvirtinti ne tik Užsienio reikalų ministerijai aktualūs kultūrinės diplomatijos proceso aspektai, tačiau užfiksuotas ir aiškesnis kultūrinės diplomatijos santykis su pirmiausia Kultūros ministerijos vykdoma veikla kultūros politikos srityje bei išgrynintas instrumento vaidmuo Užsienio reikalų ministerijos vykdomoje užsienio politikoje. Šiai dienai, kultūrinė diplomatija vis dar išlieka instrumentu dažniau naudojamu šventinėse kampanijose arba kultūros eksporto veiklose, tuo tarpu konkreti sąsaja su užsienio politikos tikslais yra paviršutiniška arba išvis neegzistuoja. Kaip pažymi dalis kalbintų institucijų atstovų, Užsienio reikalų ministerija privalo užimti lyderystę vykdomos kultūrinės diplomatijos atžvilgiu, tačiau būtinai turi išnaudoti intelektualinius resursus ir ekspertinį patirtį priklausančią Kultūros ministerijai. Kultūros diplomatija yra svarbus sąlyčio taškas, kuriame susiduria užsienio ir kultūros politikos sritys.

Gilesnio koordinavimo poreikis. Esama kultūrinės diplomatijos institucinė sąranga yra paremta daugelio *ad hoc* principu suformuotų tarpinstitucinių bendradarbiavimo formatų. Atlikta analizė atkleidė, kad net ir turint sąlyginai panašų suvokimą apie tai, kaip turėtų būti traktuojama kultūrinė diplomatija, skirtingos institucijos tendencingai interpretuoja šį fenomeną skirtingai. Ypatingai ši problema aktuali Užsienio reikalų ir Kultūros ministerijos santykiams formuojamų politikų atžvilgiu. Tai ypač aiškiai atsispindi kultūros atašė tinklo veikloje. Prieš rengiant šį tyrimą, autorius tikslingai traktavo veikiantį tinklą, kaip vieną iš pagrindinių instrumentų, per kurį yra formuojama kultūrinė diplomatija. Atlikti interviu su Užsienio reikalų ministerijos, Kultūros ministerijos ir kultūros atašė tinklo atstovais, parodė, jog kultūros atašė veikla dažnai yra interpretuojama klaidingai dėl instituciškai susiklosčiusio dualumo - nors kultūros atašė pareigybės yra skiriamos Kultūros ministerijos ir yra jai atskaitingos, jos taip pat priklauso nuo užsienio atstovybės vadovo, t. y. Užsienio reikalų ministerijos ambasadoriaus. Nors teisiniame lygmenyje ganėtinai aiškiai atskiriama ši kultūros atašė dualistinė veikla, praktikoje, anot Kultūros ir Užsienio reikalų ministerijos,

---

¹⁰⁶ Informantas Nr. 4, interviu su autoriumi, Vilnius, 2018 balandžio 23 d.

neišvengiamai yra susiduriama su tam tikromis įtampomis, kurios kyla dėl skirtingų institucijų keliamiems skirtingiems tikslams vienam valstybės tarnautojui. Dauguma kalbintų atstovų akcentavo poreikį glaudžiau koordinuoti skirtingoms institucijoms, vykdančioms kultūrinę diplomatiją, tačiau pagrindinis dėmesys turėtų būti tikslingai nukreiptas į Kultūros ir Užsienio reikalų ministerijos glaudesnę bendradarbiavimą. Šiandien išgrynintos kultūros tarptautiškumo politikos koncepcijos pagrindu jau veikia tarpinstitucinė integruoto valdymo grupė, kuri suburia ne tik minėtų ministerijų aukšto rango pareigūnus, tačiau ir kitus kultūros politikos ekspertus. Šis formatas gali būti efektyviai išnaudojamas ne tik kultūros tarptautiškumo politikos klausimams spręsti, tačiau taip pat tapti darbo grupe, kurioje būtų formuojama ir aptariama kultūrinės diplomatijos darbotvarkė. Pagal poreikį, šios grupės formatas galėtų adaptuotis ir įtraukti kitus kultūrinės diplomatijos veikėjus. Vis dėlto, užtikrinant efektyvų koordinavimą, šis principas turi būti įtvirtintas kažkoku teisiniu pagrindu, pavyzdžiui, rengiamose Kultūrinės diplomatijos gairėse.

Resursai ir strateginis dėmuo. Paprašius daugumo apklaustų institucijų atstovų įvardinti pagrindinius iššūkius, kylančius formuojant kultūrinę diplomatiją, be koordinacijos stokos ir tikslingo planavimo, dažniausiai minimas žymus finansinių ir žmogiškųjų resursų trūkumas. Nors atliktas tyrimas atskleidė, jog didžioji dauguma institucijų tendencingai vertina kultūrinės diplomatijos svarbą valstybės formuojamų politikų kontekste, taip pat pabrėžta, jog žymi dalis institucinių ir praktinių iššūkių kyla būtent dėl ribotų resursų. Resursų klausimas yra aktualus daugeliui skirtingų politikos sričių, tad sunku kalbėti apie efektyvaus sprendimo paieškas žinant nuolat kintančią politikos sričių finansavimo dinamiką. Išėjimi dauguma kalbintų ekspertų mato didesnio politinio dėmesio svarbą kultūrinės diplomatijos procese. Kaip pažymi Užsienio reikalų ministerijos atstovas, kultūrinė diplomatija nebus efektyvi kol veiks principu iš “apačios į viršų”.¹⁰⁷ Politiniame, institucijų vadovų lygmenyje pasigendama aiškios pozicijos vykdomos kultūrinės diplomatijos atžvilgiu. Tiesa, dalis atstovų sutinka, kad tokie strateginiai postūmiai ir pokyčiai gali tapti iššūkiu būtent dėl kultūrinės diplomatijos specifikos. Tai praktika, kuri politikos srityje trumpuoju laikotarpiu neatneša apčiuopiamos naudos. Šiame darbe jau aptartas kultūrinės diplomatijos vertinimo aspektas taip pat kelia daug iššūkių, siekiant argumentuoti kultūrinės diplomatijos vertę užsienio politikos kontekste. Sprendžiant šį sisteminių iššūkių, tiksliausia pradėti nuo anksčiau minėtų apibrėžimo ir formalizuotos sistemos sukūrimo. Užsienio reikalų ministerija jau yra pradėjusi tam tikrą proveržį ruošiant tam tikras nuostatas, kurio bus įtvirtintos rengiamose gairėse. Savu ruožtu, Kultūros ministerija taip pat yra gerokai pasistūmėjusi savo kultūros tarptautiškumo institucionalizacijos procese. Šioms institucijoms užmezgus glaudžius santykius aukščiausiu lygmeniu ir parodžius lyderystę, būtų galima kultūrinei diplomatijai suteikti ir strateginę vertę, kuri politikos

---

¹⁰⁷ Informantas Nr. 4, interviu su autoriumi, Vilnius, 2018 balandžio 23 d.

įgyvendintojams jau dabar yra akivaizdi. Didesnis ministerijų vadovybių dėmesys kultūrinei diplomatijai gali užtikrinti ne tik lengvesnę prieigą prie didesnių resursų, tačiau taip pat perkelti fenomeno institucionalizaciją į kitą fazę, kurioje būtų galima užsiimti kultūrinės diplomatijos institucine plėtra ir esamos sąrangos reformavimu.

Dauguma aptartų iššūkių ir problemų dažnai yra tiesiogiai saistoma su valstybės dydžiu. Centruojant valstybės institucijų atstovų pateiktus atsakymus, pateiktus interviu metu, ryškėja tendencinga nuostata dėl tiesioginio turimų resursų ir institucinio dėmesio kultūrinei diplomatijai koreliavimo. Turint ribotus žmogiškuosius ir finansinius resursus, vykdoma kultūrinė diplomatija yra tampriai priklausoma nuo individo, dirbančios srityje, asmeninių savybių ir lyderystės. Savu ruožtu, instituciniame lygmenyje dominuoja aktyvus, tačiau neapibrėžtas ir momentinis tarpinstitucinis bendradarbiavimas. Akivaizdu, kad valstybės institucijų atstovai puikiai reflektuota kultūrinės diplomatijos reikšmę valstybės vykdomo politikų atžvilgiu. Paprašyti pateikti savo kultūrinės diplomatijos apibrėžimus ir sudėti akcentus ant svarbiausių elementų, institucijų veikėjai pateikė išsamią kultūrinės diplomatijos koncepciją, kurią galima laikyti mišria, teoriniame lygmenyje aptartų sampratų, versija. Nepaisant to, ambicingos teorinės koncepcijos realybe gali tapti aktyviai sprendžiant sisteminės problemas, inicijuojant permainas, kurios kultūrinės diplomatijos procesui suteiktų daugiau aiškumo, struktūros, kas vėliau galėtų tapti apčiuopiamu pagrindu institucinei šios veiklos plėtrai.

IŠVADOS

1. Išanalizavus platų kultūrinės diplomatijos tyrimų spektrą, identifikuota, kad dėl analizės objekto specifikos egzistuoja daug universalių teorinių prieigų ir tyrimų dizainų, kuriuose tyrinėjami atskiri fenomeno aspektai ir elementai. Tyrimo metu įvertinta akademinė literatūra leidžia daryti išvadą apie unifikuotos metateorinės schemos trūkumą kultūrinės diplomatijos studijų kontekste. Pirmųjų, 8-9 deš. tyrimų metu, gausiame teoriniame lauke kultūrinė diplomatija analizuota remiantis pavienėmis klasikinių (meta)teorijų prielaidomis, o peržengus XXI a. slenkstį tyrimai kreipti link naujų tarpdisciplininių bandymų, restauruoti klasikiniai teoriniai modeliai ir fokusuojamas dėmesys plačiai paplitusioms institucinei ir praktišką analizėms. Krištiškai įvertinus Lietuvos užsienio politikos formavimo proceso santykį su įgyvendinama kultūrine diplomatija, apsiribota uždara institucine fenomeno analize, kurioje svarbiausiais vertinimo kriterijais tapo faktinė fenomeno būklė politikos procesų kontekste ir pozicija valstybės politikos formuotojų ir įgyvendintojų strateginėje vaizduotėje, nustatant fenomeno padėtį formuojamos užsienio politikos atžvilgiu. Nuoseklus pagrindinių kultūrinės diplomatijos elementų išvedimas iš svarbiausių teorinių darbų padėjo išgryninti dvi teoriniame lauke dominuojančias fenomeno sampratas. Pristatyti teorinių sampratų skirtumai buvo panaudoti kaip vertinimo skalė, padėjusi identifikuoti Lietuvoje atvejo situaciją ir įvertinti svarbiausius fenomeno aspektus.

2. Įvertinus Lietuvos kultūrinės diplomatijos procesui būdingus principus, priimtos pagrindinės išvados:

- valstybės institucijų vykdoma kultūrinė diplomatija veikia teisinio reglamentavimo vakuume: svarbiausiuose politikos formavimo dokumentuose kultūrinės diplomatijos samprata nėra išplėtotą, trūksta konkretaus apibrėžimo, nėra išgrynintas fenomeno santykis su vykdoma užsienio politika;

- praktikoje veikiantis kultūrinės diplomatijos modelis nėra aiškiai struktūruotas ir nuoseklus: vykdomos veiklos kontekste egzistuojantys tarpinstituciniai santykiai grindžiami momentiniu, neinstitucionalizuotu bendradarbiavimu ir *ad hoc* principu organizuojamų bendrų veiklų pagrindu;

- Lietuvoje neturint specializuoto kultūrinės diplomatijos institucijų tinklo veikiama priklausomai nuo turimų resursų - į procesą įtraukiami visi suinteresuoti veikėjai iš valstybės ir kultūros sektorių;

- procedūriniu atžvilgiu, ministerijos lygmeniu egzistuoja nerašytinės veiklų schemas, kultūrinė diplomatija organizuojama organiškai, nesivadovaujant platesnės apimties strategijomis, vykdoma kultūrinė veikla ne visada turi tiesioginį ryšį su formuojamos užsienio politikos kontekstu;

- procesas stipriai priklausomas nuo asmeninio politikos formuotojų santykio su fenomenu ir jo vertinimu. Kultūrinei diplomatijai būdingas neapibrėžtumas ir sunkiai apčiuopiamas

veiksmingumas dažnai tampa pagrindiniu argumentu, dėl kurio politikos formuotojai ignoruoja fenomeno panaudojimo galimybes praktiniame lygmenyje.

Atliktas Lietuvos kultūrinės diplomatijos proceso vertinimas iš dalies leidžia paneigti pirmąjį tyrimo prielaidą - Lietuvos kultūrinė diplomatija nėra vykdoma institucinių interesų kolizijoje, priešingai, esamas teisinis reglamentavimas ir praktiškai vykdoma veikla žymi neišvystytą procesą, kuris turi tik paviršutinį ryšį su vykdoma valstybės užsienio politika. Lietuvos kultūrinė diplomatija labiau primena institucinę rutiną, *ad hoc* principu organizuojamą veiklą. Įrankio, tikslingai naudojamo užsienio politikos tikslams pasiekti apraiškos yra labai ribotos ir menkos, apsiribojama tik kultūrinės veiklos nauda formuojant valstybės įvaizdį užsienyje.

3. Atliktas tyrimas leidžia nubrėžti tik ribotą kultūrinės diplomatijos institucijų žemėlapi. Pagrindiniai kultūrinės diplomatijos veikėjai yra Užsienio reikalų ir Kultūros ministerijos kartu su savo šakinėmis institucijomis ir įstaigomis. Procese aktyviai dalyvauja ir kitos pagrindinės valstybės užsienio politiką formuojančios institucijos, t. y. Prezidento institucija ir Vyriausybė bei svarbiausi kultūros sektoriaus veikėjai. Sistemingos struktūros nebuvimas ir *ad hoc* principu grindžiamas bendradarbiavimas neleidžia apibrėžti institucinio žemėlapio ribų. Kultūrinės diplomatijos lauke dirbančios institucijos veikia nekoordinuotai, dažnai apsiribojant lokaline kultūrine veikla, kuri tiesiogiai siejasi su konkrečios institucijos įgyvendinama politikos sritimi.

4. Išsami oficialių valstybės institucijų dokumentų analizė atskleidė, kad kultūrinės diplomatijos turinys turi nežymius skirtumus nuo veiklų vykdomų kultūros tarptautiškumo politikos srityje ir kultūros sklaidos užsienyje programose. Tyrimo metu indikuota, kad vykdant platų spektrą įvairių kultūrinių veiklų yra sunku nubrėžti apčiuopiamą liniją tarp to, kas gali ir kas negali būti laikoma kultūrinės diplomatijos objektu. Lietuvos institucijų vykdomos kultūrinės diplomatijos veiklos neturi aiškios paskirties valstybės formuojamoje užsienio politikoje, todėl turinio atžvilgiu apsiribojama bazinėmis kultūros eksporto veiklomis, kurių metu vykdomas skirtingų kultūros produktų, projektų ir veiklų transliavimas užsienio auditorijoms.

5. Atliktas Lietuvos atvejo tyrimas atskleidė, kad idėjinio ir praktinio lygmens kultūrinės diplomatijos būklė yra skirtingose pažangos fazėse. Nors praktiniame lygmenyje susiduriama su prastai koordinuota, *ad hoc* principu veikiančia tarpinstitucine proceso sąranga, politikos formuotojų ir įgyvendintojų strateginėje vaizduotėje vyrauja artikuliuota Lietuvos kultūrinės diplomatijos vizija.

Tyrimo metu atlikti interviu, leidžia daryti išvadą, jog politikos formuotojai kultūrinę diplomatiją identifikuoja, kaip realų instrumentą užsienio politikos tikslams pasiekti, veikiantį dviem kryptimis ir turintį potencialą pasiekti realius valstybės interesus ir politinius tikslus tarpvalstybinių santykių kontekste. Politikos įgyvendintojų naudojamas žodynas ir įvardijami fenomeno elementai, diktuoja apie puikų fenomeno įsisąmoninimą ir reflektavimą strateginio planavimo kontekste. Pagrindiniai Lietuvos kultūrinės diplomatijos institucijų atstovai yra įgalūs ne tik išsamiai apibrėžti

kultūrinės diplomatijos sampratą, tačiau puikiai orientuojasi ir su fenomenu besiribojančių *minkštosios galios* ir viešosios diplomatijos sampratų dichotomijose.

Nepaisant ambicingos institucijų atstovų pateikiamos kultūrinės diplomatijos koncepcijos, praktiniame lygmenyje susiduriama su gausa įvairių problemų. Vienu iš pagrindinių iššūkių tampa institucijų neįgalumas susieti kultūrinę diplomatiją su vykdoma užsienio politika. Tik labai maža dalis kultūrinės diplomatijos veiklos yra praktikoje susieta su konkrečia politine darbotvarke, vietoj to apsiribojama įvairiomis komunikacinėmis kampanijomis įvairių progų iš švenčių metu arba nukrypstama į veiklą, kurią tikslingiau vertinti kultūros eksportu. Didieji iššūkiai, kylantys Lietuvos kultūrinei diplomatijai, yra taip pat tiesiogiai susieti su institucinės lyderystės trūkumu, politinio-strateginio dėmesio stoka atsakingų institucijų vadovybėse (išvirstančiu į resursų stygių), tarpinstitucinės koordinacijos nebuvimu.

Tyrimo metu vertintos politikos formuotojų nuostatos kultūrinės diplomatijos atžvilgiu parodo, kad institucijas sąlyginai vienija aiškus kultūrinės diplomatijos suvokimas ir bendra koncepcija. Čia iš dalies paneigiama antroji tyrimo prielaida - nors šio darbo autorius pripažįsta indikavęs kultūrinės diplomatijos strategijos trūkumą, idėjiniame lygmenyje matoma labai aiški kultūrinės diplomatijos vizija ir paskirtis, tačiau šie tikslai yra apriboti praktinio lygmens iššūkių ir problemų.

LITERATŪROS IR ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

1. Literatūra:

- 1) Carrijo, Fabbriico, „A Theoretical and Methodological Proposal in Cultural Diplomacy Analysis. The case of the Brazilian Cultural Centre in Barcelona (2003-2013).” Doktoro disertacija, Barselonos universitetas, 2016.
- 2) Clarke, David, „Theorising the role of cultural products in cultural diplomacy from a Cultural Studies perspective.”, *International Journal of Cultural Policy*, 22(2), 2016.
- 3) Cummings, Milton C., *Cultural Diplomacy and the United States Government: A Survey*, Centre for Arts and Culture, 2003.
- 4) Gilbao, Eytan, „Searching for a Theory of Public Diplomacy.”, *The Annals of the American Academy*, 2008.
- 5) Hendrikson, Alan. K., „Facing Across Borders: The Diplomacy of Voisinage”, *International Political Science Review*, 21(2), 2000.
- 6) Ichijo, Atsuko, „Cultural diplomacy in the contemporary United Kingdom: the case of the British Council.” Kn. Martina Topic ir Sinisa Rodin (sud.), *Cultural Diplomacy and Cultural Imperialism: European perspective(s)*. Peter Lang, 2012.
- 7) Iriye, Akira, *Cultural internationalism and World order*, Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1997.
- 8) Kaya, Ayhan ir Tecmen, Aysen, „The Role of Yunus Emre Cultural Centres in Turkish Cultural Diplomacy.” Kn. Martina Topic ir Sinisa Rodin (sud.), *Cultural Diplomacy and Cultural Imperialism: European perspective(s)*. Peter Lang, 2012.
- 9) Kefalaki, Margarita, „Cultural imperialism and Cultural communication: Example of France and Corsica” Kn. Martina Topic ir Sinisa Rodin (sud.), *Cultural Diplomacy and Cultural Imperialism: European perspective(s)*. Peter Lang, 2012.
- 10) Leonard, M., *Why Europe will run 21st century*. Fourth Estate, 2005.
- 11) Mark, Simon, „Rethinking cultural diplomacy: The cultural diplomacy of New Zealand, the Canadian Federation and Quebec.” *Political Science*, 62(1), 2010.
- 12) Mark, Simon, *A Greater Role for Cultural Diplomacy*. Netherlands Institute of International Relations, 2009.
- 13) Mark, Simon, „A Comparative Study of the Cultural Diplomacy of Canada, New Zealand and India.” Doktoro disertacija, Auklando universitetas, 2008.
- 14) Mitchell, John M., *International Cultural Relations*, Allen & Unwin, 1986.
- 15) Mulcahy, Kevin V, „Cultural Diplomacy and the Exchange Programs: 1938-1978.” *The Journal of Arts Management, Law and Society*, 29(1), 1999.

- 16) Ninkovich, Frank A., *The Diplomacy of Ideas: US Foreign Policy and Cultural Relations 1938–1950*, Cambridge: Cambridge University Press, 1981.
- 17) Nisbett, Melissa, „New perspectives on instrumentalism: an empirical study of cultural diplomacy.”, *International Journal of Cultural Relations*, 19(5), 2013.
- 18) Nye, Joseph S., *Bound to Lead: The Changing Nature of American Power*, Basic Books, 1990.
- 19) Nye, Joseph S., *Power in the Global Information Age: From Realism to Globalization*, Routledge, 2004.
- 20) Nye, Joseph S., „Soft Power.” *Foreign Policy*, 80, 1990.
- 21) Nye, Joseph S., „Soft Power and American Foreign Policy.” *Political Science Quarterly*, 119(2), 2004.
- 22) Nye, Joseph. S., *The Paradox of American Power: Why The World’s Only Superpower Can’t Go It Alone*. Oxford: Oxford University Press, 2002.
- 23) Nye, Joseph. S., *The Powers to Lead*. Oxford: Oxford University Press, 2008.
- 24) Pamment, James, *New Public Diplomacy in the 21st Century a Comparative Study of Policy and Practice*, Routledge, 2012.
- 25) Rosenberg, Justin, „International Relations in the prison of Political Science.” *International Relations*, 30(2), 2016.
- 26) Richmond, Yale, *Cultural Exchange and the Cold War*, Pennsylvania State University Press, 2003.
- 27) Sablosky, Juliet, *Recent Trends in Department of State Support for Cultural Diplomacy: 1993-2002*. Centre of Arts and Culture, 2005.
- 28) Sablosky, Juliet A., „Reinvention, Reorganization, Retreat: American Cultural Diplomacy at Century's End, 1978-1998.”, *The Journal of Arts Management, Law and Society*, 29(1), 1999.
- 29) Ieva Gajauskaitė, „Kultūrinė diplomatija ir dvišalio Lietuvos ir Lenkijos bendradarbiavimo patirtys.”, *Politikos mokslų Almanachas*, 18, 2015.
- 30) Sakellariou, Alexandros, „Greek Orthodox Church’s public discourse: Balancing between cultural hegemony and cultural diplomacy.” Kn. Martina Topic ir Sinisa Rodin (sud.), *Cultural Diplomacy and Cultural Imperialism: European perspective(s)*. Peter Lang, 2012.
- 31) Sablosky, Juliet A., „Reinvention, Reorganization, Retreat: American Cultural Diplomacy at Century's End, 1978-1998.” *The Journal of Arts Management, Law and Society*, 29(1), 1999.
- 32) Saunders, Frances S., *The Cultural Cold War: The CIA and the World of Arts and Letters*, The New Press, 1999.
- 33) Schneider, Cynthia P., „Cultural Diplomacy: Hard to Define, but You'd Know It If You Saw It.”, *The Brown Journal of World Affairs*, 13(2), 2006.

- 34) Schneider, Cynthia P., „Culture Communicates: US Diplomacy That Works.” Kn. Jan Melissen (sud.), *The New Public Diplomacy: Soft Power in International Relations*. Palgrave Macmillan, 2005.
- 35) Solomon, Ty ir Brent J. Steele, „Micro-moves in International Relations theory.” *European Journal of International Relations*, 23(2), 2017.
- 36) Szekely, Miklos, „Rebuilding History: The Political Meaning of the Hungarian Historical Pavilion at the 1900 Paris Universal Exhibition.” Kn. Martina Topic ir Sinisa Rodin (sud.), *Cultural Diplomacy and Cultural Imperialism: European perspective(s)*. Peter Lang, 2012.
- 37) Villanueva, Cesar, „Theorizing cultural diplomacy all the way down: a cosmopolitan constructivist discourse from an Ibero-American perspective.”, *International Journal of Cultural Policy*, 24(5), 2018.
- 38) Advisory Committee on Cultural Diplomacy, *Cultural Diplomacy: The Linchpin of Public Diplomacy - Report of Advisory Committee on Cultural Diplomacy*, U. S. Department of State, 2005, 4.

2. Šaltiniai:

- 39) LR KULTŪROS MINISTERIJA. (2015-2017) *Metų strateginis veiklos planas: 2015 m. sausio 26 d. Nr. IV-37*, 2. [interaktyvus] [Žiūrėta 2019 04 10] Prieiga per: <https://lrkm.lrv.lt/lt/administracine-informacija/planavimo-dokumentai/strateginiai-veiklos-planai/kulturos-ministro-valdymo-sriciu-strateginiai-veiklos-planai>.
- 40) LR KULTŪROS MINISTERIJA. (2016-2018) *Metų strateginis veiklos planas: 2016 m. sausio 21 d. Nr. IV-36*, 4. [interaktyvus] [Žiūrėta 2019 04 10] Prieiga per: <https://lrkm.lrv.lt/lt/administracine-informacija/planavimo-dokumentai/strateginiai-veiklos-planai/kulturos-ministro-valdymo-sriciu-strateginiai-veiklos-planai>.
- 41) LR KULTŪROS MINISTERIJA. (2017-2019) *Metų strateginis veiklos planas: 2017 m. gegužės 10 d. Nr. IV-643*, 2. [interaktyvus] [Žiūrėta 2019 04 10] Prieiga per: <https://lrkm.lrv.lt/lt/administracine-informacija/planavimo-dokumentai/strateginiai-veiklos-planai/kulturos-ministro-valdymo-sriciu-strateginiai-veiklos-planai>.
- 42) LR KULTŪROS MINISTERIJA. (2018-2020) *Metų strateginis veiklos planas: 2018 m. vasario 21 d. Nr. IV-192*, 20. [interaktyvus] [Žiūrėta 2019 04 10] Prieiga per: <https://lrkm.lrv.lt/lt/administracine-informacija/planavimo-dokumentai/strateginiai-veiklos-planai/kulturos-ministro-valdymo-sriciu-strateginiai-veiklos-planai>.
- 43) LR KULTŪROS MINISTERIJA. *Kultūros tarptautiškumo politikos koncepcija: 2018 m. gruodžio 18 d. Nr. IV-977*, 2-3. [interaktyvus] [Žiūrėta 2019 04 12] Prieiga per: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/a0a3e11003d611e98a758703636ea610?jfwid=q8i88lp51>.
- 44) LR KULTŪROS MINISTERIJA. *Kultūros atašė darbo vadovas: 2015 m. gegužės 26 d. Nr. IV-329*, 3. [interaktyvus] [Žiūrėta 2019 04 12] Prieiga per: <https://lrkm.lrv.lt/uploads/lrkm/documents/files/Kulturos%20atase%20darbo%20vadovas.pdf>.

- 45) LR SEIMAS. *Lietuvos kultūros politikos kaitos gairės: 2010 m. birželio 30 d. Nr. XI-977* [interaktyvus] [Žiūrėta 2019 04 10]. Prieiga per: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.377620>.
- 46) LR SEIMAS. *Lietuvos Respublikos diplomatinės tarnybos įstatymas: 1998 m. gruodžio 29 d. Nr. VIII-1012, 3.* [interaktyvus] [Žiūrėta 2019 04 14] Prieiga per: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.70992/asr>.
- 47) LR UŽSIENIO REIKALŲ MINISTERIJA. (2016-2018) *Metų strateginis veiklos planas: 2016 m. sausio 13 d. Nr. V-8, 19.* [interaktyvus] [Žiūrėta 2019 04 16] Prieiga per: <https://urm.lt/default/lt/veikla/planavimo-dokumentai>.
- 48) LR UŽSIENIO REIKALŲ MINISTERIJA. (2018-2020) *Metų strateginis veiklos planas: 2018 m. sausio 5 d. Nr. V-6, 31.* [interaktyvus] [Žiūrėta 2019 04 16] Prieiga per: <https://urm.lt/default/lt/veikla/planavimo-dokumentai>.
- 49) LR UŽSIENIO REIKALŲ MINISTERIJA. (2019-2021) *Metų strateginis veiklos planas: 2019 m. vasario 12 d. Nr. V-44, 14.* [interaktyvus] [Žiūrėta 2019 04 16] Prieiga per: <https://urm.lt/default/lt/veikla/planavimo-dokumentai>.
- 50) LR UŽSIENIO REIKALŲ MINISTERIJA. *2013 Metų veiklos ataskaita: 2014 m. vasario 27 d., 30.* [interaktyvus] [Žiūrėta 2019 04 20] Prieiga per: <https://urm.lt/default/lt/veikla/veiklos-ataskaita>.
- 51) LR UŽSIENIO REIKALŲ MINISTERIJA. *2014 Metų veiklos ataskaita: 2015 m. vasario 27 d., 48.* [interaktyvus] [Žiūrėta 2019 04 20] Prieiga per: <https://urm.lt/default/lt/veikla/veiklos-ataskaita>.
- 52) LR UŽSIENIO REIKALŲ MINISTERIJA. *2018 Metų veiklos ataskaita: 2019 m. kovo 1 d., 28.* [interaktyvus] [Žiūrėta 2019 04 20] Prieiga per: <https://urm.lt/default/lt/veikla/veiklos-ataskaita>.
- 53) LR VYRIAUSYBĖ IR PRANCŪZIJOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖ. *Susitarimas dėl bendradarbiavimo kultūros, švietimo, mokslo, technologijų ir technikos srityse: 2003 m. balandžio 04 d. Nr. 30-969, 1-3.* [interaktyvus] [Žiūrėta 2019 04 14] Prieiga per: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.227663>.
- 54) Užsienio reikalų ministerija, 2004 m. veiklos ataskaita. <<https://www.urm.lt/default/lt/2004m-veiklos-ataskaita>> [Žiūrėta 2019 04 10].
- 55) Viešosios politikos ir vadybos institutas, „Lietuvos kultūros tarptautiškumo politikos formavimo ir įgyvendinimo tobulinimas. Galimybių studija.“ Vilnius: UAB PPMI Group, 2016.

PRIEDAI

Priedas Nr. 1 „Kultūros atašė tinklo sąrašas”

- 1) LR kultūros atašė Europos Sąjungoje
- 2) LR LR kultūros atašė Italijoje
- 3) LR kultūros atašė Izraelyje
- 4) LR kultūros atašė Jungtinėse Amerikos Valstijose
- 5) LR kultūros atašė Jungtinėje Karalystėje
- 6) LR kultūros atašė Lenkijoje
- 7) LR kultūros atašė Kinijoje
- 8) LR kultūros atašė Prancūzijoje
- 9) LR kultūros atašė Rusijoje
- 10) LR kultūros atašė Kaliningrade
- 11) LR kultūros atašė Švedijoje
- 12) LR kultūros atašė Ukrainoje
- 13) LR kultūros atašė Vokietijoje

PRIEDAS NR. 2

Pusiau struktūruotas interviu. Atlikta: el. paštu, 2019 04 09.

Informantas Nr. 1 Jūratė Ramoškienė / Užsienio reikalų ministerija, Komunikacijos ir kultūrinės diplomatijos departamentas, Kultūrinės diplomatijos skyrius [vedėja]

1. **Kaip Jūs manote, kas yra kultūrinė diplomatija? Kaip apibrėžtumėte šį fenomeną savais žodžiais? Kokie elementai būdingi šiam fenomenui?**

Nėra vieningo kultūrinės diplomatijos apibrėžimo – turbūt jo ir nereikia. Akivaizdu, kad jos tikslas – siekti suartėjimo, tiesti abipusio supratimo tiltus. Be abejo, kultūrinė diplomatija formuoja ir įtakoja šalies įvaizdį, bet svarbiausia jos paskirtis yra būtent siekti suartėjimo, padėti sukurti pamatus efektyviam dialogui tarp žmonių, tautų ir valstybių.

Galimi išskirti ir šiuos kultūrinei diplomatijai keliamus tikslus:

- stiprinti Lietuvos įtaką formuojant tarptautinę politinę politiką atsižvelgiant į nacionalinius interesus efektyviai naudojant kultūrą kaip tarptautinių santykių instrumentą);
- puoselėti modernios, šiuolaikiškos, sėkmingos, tolerantiškos ir kūrybingos Lietuvos įvaizdį;
- užmegzti ir vystyti stiprias kultūrinės partnerystes ir kultūrinį dialogą užsienyje;
- įamžinti, aktualizuoti Lietuvai reikšmingą kultūrinį ir istorinį paveldą, puoselėti istorinę atmintį;
- užtikrinti dviejų krypčių procesą: pristatyti savo šalį ir tuo pačių domėtis užsienio valstybių kultūros vertybėmis, stiprinti dialogą su visuomene, skatinti “people to people” kontaktus;
- įgyvendinant kultūrinės diplomatijos projektus Lietuvoje siekti aktyvesnio bendradarbiavimo su savivaldybėmis, įvairiomis nevyriausybinėmis organizacijomis ir asociacijomis, privačiais meno mecenatais.

2. **Kokios yra pagrindinės kultūrinės diplomatijos funkcijos ir tikslai?**

Viena iš pagrindinių kultūrinės diplomatijos funkcijų yra prisidėti prie Lietuvos įvaizdžio formavimo. Įvairios kultūrinės diplomatijos priemonės ir instrumentai padeda valstybėms stiprinti savo “švelniąją galią”, įtaką, reputaciją. Taip užtikrinamas pagrindas palankiems dvišaliam ir daugiašaliam bendradarbiavimui.

3. **Kas yra pagrindiniai ir svarbiausiai veikėjai Lietuvos kultūrinės diplomatijos formavimo procese? Ar galėtumėte detaliau atpasakoti kultūrinės diplomatijos formavimo procesą?**

URM kartu su 57 diplomatinėmis atstovybėmis užsienyje yra pagrindiniai veikėjai kultūrinės diplomatijos formavimo procese. Tačiau vykdant kultūrinę diplomatiją, neišvengiamai įtraukiami ir įvairūs partneriai - LR Vyriausybės kanceliarija, LR kultūros ministerija su 13 kultūros atašė tinklu, Lietuvos kultūros institutas, Lietuvos kino centras, Lietuvos kultūros taryba, “Geros valios fondas”, privatūs meno mecenatai, kultūros institucijos, menininkai.

4. **Kas yra pagrindinės Lietuvos vykdomos kultūrinės diplomatijos auditorijos? Ar yra identifikuotos specifinės auditorijos, prioritetinės valstybės?**

Auditorijų yra labai daug ir skirtingų, priklausomai nuo kultūrinių praktikų transliuojamų diplomatijos proceso metu, tai gali būti ir visuomenė, politikai, vyriausybių vadovai, išeivijos

bendruomenių atstovai, nuomonių formuotojai, kultūros institucijų atstovai, žurnalistai, politologai, sporto ir švietimo atstovai.

5. **Kas sudaro kultūrinės diplomatijos turinį? Kokios kultūrinės praktikos dažniausiai naudojamas vykdant Lietuvos kultūrinę diplomatiją? Ar galėtumėte įvardinti sėkmingiausius pavyzdžius ir paaiškinti, kodėl taip juos vertinate?**

Sunku nubrėžti liniją tarp to, kas gali ir kas negali būti laikoma kultūrinės diplomatijos objektu. Vykdomų kultūrinių projektų gausa yra labai įvairialypė - organizuojamos parodos, prisistatymų kampanijos tarptautiniuose renginiuose ir parodose, dalyvaujama knygų mugėse, koncertuose, organizuojami cikliškai pasikartojantys (pvz. Litvakų dienos Londone) renginiai ir daug kt. Renginių sėkmę dažniausiai galima išmatuoti jos lankytojų skaičiumi, matomumu užsienio ir vidaus žiniasklaidoje, platus visuomenės pasiekimas.

6. **Kokį vaidmenį Kultūrinė diplomatija atlieka Lietuvos Užsienio politikos formavimo procese? Apibrėžkite praktiškai egzistuojantį Kultūrinės diplomatijos ir Užsienio politikos santykį, pateikite pavyzdžių.**

Tiesioginį. Kultūrinė diplomatija – neatsiejama nuo strateginio planavimo, užsienio politikos tikslų ir prioritetų. Politiniai lyderiai dažnai nenori naudoti kultūrinę diplomatiją dėl to, nes su ja sunku pasiekti greitų rezultatų staigaus efekto. Kita vertus, kultūrinė diplomatija turi didelį potencialią padėti pasiekti ilgalaikių užsienio politikos tikslų, prisidedant momentinėmis akcijomis ir veiklomis per trumpą laiko tarpą. Kultūrinė diplomatija taip pat gali būti šaltiniu naujoms ir inovatyvioms idėjoms, kurios padeda rasti efektyvius ir alternatyvius sprendimus problemoms, kylantioms iš įsišaknijusių tarpvalstybinių nesutarimų. Tai taip instrumentas turinti didelį spektrą skirtingų priemonių ir ganėtinai mažai kainuojantis, neturintis didelių kaštų.

7. **Remiantis Jūsų asmenine nuomone, koks ryšys siejasi tarp kultūrinės diplomatijos, viešosios diplomatijos ir minkštosios galios. Kas skiria ir vienija šias sąvokas?**

Lygindama šias sąvokas kultūrinę diplomatiją siečiau su J. Nye tekstais ir jo pristatyta minkštosios galios samprata. Kultūrinė diplomatija iš esmės atlieka minkštosios galios funkcija, kuri pagal apibrėžimą yra valstybės gebėjimas per kultūrą, vertybes ir idėjas paveikti kitas tarptautinės sistemos dalyvius.

8. **Kaip manote, kuo skiriasi kultūrinės diplomatijos praktikos tokiose valstybėse, kaip Prancūzija ir JAV, lyginant su valstybėmis turinčiomis gerokai kuklesnę patirtį, pavyzdžiui, Lietuvą, Estiją ir kitas mažesnes valstybes?**

Finansinėmis galimybėmis.

PRIEDAS NR. 3

Pusiau struktūruotas interviu. Atlikta: pokalbis susitikus, 2019 04 16.

Informantas Nr. 2

Martynas Lukoševičius / LR Prezidento kanceliarija, Užsienio politikos grupė [prezidentės patarėjas]

Marija Dautartaitė / LR Prezidento kanceliarija, Švietimo, mokslo ir kultūros grupė [prezidentės patarėja]

1. **Kaip Jūs manote, kas yra kultūrinė diplomatija? Kaip apibrėžtumėte šį fenomeną savais žodžiais? Kokie elementai būdingi šiam fenomenui?**

[M. L.] Manau, kad kai kuriose šalyse, ypač didelėse, mes galime pakeisti tarpusavio santykius tik per kultūrą. Vykdamas aktyvią kultūrinę diplomatiją, turi būti užtikrinta efektyvi kultūros sklaida. Tai procesas, kuriame valstybės geriau viena kitą pažįsta, stiprinami tarpusavio santykiai ir suvokimas. Tai nemažą potencialą turinti instrumentas valstybės vykdomos užsienio politikos atžvilgiu.

2. **Kokios yra pagrindinės kultūrinės diplomatijos funkcijos ir tikslai?**

[M. L.] Veiklos, vadinamos kultūrine diplomatija, pagrindiniu tikslu įvardinčiau Lietuvos žinomumo ir matomumo didinimą. Šioje vietoje akcentuočiau ir suvokimą aspektą. Tokias valstybes kaip Ispaniją ir Prancūziją mes žinome ne vien iš pavadinimų - yra tam tikrų kultūrinių elementų, apie kuriuos išgirdę iškart juos susiejame su konkrečia valstybe. Lietuvos atveju, jos vykdoma kultūrinė diplomatija taip pat turėtų užtikrinti tokį kultūrinį foną, iš kurio išeinančios praktikos sukurtų kontekstą, kuriame žmonės konkrečius įvykius, objektus ir procesus gebėtų susieti su Lietuva.

3. **Kalbant apie Lietuvos vykdomą kultūrinę diplomatiją, kokius pagrindinius iššūkius ir problemas Jūs išvelgtumėte?**

[M. L.] Mano nuomone, mūsų vykdoma kultūrinė kampanija per dažnai orientuojasi į senų problemą reflektavimą. Mūsų kuriami ir kultūriškai apipavidalinimi naratyvai yra per daug kuriami pagal kažkokią priešpriešą. Mūsų transliuojamose žinutėse kartais trūksta pozityvo ir per mažai žiūrima į tai, kas aktualu šių dienų kontekste. Ką galėtų daryti geriau kultūrinėje diplomatijoje veikiantys diplomatai? Tai sekti pasaulinių kultūrinių tendencijų ir priimti inovatyvius ir modernius sprendimus. Mums labiausiai trūksta savirefleksijos.

[M. T.] Be problemų kylančių su turiniu (modernizmo stoka ir nusistovėjusių, archaiškų kampanijų gausa), matomos tam tikros tarpinstitucinės įtampos. Neturimi efektyvaus koordinavimo modelio, kuris padėtų susitarti dėl svarbiausių srities prioritetų ir tikslų. Tuo pačiu turime vengti tam tikrų institucinių apribojimų - Lietuvos kultūra yra gyva ir organiška, tad kultūrinė diplomatija taip pat turi išlikti sąlyginai organiška, nefarsuota. Iš principo mums čia, viduje, reikia aiškaus susitarimo ir suvokimas, kas yra kultūrinė diplomatija ir kam ji yra skirta. Pritarčiau kolegai, kad vienu iš svarbiausių tikslų turėtų būti mūsų valstybės žinomumo didinimas, demonstravimas, kad mes esame proaktyvūs veikėjai didžiojoje, tarptautinėje politikoje. Mūsų kita problema susieta su esamu kultūrinės diplomatijos ir kitų jai artimų sričių neapibrėžtumu, tai perteklinis įvairių sintetinių strategijų ir programų laukas, kuriame dažnai transliuojame paviršutiniškas žinutes, vis dar skiriame per daug laiko gilindamiesi ir

transliuodami tai, kas tik mums patiems yra įdomu. Reikėtų didesnę dėmesį skirti plačiau egzistuojančių tendencijoms, neatsilikti nuo vykdomų kampanijų ir temų, aptariamų pasauliniu mastu.

4. Ką įvardintumėte kaip pagrindinius veikėjus, dirbančius kultūrinės diplomatinės srityje? Ar Prezidento institucija turi savo vaidmenį šiam procese?

[M. L.] Prezidento institucijos vykdomoje veikloje galima matyti tam tikrų sąlyčio taškų su kultūrine diplomatinė. Tai dažniausiai yra tam tikras protokolinis elementas, skirtas parodyti dėmesį užsienio valstybių vadovaujantiems asmenims. Vykdoma veikla, be abejo, prisideda ir prie pačios Lietuvos viešinimo, jos kultūros parodymo aukščiausiu valstybiniu lygmeniu. Pažymėčiau ir tai, kad santykis su kultūrine diplomatinė dažnai yra labai asmeninis, jos veiklų sėkmė priklauso nuo asmeninio politikos praktiko santykio. Aukščiausiose institucijose svarbiausias dėmesys yra skiriamas vykdomoms politikos sritims, tačiau jei yra suvokiamas ir tokių kultūrinių veiklų naudingumas, jos gali būti aktyviai vykdomos siekiant užsibrėžtų politinių tikslų.

5. Kaip manote, kas yra pagrindinės Lietuvos vykdomos kultūrinės diplomatinės auditorijos? Ar yra identifikuotos specifinės auditorijos, prioritetingos valstybės?

[M. L.] Manau, kad šiai dienai mūsų kultūrinė diplomatinėje dominuoja tam tikra elitistinė tendencija - įvairios vykdomos veiklos siejasi su aukštosios kultūros transliavimu, derinant ją prie dažniausiai siauresnių kultūros ir politikos sektorių auditorijų. Ateityje matyčiau poreikį aktyviau į darbotvarkę įtraukti ir *pop* kultūrą, kuri apimtų ir įtrauktų platesnį spektrą auditorijų. Mes turime puikių *pop* kultūros pavyzdžių, kurios net dažnai neįvertintos vidaus rinkoje, yra masiškai pripažįstamos užsienyje. Tokių žinučių neištransliavimas yra naudingų galimybių pražiūrėjimas.

6. Kas sudaro kultūrinės diplomatinės turinį? Kokios kultūrinės praktikos dažniausiai naudojamos vykdomant Lietuvos kultūrinę diplomatinę? Ar galėtumėte įvardinti sėkmingiausius pavyzdžius ir paaiškinti, kodėl taip juos vertinate?

[M. T.] Lietuva vykdo daug įvairių kultūrinių veiklų užsienyje. Turime labai daug pavykusių tarptautinių fotografijos parodų, aktyviai dirbame su prioritetingomis valstybėmis. Sėkmingi projektai be abejo priklauso nuo dėmesio pritraukimo. Labai dažnai sėkmės susilaukia veiklos, kurios atsiranda iš keletos valstybių bendro intereso ir bendradarbiavimo.

7. Remiantis Jūsų asmenine nuomone, koks ryšys siejasi tarp kultūrinės diplomatinės, viešosios diplomatinės ir minkštosios galios. Kas skiria ir vienija šias sąvokas?

[M. L.] Aš asmeniškai kultūrinę diplomatinę atskiričiau nuo viešosios diplomatinės ir labiau siečiau su minkštąja galia.

8. Savo darbe atlikus teorinę analizę, susidūriau su tam tikra problema ieškant vientiso kultūrinės diplomatinės apibrėžimo, tačiau pavyko išgryninti dvi plačiausiai paplitusias fenomeno sampratas. Vienoje iš jų mes kalbama apie aiškiai struktūruotą, politiškai aktyvią ir siekiančią dominuoti kitų kultūrų atžvilgiu praktiką, tuo tarpu kita samprata kalba apie valstybių tarpusavio supratimo stiprinimą, faktinio bendradarbiavimo gerinimą, dvikryptę kultūrinę diplomatinę, veikiančią ne tik per valstybes institucijas, tačiau ir per kitas organizacijas, menininkų grupes, individus. Kuriai sampratai labiau tiktų Lietuvos vykdoma kultūrinė diplomatinė?

[M. L.] Manau skirtingais mūsų valstybės raidos laikotarpiais egzistavo skirtingas santykis. Kartais mes vis dar spaudžiame save vaduotis iš stereotipų ir istoriškai likusių kompleksų. Vykdoma veikla mes bandome kažką paneigti ar įrodyti tai, kas nesame ar nebuvo. Ateityje Lietuvai reiktų subalansuoto kultūrinės diplomatijos modelio. Viena vertus, mūsų pagrindinių tikslų turėtų išlikti tarpusavio supratimo gerinimas, gerų tarpvalstybinių santykių puoselėjimas, tačiau taip pat turime pabrėžti ir tam tikrą mūsų išskirtinumą, kurį demonstruojant per įvairias kultūrinės praktikas atsirastų kontekstas, iš kurio būtų lengva užsienio auditorijoms identifikuoti, kas yra Lietuva.

PRIEDAS NR. 4

Pusiau struktūruotas interviu. Atlikta: el. paštu, 2019 04 23.

Informantas Nr. 3 Marius Gurskas / LR Vyriausybės kanceliarija, Lietuvos įvaizdžio grupė

1. Remiantis Jūsų asmenine nuomone, kaip Jūs apibūdintumėte kultūrinę diplomatiją? Kaip apibrėžtumėte šį fenomeną savais žodžiais? Kokie elementai būdingi šiam fenomenui?

Tai svarbi viešosios diplomatijos dalis siekiant užsienio politikos tikslų. Tai šalies sociokultūrinės patirties, identiteto (ne)institucionalizuotas panaudojimas užsienio politikoje pasitelkiant skirtingas Kultūros raiškos priemones ir būdus - menininkų vizitai/mainai, kitos mainų programos, kurios skatina svetimos kultūros pažinimą, parodos/koncertai, kinas, performansai ir kt. Kultūrinei diplomatijai būdingi ją įgyvendinantys objektai (viešasis, privatus sektorius arba pavieniai žmonės), turinys, priemonės/būdai, į ką orientuota.

2. Kokios yra pagrindinės kultūrinės diplomatijos funkcijos ir tikslai?
Kultūrinė diplomatija kaip parama siekiant užsienio politikos tikslų, gerinant šalies patrauklumą ir įvaizdį. Kaip šalies vertybinis-kultūrinis pažinimas. Kaip užsienio politikos "Hard power" papildymas.

3. Kas yra pagrindiniai ir svarbiausiai veikėjai Lietuvos kultūrinės diplomatijos formavimo procese? Kokį vaidmenį kultūrinės diplomatijos procese atlieka Jūsų institucija, remiantis Jūsų asmenine patirtimi ir nuomone?

Kultūrinės diplomatijos pagrindiniai veikėjai – užsienio politikos formuotojai ir įgyvendintojai kartu su kultūros politikos formuotojais ir įgyvendintojais. (Prezidentas, Vyriausybė, URM+atstovybės, Kultūros ministerija+Kultūros institutas+kultūros atašė). Svarbūs ir eiliniai Lietuvos žmonės, kurie keliaudami, dirbdami ar studijuodami užsienyje atlieka tam tikras "pilietines kultūrinės diplomatijos veiklas"

4. Kas sudaro kultūrinės diplomatijos turinį? Kokios kultūrinės praktikos dažniausiai naudojamos vykdant Lietuvos kultūrinę diplomatiją? Ar galėtumėte įvardinti sėkmingiausius pavyzdžius ir paaiškinti, kodėl taip juos vertinate?

Įvairios kultūros raiškos formos, būdai. Dažniausiai parodos ir koncertai. Lietuvos kultūros diplomatija daugiausiai remiasi kultūros eksportu. Nėra nuoseklumo ir konkretaus suderinamumo su užsienio politikos tikslais. Kultūros diplomatijos praktika stokoja bendros strategijos ir ilgalaikio planavimo. Vienas sėkmingesnių kultūros diplomatijos veiklų - 3 Baltijos šalių bendra paroda "Baltijos šalių simbolizmo dailė" Paryžiuje D'orsay muziejuje 2018 m.

5. Teorijoje ir tam tikrų valstybių praktika dažnai teigiama, kad pagrindinis kultūrinės diplomatijos tikslas yra siekis stiprinti ir gerinti valstybės įvaizdį užsienyje, gerinti reputaciją ir didinti žinomumą. Ar manote, kad kultūrinė diplomatija gali turėti ir labiau ambicingų tikslų, pavyzdžiui, prisidėti prie konkrečios valstybės užsienio politikos tikslų pasiekimo, tapti minkštosios galios instrumentu?

Taip. JAV, Prancūzijos, Skandinavijos šalių pavyzdžiai rodo, kad kultūrinės diplomatijos veiklos ilgalaikėje perspektyvoje padėti pasiekti užsienio politikos tikslų – įgauti pasitikėjimą, palankumą ar teigiamą vertinimą siekiant užsienio politikos tikslų, Valstybės palankaus vertinimo.

6. Remiantis Jūsų asmenine nuomone, kas turėtų būti identifikuojama valstybės institucijų kaip pagrindinės auditorijos, į kurias turėtų būti nukreipta kultūrinė diplomatija? Ar įsivaizduojate kultūrinę diplomatiją kaip institucionalizuotą procesą, su aiškia darbotarke ir strategija? Ar Lietuvos valstybei toks (ne)politinis instrumentas yra reikalingas formuojant nacionalinę politiką?

Lenkija, Prancūzija, Vokietija ir kt. Šalys sėkmingai įgyvendina institucionalizuotą kultūrinę diplomatiją - yra aiškūs veikėjai, turinys, resursai, tikslai. Žinoma, prisideda ir neinstitutionalizuoti veikėjai – tų šalių piliečiai. Siekiant efektyvios kultūrinės diplomatijos – būtina aiški strategija, veikėjai ir jų paskirtis, aiškūs tarpusavio veikimo santykiai, tikslai ir uždaviniai, tiksliniai resursai. Visa tai turėtų derėti su bendru Valstybės pristatymu užsienio šalyse ir užsienio politikos tikslais.

7. Kokius pagrindinius iššūkius įvardintumėte Lietuvai bandant formuoti proaktyvią kultūrinę diplomatiją? Kas gali būti laikoma (ne)sėkmės istorijomis?

Iššūkis – tarpinstitucinis veiksmų koordinavimas, resursai, aiškių tikslų ir rodiklių apibrėžimas.

PRIEDAS NR. 5

Pusiau struktūruotas interviu. Atlikta: pokalbis susitikus, 2019 04 23.

Informantas Nr. 4 / Užsienio reikalų ministerija, Komunikacijos ir kultūrinės diplomatijos departamentas

1. **Kaip Jūs manote, kas yra kultūrinė diplomatija? Kaip apibrėžtumėte šį fenomeną savais žodžiais? Kokie elementai būdingi šiam fenomenui?**

Kultūrinės diplomatijos apibrėžimas išties yra labai problematiškas ir sudėtingas. Jam galima priskirti nemažai skirtingų sampratų ir suteikti įvairias prasmes. Mano nuomone, kultūrinė diplomatija yra valstybės minkštųjų galių instrumentas. Be abejo, minkštasias galias reikėtų suprasti gerokai platesne prasme nei vien akcentuojant kultūrinį dėmenį. Tai ir sportas, ekonominis patrauklumas investicijomis - tai visa, kas įgalina valstybę būti artimesne kitoms užsienio valstybėms.

Įvairūs kultūriniai instrumentai ir veiklos yra vienas būdų sustiprinti savo valstybės įvaizdį tarptautinėje bendruomenėje.

2. **Ką Jūs įvardintumėte kaip pagrindines kultūrinės diplomatijos funkcijas ir tikslus?**

Kaip ir minėjau, kultūrinė diplomatija yra ypatingai svarbi valstybės įvaizdžio kūrimui. Tai taip pat naudingas instrumentas skleisti tam tikrus nacionalinius idealus, puoselėti demokratines ir žmogaus teisių vertybes. Dar vienas svarbus, o kartais ir pats svarbiausias, kultūrinės diplomatijos tikslas yra draugų ieškojimas. Tai nuolatinis ir instinktyvus valstybės poreikis - reguliariai stiprinti dvišalius santykius visose srityse. Kultūra tampa puikiu santykių tiltų gerinti tarpusavio supratimą, stiprinti vienas kito pasitikėjimą. Akivaizdu, kad didžiosios valstybės gali turėti kitokių ambicijų ir tikslų, bet tai visada atsiremia į turimų resursų klausimą. Didesni resursai dažniausiai ir sąlygoja ambicingesnius kultūrinės diplomatijos tikslus.

3. Kas yra pagrindiniai ir svarbiausiai veikėjai Lietuvos kultūrinės diplomatijos formavimo procese? Ar galėtumėte detaliau atpasakoti kultūrinės diplomatijos formavimo procesą?

Įprastai veiklą siejame su įvairiais Seimo nutarimais dėl specialių minėjimo progų, įvairių metinių sukakčių paminėjimo. Neseniai pradėjome rinktis, ką mes norime kreiptis kultūrinės diplomatijos srityje, kur link vedame mūsų vykdomą kultūrinę diplomatiją.

Mūsų kultūrinės diplomatijos kryptys yra dažniausiai koordinuojamos su Kultūros ministerija. Šis derinimas vyksta įvairiais lygmenimis, įtraukiant ir politikos formuotojus ir vykdytojus. Vykdoma veikla yra priklausoma nuo Seimo nutarimų dėl įvairių progų ir metinių minėjimų. Glaudžiai bendradarbiaujame su Lietuvos Respublikos Vyriausybe dėl valstybės įvaizdžio kūrimo.

Kultūros atašė tinklas taip pat yra svarbus kultūrinės diplomatijos partneris. Tiesa dualistinė šių pareigūnų veiklos specifiška kelia tam tikrų iššūkių. Kadangi šis tinklas veikia Kultūros ministerijos numatytų tikslų srityje ir dažniausiai yra atsakingas už platesnį kultūros eksportą, plėtrą užsienyje, atašatai ne visada prisideda prie kultūrinės diplomatijos tikslų įgyvendinimo. Neapibrėžtumas kelia tam tikrų iššūkių, siekiant išnaudoti turimus atašė resursus užsienio politikos srityje.

Prie pagrindinių partnerių priskirčiau ir pagrindines kultūros įstaigas - įvairūs muziejai, bibliotekos, teatrai. Turime ypatingai glaudžius ryšius su Nacionalines Filharmonija ir Lietuvos dramos teatru.

Praktiniame lygmenyje, nors neturime patvirtintos tvarkos, veikiame pagal pakankamai išdirbtą kultūrinės diplomatijos organizavimo schemą. Diplomatinės atstovybės būdamos informuotos apie prioritetines temas, teikia savo projektų siūlymus ministerijai. Ministerija tuomet vertina ir atrenka labiausiai aktualias ir atitinkančias veiklas, kurios yra patvirtinamos viceministro nutarimu. Paskelbus patvirtintų projektų sąrašą, diplomatinės atstovybės tikslina savo pasiūlytas idėjas ir projektus, kol jiems yra suteikiamas finansavimas ir šios veiklos yra įgyvendinamos. Įgyvendinus bet kurį kultūrinį projektą ar veiklą visada atliekamas įsivertinimas, nustatant, kokio dėmesio susilaukė renginys, kokie galima rezultatai buvo pasiekti. Tam tikrais atvejais ir pati ministerija teikia pasiūlymus diplomatinėms atstovybėms organizuoti tam tikrus projektus, ryšiumi su Vilniuje užmegztais kontaktais su kultūros sektoriaus veikėjais.

4. Kas yra pagrindinės Lietuvos vykdomos kultūrinės diplomatijos auditorijos? Ar yra identifikuotos specifinės auditorijos, prioritetinės valstybės?

Užsienio reikalų ministerijos vykdoma kultūrinė diplomatija dažniausiai nėra masinė. Dėl resursų stokos dažnai kultūrinė diplomatija yra orientuojama į užsienio lietuvių bendruomenes. Dažnai įvairios vykdomos kultūrinės veiklos yra skirtos siauro rato auditorijas, kurios apima kitų šalių diplomatinį korpusą, vietos bendruomenes.

5. **Ką Jūs įvardintumėte kaip vykdomos kultūrinės diplomatinės veiklos turinį? Kokios kultūrinės praktikos dažniausiai naudojamos vykstant Lietuvos kultūrinę diplomatinę veiklą? Ar galėtumėte įvardinti sėkmingiausius pavyzdžius ir paaiškinti, kodėl taip juos vertinate?**

Pagrindinėmis kultūrinės diplomatinės veiklos veiklomis galėčiau įvardinti įvairias parodas, gastronominius pristatymus, koncertus (pavyzdžiui, kamerinius), knygų pristatymus (jų vertimus užsienio kalbomis), filmų peržiūras.

Sėkmingais pavyzdžiais tikslinga laikyti bendras tarpvalstybines iniciatyvas. Esame įgyvendinę nemažai bendrų projektų Baltijos formatu (įtraukiant Latvijos ir Estijos diplomatinės atstovybes). Darant tokio pobūdžio bendrus renginius atsiranda tarpusavio pasitikėjimas. Sukurti santykiai tokioje, viena vertus, neformalioje, „minkštosios“ diplomatinės srityje, po to gali išvirsti labai apčiuopiamu ir naudingu bendradarbiavimu sprendžiant kitus diplomatinis ar politinius klausimus.

6. **Kritiškai vertinant Lietuvos kultūrinę diplomatinę veiklą, kokius iššūkius ir kylančius sunkumus Jūs įvardintumėte?**

Be abejo, reikėtų akcentuoti finansų ir resursų problematiką. Tenka pripažinti, kad yra matomas tam tikras proveržis: šiuo metu mūsų ministerijoje ruošiamos kultūrinės diplomatinės veiklos gairės, siekiama aiškiau nusistatyti ir išgryninti savo veiklos kryptis būtent šioje srityje. Esame suinteresuoti sukurti veiksmingą kultūrinės diplomatinės veiklos modelį, kuriam būtų nustatyti aiškūs tikslai ir kryptys. Vis dėlto, tai ne visada turėtų kilti „iš apačios į viršų principu“. Tokių priemonių potencialas turi būti gerai įsisąmonintas ir aukščiausiam politiniam lygmenyje. Tokios priemonės kaip kultūrinė diplomatinė veikla turėtų būti siejamos su valstybės prioritetais ir atsiradus šio instrumento įvertinimui, būtų lengviau formuoti ir pačius veiklos principus. Didesnis politinis dėmesys gali užtikrinti ir didesnius resursus, o tada jau būtų galima pereiti prie tikslingesnių prioritetų formavimo, auditorijų pasirinkimą ir pan. Šiandien tokio dėmesio stoka yra jaučiama.

7. **Kaip įsivaizduotumėte Lietuvos kultūrinės diplomatinės veiklos ateitį? Kuria kryptimi ji turėtų būti formuojama, kas galėtų būti svarbiausi jos tikslai ir elementai?**

Lietuvos kultūrinėje diplomatinėje veikloje turėtų atsirasti daugiau struktūros, būti aiškiau apibrėžtas procesas ir atskirų veikėjų darbo pasidalinimo principas. Turint pakankamus finansinius ir žmogiškuosius resursus galima formuoti ir tikslingą užsienio politiką su visais inovatyviais instrumentais. Nemanau, kad pagrindiniu mūsų tikslu kultūrinės diplomatinės veiklos kontekste turėtų tapti kažkoks politinių tikslų forsavimas, dominuojančio naratyvo kūrimas. Mes turėtume orientuotis į dvikryptę kultūrinę diplomatinę veiklą, kuri siektų dvišalių santykių stiprinimo, geresnio tarpusavio supratimo tarpvalstybinių santykių kontekste ir naujų draugų paieškos.

PRIEDAS NR. 6

Pusiaus struktūruotas interviu. Atlikta: pokalbis telefonu, 2019 04 26.

Daiva Parulskienė / Kultūros ministerija, Profesionalios kūrybos ir tarptautiškumo politikos grupė [vyresnioji patarėja]

1. Turbūt sutiksite, kad kultūros ministerija yra dažniau siejama su kultūros (tarptautiškumo) politika, tuo tarpu kultūrinė diplomatija galimai yra kiek tolimesnis, ne tiesiogiai susijęs ministerijos veiklos baras. Ar galėtumėte plačiau pakomentuoti šią skirtį tarp kultūros (tarptautiškumo) politikos ir kultūrinės diplomatijos?

Skirtis tarp šių ir kitų panašių sąvokų geriausiai atsiveria žvelgiant į šių skirtingų veiklų tikslus. Kultūros politikos lauke yra keliami kultūros politikos tikslai, kuriuos mes formuluojame kultūros politikos lauko kontekste. Šie tikslai yra siejami su kultūros lauko paslaugų įvairovės užtikrinimu, nes būtent aktyvi tarptautinė kultūrinė veikla padeda stiprinti kultūros įvairovę. Vykstant aktyviems tarptautiniams kultūriniais procesams, kaupiama patirtis užsienyje naudinga ir Lietuvoje, keliama paslaugų kokybė. Pavyzdžiui, bibliotekų srities specialistai aktyviai bendradarbiauja tarptautiniuose tinkluose, vykdo dvišalius projektus, tokia nuosekli veikla turi įtakos bibliotekų teikiamų paslaugų kokybei. Bendrai tarptautiškumo aspektas kultūros politikoje yra ypatingai svarbus ir turintis daug pridėtinių verčių visuomenei.

Kultūros tarptautiškumas turi ir kitų politinių aspektų. Esame unikalūs savo kultūra ir jos sklaida užsienyje padeda mums įsitvirtinti daugiabalsėje pasaulio kultūrų įvairovėje platesniame globalizacijos procesų kontekste. Galima kalbėti ir apie kitus aspektus - pridėtinę vertę ekonomikai (investicijų ir eksporto skatinimas), diplomatijai (formuojamas teigiamas valstybės įvaizdis, stiprinami dvišaliai santykiai, transliuojamos tam tikros vertybės) bei socialiniams tikslams (pvz. ryšių su užsienyje gyvenančiais lietuviais stiprinimas).

Kultūrinę diplomatiją aš laikyčiau didesnio fenomeno, viešosios diplomatijos, dalimi. Kadangi kultūros laukas yra be galo platus, jos pritaikymas (užsienio) politikoje yra dažnas ir naudingas.

2. Jeigu kultūrinę diplomatiją vertiname kaip vieną iš užsienio politikos sričių - naudingą instrumentą, koks būtų jo pagrindinis tikslas ir funkcijos?

Pagrindinė skirtis tarp kultūros tarptautiškumo ir kultūrinės diplomatijos yra tai, kad kultūrinės diplomatijos tikslai yra susiję užsienio politika. Kultūrinėje diplomatijoje naudojamas kultūrinius turinys yra aiškiai apibrėžtas ir per jį yra siekiama daryti įtaką kitų valstybių suvokimui apie mus. Kultūrinio valstybių bendradarbiavimo srityje kultūra nėra instrumentas - tai pagrindinis politikos objektas, turinys, tačiau užsienio politikos kontekste ji gali ir dažnai tampa instrumentu.

3. Žiūrint iš Jūsų institucijos pozicijos, kaip Jūs vertintumėte kultūrinės diplomatijos procesą, kokį vaidmenį priskirtumėte savo institucijai šiame procese? Ką įdentifikuotumėte pagrindiniais šio proceso veikėjais?

Kadangi kultūrinė diplomatija yra užsienio politikos sritis, tad natūralu, kad svarbiausias vaidmuo šiame procese, apie kurį kalbame tenka būtent Užsienio reikalų ministerijai. Vis dėlto, net ir matant tiesioginį ryšį tarp konkrečios institucijos ir vykdomos šios srities veiklos, kultūrinei diplomatijai ir kitiems panašioms elementams (pavyzdžiui, viešajai diplomatijai) aukščiausiam politiniame lygmenyje nėra skiriama pakankamai dėmesio. Mūsų užsienio politikos formuojami šiandien iki galo nėra įvertinę kultūrinės diplomatijos nešamos naudos ir poveikio potencialo.

Tiesa, šiuo metu mes galime kalbėti apie tam tikrą progresą kultūrinės diplomatijos atžvilgiu. Tai dažniausiai stipriai priklauso nuo politiką formuojančių ir ją įgyvendinančių asmenų individualių savybių ir požiūrio į aptariamą fenomeną. Diplomatai ir kiti pareigūnai matantys pridėtinę šios srities vertę pamažu keičia esamą situaciją ir bando atkreipti didesnę dėmesį kultūrinės diplomatijos naudai. Šiandien galime pasidžiaugti matomu proveržiu - ne taip seniai Užsienio reikalų ministerijoje Informacijos ir viešųjų ryšių departamentas pakeitė savo pavadinimą į Komunikacijos ir kultūrinės diplomatijos departamentą, tai rodo augantį dėmesį užsienio politikos formuotojų šiai sričiai. Nepaisant to, nesant aiškaus kultūrinės diplomatijos pridėtinės vertės suvokimo aukščiausiam - strateginiame lygmenyje, tam nėra skiriami ir pakankami resursai, na, o tai savaime kelia nemažai iššūkių formuojant kryptingą ir efektyvią kultūrinę diplomatiją.

Manau, kad šiuo metu, Kultūros ministerija yra dažnai matoma, kaip atsakinga už šių procesų įgyvendinimą. Aš sutikčiau, kad kultūros politikos formuotojų, kultūros specialistų ir įstaigų vaidmuo yra svarbus, tačiau turėtų būti aiškiau nustatyta Užsienio reikalų ministerijos atsakomybė formuoti ir įgyvendinti šią politiką, pasitelkiant partnerystes su kultūros įstaigomis ir kultūros srities profesionalais. Tokiu pačiu principu turėtų būti vertinamos ir mūsų įstaigos bei veikiantis specialiujų (kultūros) atašė tinklas.

4. Sutinkant, kad Užsienio reikalų ministerija yra pagrindinė institucija vykdanči kultūrinę diplomatiją, o Jūs kartu savo šakinėmis institucijomis užimat partnerių rolę, kokius iššūkius ir kylančius sunkumus priskirtumėte Lietuvos kultūrinės diplomatijos procesui?

Manau, kad be didesnio dėmesio stokos aukščiausiam politikos formavimo lygmenyje, yra poreikis nuosekliau koordinuoti bendrus veiksmus. Geru pavyzdžiu galėčiau įvardinti Lietuvos kultūros tarptautiškumo politikos koncepcijos pagrindu veikiančią tarpinstitucinę integruoto valdymo grupę, sudarytą iš suinteresuotų institucijų atstovų. Institucijos neturėtų tokiose srityse kaip kultūrinė diplomatija veikti vakuume. Mes turime koordinotis ir ieškoti sąlyčio taškų. Aiškesnis proceso reglamentavimas taip pat padėtų išspręsti kylančią prioritetų problemą - Užsienio reikalų ministerijos interesų laukas vien geografijos atžvilgiu yra gerokai platesnis nei mūsų. Turėtume išsiskirti ir apibrėžti kryptis, kurios padėtų efektyviau koordinuoti bendras veiklos sritis kultūrinės diplomatijos kontekste.

Atskirą diskusiją reikėtų plėtoti dėl kultūros atašė darbo specifikos ir pasiskirstymo. Pagal priimtus teisės aktus, jie turi įgyvendinti mūsų ministerijos tikslus (t. y. kultūros politiką), tuo tarpu realybėje dažnai kultūros atašė aktyviai prisideda ir prie diplomatinės atstovybės veiklų, kurios patenka į užsienio politikos sritį. Lyginant su kitų valstybių patirtimis, tai yra tam tikras išskirtinumas - kitose užsienio valstybėse įvairiais formatais veikiančios institucijos ar diplomatinės tarnybos dalys yra atsakingos už kultūrinę diplomatiją ir tuo pačiu yra užsienio politikos sistemos dalis. Mūsų atveju iki galo neapibrėžta kultūros atašė pozicija lemia tam tikras įtampas darbo pasiskirstymo kontekste. Todėl ateityje turbūt būtų tikslinga galvoti apie kultūrinės diplomatijos institucinę plėtrą - atskirų institucijų ar papildomų diplomatinėjų resursų plėtrą.

Dabartiniais turimais resursais mūsų sistema veikia gerai, tik susiduriame su pastebimu bendradarbiavimo trūkumu. Būtų svarbi kryptingesnė, labiau apibrėžta kultūrinė diplomatija ir be abejo susiję resursai.

5. Trumpam grįžtant prie jau aptarto kultūros atašė tinklo ir užsienio auditorijų temos. Kalbant apie auditorijas ir kultūrinės diplomatijos ryšį, šiuo metu turime 13 kultūros atašė tinklų veikiančių 12 - oje užsienio valstybių. Ar galėtumėte patikslinti, kodėl atašatas veikia būtent tokia sąranga, kas istoriškai lėmė šalių pasirinkimą? Ar šie pasirinkimai yra kultūrinės diplomatijos dalis?

Pirmieji atašatai atsirado žiūrint į mūsų regioną, įvertinus su kuriomis valstybėmis mes turime tarpiausias kultūrinius istorinius ryšius, t.y. Lenkija, Rusija, Švedija. Tai šalys aktualios mūsų kultūros organizacijomis. Vėliau buvo pradėta judėti į valstybes, kuriose yra svarbiausi kultūriniai centrai, yra didžiausias potencialas mūsų kultūros organizacijoms, t.y. Vokietija, Prancūzija ir Jungtinė Karalystė. Kiek vėliau kultūros atašė pareigybės buvo įsteigtos valstybėse, kuriose yra mažesnis interesas kultūros politikos požiūriu ir kur dominuoja užsienio politikos, ekonominiai interesai. Pvz. JAV yra partnerė, turinti specifinę kultūros rinką ir pakankamai sudėtingą teisinę bazę, kartais apsunkinančią mūsų veiklą. Kitos labiau užsienio politikos ar ekonominių interesų paskatintos pareigybės būtų Izraelis ir Kinija, kuriose kultūros sektoriaus interesai nebuvo dideli. Be abejo, turint stiprų profesionalų tinklą, įsteigus paeigybes juntamas gerokai intensyvesnis dvišalis kultūrinis bendradarbiavimas. Tenka pripažinti, kad kai kurios pareigybės buvo paskatintos kitų nei kultūriniai interesų.

6. Kalbant apie vykdomas kultūrines veiklas, ar veiklos, vykdomos kultūros politikoje ir kultūrinėje diplomatijoje yra panašios, ar turi kažkokių skirtumų?

Mūsų pagrindinės auditorijos yra užsienio valstybių auditorijos, vartojančios profesionaliąją kultūrą, kultūros organizacijos užsienio valstybėse, bendradarbiaujančios pristatant bendrus projektus savo valstybių auditorijoms. Jei atsižvelgiama į užsienio partnerio kultūrinius interesus, kadangi jie geriausiai žino savo valstybių auditorijas, galima pasiekti itin gerų ir ilgalaikių rezultatų. Mes dažnai, žiūrėdami iš savo pusės kritikuoju, kad nemažai diplomatinė atstovybių organizuojamų veiklų kultūrinės diplomatijos kontekste dažnai yra gana uždaros, orientuotos į pasikartojantį Lietuvos draugų ratą. Mums tokie mažesni formatai nėra tokie įdomūs, tačiau Užsienio reikalų ministerija pabrėžia tokių renginių svarbą, nes būtent juose susirenka tikslinė auditorija, atsiranda galimybė užmegzti diplomatinis ir asmeninius santykius. Norėtume, kad labiau būtų pasakiauama į platesnę kultūrinę užsienio auditoriją nukreiptais projektais, kurie gali pasiekti tą sąmoningą užsienio auditorijos dalį (ne atsitiktinius pareivius), kuri domisi kultūros reiškiniais ir jų įvairove ir per juos gali giliau pažinti mūsų šalį. Taip pat nereiktų pamiršti ir apie šios veiklos poveikį skatinant ilgalaikį bendradarbiavimą tarp kultūros organizacijų, projektų mainus, įvairias jungtines veiklos formas ir t.t. Vienkartiniai kultūros pristatymai dažnai uždaruose, kvietiniuose formatuose tokio kultūrinio poveikio žinoma negali užtikrinti.

Kitas aspektas yra pats kultūrinis turinys, kuris yra įvairus, apmąstydamas mūsų realybę dažnai kritiškas, o kartais ir kontraversiškas, ne visuomet sutampantis su tuo, kokią žinią apie mūsų valstybę nori siųsti užsienio politikos strategai ar įvaizdžio formuotojai. Manysčiau šis aspektas taip pat yra svarbus skirtumas tarp atitinkamų kultūrinių ar užsienio politikos tikslų ir susijusio turinio.

7. Savo darbe atlikus teorinę analizę, susidūriau su tam tikra problema ieškant vientiso kultūrinės diplomatijos apibrėžimo, tačiau pavyko išgryninti dvi plačiausiai paplitusias fenomeno sampratas. Vienoje iš jų mes kalbama apie aiškiai struktūruorą, politiškai aktyvią ir siekiančią dominuoti kitų kultūrų atžvilgiu praktiką, tuo tarpu kita samprata kalba apie valstybių tarpusavio supratimo stiprinimą, faktinio bendradarbiavimo gerinimą, dvikryptę kultūrinę diplomatiją, veikiančią ne tik per valstybes institucijas, tačiau ir per kitas organizacijas, menininkų grupes, individus. Kuriai sampratai labiau tiktų Lietuvos vykdoma kultūrinė diplomatija?

Manau, kad kultūrinė diplomatija turėtų būti organiška, puoselejanti dvišalius ar daugiašalius santykius, stiprinanti tarpusavio pasitikėjimą. Bet kokie propagandiniai veiksmai per kultūrą yra lengvai atpažįstami ir dažnai neturi norimo poveikio, neprideda ir prie tarpusavio pasitikėjimo stiprinimo. Tad vykant kultūrinę diplomatiją yra svarbu įtraukti vietos partnerius, „prasijoti“

mūsų idėjas per jų prizmę, ieškoti sąlyčio taškų. Vienpusė komunikacija nėra efektyvi, ji nepasiekia ausų ir akių, kurias norime pasiekti. Džiaugiamės, kad Lietuvoje turime aktyviai veikiančius Goethe, Prancūzų, Lenkijos institutus, Šiaurės ministrų tarybos biurą. Jie bendradarbiaudami su kūrėjais, kultūros įstaigomis praturtina mūsų kultūrinį gyvenimą, o taip pat padeda puoselėti ir aktyvius bei naudingus politinius santykius. Svarbu įvertinti ir resursų klausimą – jų tikrai neturime ekspansinei kultūrinei diplomatijai, kurią vykdo kai kurios valstybės, todėl itin yra svarbu kryptingumas (teminis, geografinis) ir efektyviausių metodų išgryninimas, kurie nesusiaurėtų iki tam tikro apibrėžto propagandinio naratyvo, kultūros politizavimo. Ir kaip minėjau - organiška kultūrinė veikla dažnai užtikrina geriausius rezultatus tiek kultūros, tiek ir užsienio politikos srityje.

PRIEDAS NR. 7

Pusiau struktūruotas interviu. Atlikta: pokalbis telefonu, 2019 04 29.

Informantas Nr. 6 / Lietuvos Respublikos Seimas, Užsienio reikalų komitetas [komiteto narė]

- 1. Pradėkime nuo bazinio klausimo apie kultūrinės diplomatijos apibrėžimą. Kaip Jūs, kaip mūsų parlamento atstovė, apibūdintumėte savais žodžiais, kas Jums yra kultūrinė diplomatija?**

Kultūrinė diplomatija yra tam tikra rūšis diplomatijos, kurios kontekste vykstant tarpvalstybiniais santykiams yra pasitelkiami tam tikri istoriniai, kultūriniai ryšiai, kuriais bandoma daryti įtaką valstybių ir jų bendruomenių santykiams. Tai tuo pačiu yra ir didelis minkštosios galios įrankis, kurį tokios valstybės, kaip Prancūzija ir JAV, naudoja labai išmaniai, sėkiant kelti savo prestižą, plėsti savo galios lauką tarptautinėje arenoje.

- 2. Kalbant apie kultūrinės diplomatijos sąryšį su užsienio politiką, kaip vertintumėte šių dviejų elementų priklausomybę nuo vienas kito?**

Aš matyčiau akivaizdų netiesioginį ryšį tarp kultūrinės diplomatijos ir užsienio politikos formavimo. Čia, Vilniuje, ir tuo pačiu visame pasaulyje matome daug veikiančių institucijų, kaip Giotės, Lenkų kultūros institutai, kurie užsiima savo valstybių kultūros sklaida, investuojama į kalbų mokymus ir kultūros pristatymo programas. Akivaizdu, kad tokiomis priemonėmis yra plečiamas vietinės auditorijos supratimas apie užsienio valstybę. Aš manau per tokius netiesioginius procesus kultūrinė diplomatija atranda savo sąsajas su užsienio politikos ir valstybės tikslais. Vienu unikaliu pavyzdžiu galėčiau įvardinti Kauno (ir tuo pačiu Lietuvos) puoselėjamus santykius su Japonija, kurie buvo sustiprinti Č. Sugiharos gyvenimo istorija ir jo atminties įprasminimu. Sugiharos atminties įamžinimas suartino mūsų valstybes - žmonės nori domėtis ir dalintis šiais procesais. Tai puikus kultūrinės diplomatijos pavyzdys, kai valstybė plečia savo pristatymą per tam tikras asmenines istorijas, istorinę atmintį ir tam tikrų patirčių įamžinimą.

- 3. Skirtingos valstybės pasižymi nevienoda kultūrinės diplomatijos institucine sąranga. Skirtingai nei didžiosios valstybės mes neturime galimybių turėti plataus kultūros institutų tinklo užsienyje ar kitų panašių įstaigų, kita vertus pas mus ganėtinai aktyviai veikia atskiros atstovybės, diplomatai. Kaip Jūs vertintumėte, kas yra pagrindiniai veikėjai Lietuvos kultūrinės diplomatijos procese, kokį vaidmenį šioje vietoje užima Jūsų atstovaujamas parlamentas?**

Aš manau, kad Lietuvai esant pakankamai maža valstybe yra natūralu turėti ribotus resursus kultūrinės diplomatijos srityje. Nepaisant to, reikėtų pasidžiaugti tokiomis iniciatyvomis, kaip pavyzdžiui Sakartvele veikiantis Lietuvių kalbos mokymų centras, kuris iš principo gali būti vertinamas kaip tam tikras institutas, veikiantis kultūrinės diplomatijos srityje, tačiau sukurta privačios iniciatyvos pagrindu. Toks pavyzdį rodo, kad privati iniciatyva taip pat gali būti labai naudinga. Vertinant bendrą situaciją, manau, kad mūsų kultūrinėje diplomatijoje dažniausiai puoselėjimas *ad hoc* bendradarbiavimas tarp skirtingų institucijų.

Kalbant apie institucinę sąrangą, mes neturime tokių resursų, kad kurtume kažkokius papildomus institucinius tinklus, tačiau reikėtų atkreipti didesnę dėmesį į mūsų kultūrinės diplomatijos turinį. Mes turėtume aiškiau apsibrėžti savo kultūrinės diplomatijos tikslus, nusistatyti aiškius prioritetus. Užduotys, turinys ir koordinavimas turėtų būti vertinami kaip svarbiausi kultūrinės diplomatijos elementai. Jei Kultūros ir Užsienio reikalų ministerijos norėtų turėti efektyvesnę kultūrinę diplomatiją, turėtų atsirasti bendras suvokimas, lyderystė. Pargindinė problema, manau, siejasi su kultūrine diplomatijos specifika. Tai yra foninis politikos elementas, apie kurį visi supranta, tačiau neskiria jam pakankamo dėmesio. Tokiuose procesuose viskas priklauso nuo asmenybės - jei atsiranda aktyvi iniciatyva ar aktyvus diplomatas - ambasadorius, šios priemonės išnaudojamos labai tikslingai, tačiau įprastai stokojama tokio bendresnio sisteminio dėmesio kultūrinės diplomatijos instrumentui.

Seime situacija panaši, tai nėra vienas iš prioritetinių klausimų ar veiklos sričių, tai vertinčiau kaip tam tikrą foninį vykdomos veiklos elementą.

- 4. Kalbant su kitų institucijų atstovais, tendencingai kartojama ir Jūsų paminėta lyderystės problematika. Plačiame instituciniame tinkle kultūrinė diplomatija nėra tolimesnė ar neatpažįstama praktika, tačiau giliau analizuojant jos procesus ir galimus iššūkius labai dažnai minimas poreikis didesnio dėmesio „iš viršaus“. Remiantis Jūsų nuomone, kas turėtų priimti šią atsakomybę ir galėtų padėti sutelkti didesnę politinę ar institucinę dėmesį kultūrinės diplomatijos atžvilgiu, siekiant efektyvesnio jos panaudojimo?**

Tai yra daugumos politikos sričių problema. Dažnai mums įvairiose valstybės politikos ir jos organizavimo srityse trūksta proveržio pokyčiams. Sunku pasakyti, kas šioje srityje turėtų būti tas galutinis prioritetų šaltinis, tačiau turbūt tiksliausia būtų atsakingų ministerijų viršūnėse pasiekti susitarimą ir leisti pasireikšti lyderystei, kurios pagrindinis tikslas būtų nustatyti aiškia ir apibrėžta kultūrinės diplomatijos darbotvartę ir svarbiausius prioritetus.

- 5. Kalbant su Užsienio reikalų ministerijos atstovais, užsiminta, kad formuojant kultūrinę diplomatiją dažnai praktiniame lygmenyje yra remiamasi įvairiais Seimo nutarimais dėl minimų programinių kampanijų, skirtingų sukakčių ir metinių minėjimo. Kaip parlamentarė, ar matytumėte parlamentui dar kažkokį papildomą vaidmenį veikiant kultūrinės diplomatijos procese?**

Aš asmeniškai kritiškai vertinus minėtus nutarimus dėl švenčių, programinių minėjimų ir pan. Mano galva laikantis tokių kryptų yra devaluojama kultūrinė diplomatija.

Vykdamas parlamentinę diplomatiją įvairiuose formatuose, iš dalies galima užgriebti ir kultūrinę dimensiją. Bet šioje vietoje vėl grįžtame į prioritetų nebuvimą. Kol nėra sutarta ir suplanuota, ką norime pasiekti transliuojamu turiniu, bet koks kultūrinės diplomatijos vykdymas yra nenaudingas. Nesant prioritetų, matyčiau ribotą ir gal net kiek perteklinį parlamento įsitraukimą į kultūrinės diplomatijos procesą.

6. **Kalbant apie esamą Lietuvos kultūrinės diplomatijos modelį, kaip vertintumėte jo dabartinę veiklą? Kuria kryptimi jis turėtų būti formuojamas toliau - reikėtų daugiau struktūros ir aiškiau apibrėžto tarpinstitucinio koordinavimo, ar vis dėlto tai turėtų būti labiau organišką procesas, veikiantis skirtingų institucijų *ad hoc* bendradarbiavimo pagrindu?**

Mes vistiek išliekame apriboti mūsų turimų resursų. Be abejo, yra reikalinga ir aktyvesnė koordinacija ir didesnis institucijų bendradarbiavimas, tačiau prieš tai turi būti rodoma proaktyvi lyderystė ir jaučiama atsakomybė, iš kurios atsirastų galimybė nustatinėti tam tikrus prioritetus ir tikslus. Manau, kad šiam instrumentai turėtų būti skiriamas pakankamai didelis dėmesys, nes aš tai asmeniškai laikau labai svarbiu minkštosios galios įrankiu. Šis įrankis turi didelį potencialą gerinti užsienio bendruomenės suvokimą apie mūsų valstybę, prisidėti prie modernios valstybės naratyvo kūrimo, pozicionuojant mus ne kaip atsilikusią, Rytų, tačiau pažangią, vakarų valstybę.

7. **Savo darbe atlikus teorinę analizę, susidūriau su problema atrandant vientisą kultūrinės diplomatijos apibrėžimą, tačiau pavyko išgryninti dvi plačiausiai paplitusias fenomeno sampratas. Vienoje iš jų mes kalbama apie aiškiai struktūruorą, politiškai aktyvią ir siekiančią dominuoti kitų kultūrų atžvilgiu praktiką, tuo tarpu kita samprata kalba apie valstybių tarpusavio supratimo stiprinimą, faktinio bendradarbiavimo gerinimą, dvikryptę kultūrinę diplomatiją, veikiančią ne tik per valstybes institucijas, tačiau ir per kitas organizacijas, menininkų grupes, individus. Kuriai sampratai labiau tiktų Lietuvos vykdoma kultūrinė diplomatija?**

Aš manau, kad Lietuvai reikėtų sekti ta kultūrinės diplomatijos koncepcija, kurioje pagrindiniu tikslu būtų laikomas tarpvalstybinio bendradarbiavimo stiprinimas, santykių su kitomis valstybėmis gilinimas. Reikėtų atskirti politinį ir įgyvendinimo lygmenis. Transliuojant bet kokia žinutes ir vykdant įvairias kultūrinės veiklas reikėtų nuolat mintyse turėti mūsų svarbiausius valstybės tikslus ir prioritetus, t. y. nepamiršti, ko siekiame ir kokie yra mūsų pagrindiniai interesai, tačiau įgyvendinimo lygmenyje nereikėtų persistengti su kontrole ir valdymu, kultūrinė diplomatija turi išlaikyti savieigą ir organišką veikimo principą.

PRIEDAS NR. 8

Pusiau struktūruotas interviu. Atlikta: pokalbiu telefonu, 2019 04 29.

Informantas Nr. 7 / Lietuvos Respublikos ambasada Izraelio Valstybėje [diplomatas]

- 1. Kaip Jūs, kaip kultūros atašė vertintumėte ir apibūdintumėte kultūrinę diplomatiją ir svarbiausius jos elementus?**

Svarbu pažymėti, kad aš tiesiogiai nesu atsakinga už kultūrinės diplomatijos įgyvendinimą, tai yra Užsienio reikalų ministerijos prerogatyva. Mano pagrindinė funkcija yra lietuviškos kultūros ir meno sklaida užsienyje.

- 2. Vis dėlto, turbūt natūralu, kad ir Jūsų veikloje susiduriama su mūsų valstybės vykdoma kultūrine diplomatija?**

Manau, kad kultūros atašė veikla kultūrinėje diplomatijoje yra ribota. Čia, Izraelio ambasadoje, turime vidinį susitarimą, kad kartu su atstovybės diplomatais rengiame bendrą renginį vienos iš valstybinių švenčių proga, organizuojant minėjimą. Taip bendradarbiaujant organizuojami bendri

kultūriniai renginiai, kurie dažnai būna naudojami ir siekiant atitinkamų kultūrinės diplomatijos tikslų.

3. Kalbant apie kultūrinės diplomatijos ir kultūros politikos skirtį, mano atlikta oficialių dokumentų analizė leidžia daryti prielaidą, kad kultūros tarptautiškumo politika turi ženkliai kitokį santykį su kultūra, nei kultūrinė diplomatija. Ar pritartumėte kultūros diplomatijos, kaip instrumento, traktavimui užsienio politikos kontekste?

Taip, būtent kultūrinė diplomatija yra vienas iš užsienio politikos instrumentų, kuriame naudojamos įvairios kultūros formos. Mano atveju, aš tarnauju valstybei padėdama kultūros sektoriaus veikėjams užmezgant įvairius ryšius užsienyje, organizuoti įvairias kultūros sklaidos kampanijas. Jei mūsų kultūros atašė tinklo pagrindinė funkcija yra kultūros sklaida, tai Užsienio reikalų ministerija turi ganėtinai kitokius tikslus kultūrinėje diplomatijoje. Šioje srityje svarbus yra politinis dėmuo. Žiūrint iš savo patirties, manyčiau, kad šios dvi sritys turėtų būti kažkaip suartintos. Manau, kad kultūrai reikėtų leisti veikti organiškai. Kultūrinė diplomatija turėtų būti išvestinis rezultatas aktyvios kultūrinės veiklos, neapribotos ir nesuvaržytos institucinėmis procedūromis ir taisyklėmis. Kokybiško kultūrinio turinio kontekste visada atsiranda vietos ir kažkokiems politiniams tikslams ir diskusijoms.

4. Kultūrinės tarptautiškumo politikos atveju, vertinant daug skirtingų oficialių dokumentų, matoma labai akivaizdi evoliucija, dėsningas politikos srities apipavidalinimas ir įgyvendinimas. Ar sutiktumėte, kad kultūrinei diplomatijai trūksta tokio konkretaus institucinio dėmesio?

Manau, kad tikslų išsigryninimas, ribų nustatymas tarp skirtingų politikos sričių padėtų vykdyti efektyvesnę kultūrinę diplomatiją. Šiandien turbūt stokojama ir gilesnio tarpinstitucinio dialogo. Pirmiausia mums reikėtų konkretesnio institucinio kultūrinės diplomatijos apibrėžimo. Aš manau, kad Užsienio reikalų ministerija yra gryninimosi stadijoje, kai siekiama apibrėžti, kas daroma ir kaip tai turėtų būti vykdoma ateityje.

4. Kultūrinės tarptautiškumo politikos atveju, vertinant daug skirtingų oficialių dokumentų, matoma labai akivaizdi evoliucija, dėsningas politikos srities apipavidalinimas ir įgyvendinimas. Ar sutiktumėte, kad kultūrinei diplomatijai trūksta tokio konkretaus institucinio dėmesio?

Manau, kad tikslų išsigryninimas, ribų nustatymas tarp skirtingų politikos sričių padėtų vykdyti efektyvesnę kultūrinę diplomatiją. Šiandien turbūt stokojama ir gilesnio tarpinstitucinio dialogo. Pirmiausia mums reikėtų konkretesnio institucinio kultūrinės diplomatijos apibrėžimo. Aš manau, kad Užsienio reikalų ministerija yra gryninimosi stadijoje, kai siekiama apibrėžti, kas daroma ir kaip tai turėtų būti vykdoma ateityje.

5. Savo darbe atlikus teorinę analizę, susidūriau su tam tikra problema ieškant vientiso kultūrinės diplomatijos apibrėžimo, tačiau pavyko išgryninti dvi plačiausiai paplitusias fenomeno sampratas. Vienoje iš jų mes kalbama apie aiškiai struktūruorą, politiškai aktyvią ir siekiančią dominuoti kitų kultūrų atžvilgiu praktiką, tuo tarpu kita samprata kalba apie valstybių tarpusavio supratimo stiprinimą, faktinio bendradarbiavimo gerinimą, dvikryptę kultūrinę diplomatiją, veikiančią ne tik per valstybes institucijas, tačiau ir per kitas organizacijas, menininkų grupes, individus. Kuriai sampratai labiau tiktų Lietuvos vykdoma kultūrinė diplomatija?

Dėl turimų resursų mes niekada negalėsime formuoti tokios kultūrinės diplomatijos, kaip kad gali formuoti Jungtinė Karalystė ir Vokietija per savo plačius kultūros institutų tinklus. Mums reikėtų

pergalvoti patį modelį, jį derinti prie mūsų nustatomų politinių tikslų. Pasikartosiu, tačiau pirminis žingsnis turėtų būti prioritetų ir tikslų nusistatymas šioje srityje.

6. Kaip Jūs vertintumėte iš savo darbo patirties, ar tokiai valstybei kaip Lietuva, yra reikalingas aptariamasis kultūrinės diplomatijos instrumentas ir ar matytume jame potencialą?

Šiame instrumente tikrai yra potencialio. Tik kalbant iš kultūrinės pusės man nerimą keltų per didelis kultūros institucionalizavimas. Reikėtų eiti sinergijos paieškos link, derinti kultūrinę diplomatiją ir prie vykdomos kultūros politikos, ieškoti bendrų sąlyčio tikslų, kurie galėtų atnešti naudos tiek kultūros, tiek užsienio politikos srityse.

SUMMARY

Cultural diplomacy is a recent phenomenon in the area of international relations, unique for its principles, specifics, content and expression in the context of various interstate relations. This work aims to analyse Lithuania's case study and evaluate process of cultural diplomacy, phenomenon's main institutional and practical aspects. Conducted study also seeks to explore and explain existing ties between cultural diplomacy and country's foreign policy agenda. Main objective of the analysis is to investigate whether Lithuania's policy-makers are using cultural diplomacy as a useful foreign policy tool or rather it is a vague institutional *ad hoc* practice that is more likely elaborated on theoretical and discourse level rather than conducted practically in relevance with formulated foreign policy goals.

Object of research is Lithuania's cultural diplomacy, it's conception in country's strategic agenda and political vocabulary, role in Lithuania's foreign policy and forms and principles of it's manifestation.

Aim of research is to determine the mechanisms by which Lithuania's cultural diplomacy is formed and what role it plays in wider process of Lithuania's foreign policy formation, focusing not only on the principles and content of phenomenon expression, but also on it's conceptualization in strategic policy agenda. While analysing a broad theoretical base of cultural diplomacy studies, *analysis of scientific literature* is performed. Seeking to identify, how phenomenon of cultural diplomacy is reflected in main policy documents and strategic policy agendas, *analysis of foreign policy formation process* and *set of selected official documents* is conducted. *Qualitative analysis of official institutional documents* is performed, seeking to determine main characteristics of Lithuania's cultural diplomacy. It includes mapping of institutional network of cultural diplomacy, evaluating institutional-level procedures of implementation of cultural diplomacy and focusing on the content of the phenomenon that is transmitted to foreign target groups. In order to identify not only the declarative perspective of cultural diplomacy and additionally seeking to conceptualize phenomenon from foreign policy agenda's perspective, *semi-structural interviews* with representatives of various cultural diplomacy's institutions are conducted.

Case study of Lithuania's cultural diplomacy prove that despite the fact, that in strategic policy level political attention towards phenomenon is limited, the perception of cultural diplomacy's value and importance for country's implemented foreign policy is widely appreciated and declared. Yet, in Lithuania's case phenomenon of cultural diplomacy lacks of clear legal conceptualization, is marked with inter-institutional tensions between Ministries of Foreign Affairs and Culture and need for a better inter-institutional coordination. Both policy-makers from culture and foreign policy spheres articulate and indicate an important and strategic role of culture in relevance with country's realization of political agenda. Without support in highest political level, Lithuania organically lacks a decent amount of financial and human resources to support an ambitious cultural diplomacy program.